

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЦЕНТР
«МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ»
ІНСТИТУТ ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ
АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА

ПРОГРАМИ з позашкільної освіти

Дослідницько-експериментальний напрям

ВИПУСК 2

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Київ
2010

УДК 374+001.89(80/7.072.2)
ББК 74.200.58

Авторський колектив:

Л.Л. Барановська, О.В. Биковська, д-р пед. наук,
О.І. Борзенко, д-р філ. наук, професор,
Л.В. Бутрин, Л.А. Кузьменко, Т.П. Левчук, канд. філ. наук, доцент,
О.В. Лісовий, С.О. Лихота, І.В. Мітіна, М.М. Николин, канд. пед. наук,
О.С. Тараненко, Л.І. Фіялковська, І.М. Шевченко

Упорядники:

О.В. Лісовий, С.О. Лихота

Загальна редакція:

С.О. Довгий, А.Д. Середницька, О.В. Лісовий

Наукові консультанти:

В.П. Андрущенко, д-р філос. наук, професор, академік,
О.В. Биковська, д-р пед. наук, О.Ю. Буров, д-р тех. наук

Редакційна колегія:

С.О. Довгий, д-р фіз.-мат. наук, професор, чл.-кор. НАН України, О.В. Биковська,
В.О. Василюк, О.В. Лісовий, С.О. Лихота, А.Д. Середницька, І.М. Шевченко

Рецензенти:

О.О. Ісаєва, д-р пед. наук, професор, М.Я. Плющ, д-р філ. наук, професор

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(лист від 19 травня 2010 р. № 1/11-4221)

Рекомендовано вченою радою Інституту екології, економіки та права
(протокол № 6 від 21.01.2010 р.)

Рекомендовано науково-методичною радою Українського державного центру
«Мала академія наук України» (протокол №1 від 18.01.2010 р.)

Програми з позашкільної освіти. Дослідницько-експериментальний напрям /
[Л.Л. Барановська, О.В. Биковська, О.І. Борзенко та ін. ; упоряд. О.В. Лісовий,
С.О. Лихота]. — К. : ТОВ «Інформаційні системи», 2010. — 124 с. — Вип. 2.

ISBN 978-966-2249-43-9

У збірнику представлено програми з позашкільної освіти дослідницько-експериментального напрямку суспільного і гуманітарного профілю.

Видання розраховано на педагогічних працівників позашкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів, викладачів і студентів вищих навчальних закладів, інститутів післядипломної педагогічної освіти, спеціалістів, які займаються питаннями позашкільної освіти.

УДК 374+001.89(80/7.072.2)
ББК 74.200.58

© Авторський колектив, 2010
© Міністерство освіти і науки України, 2010
© Український державний центр
«Мала академія наук України», 2010
© ТОВ «Інформаційні системи», 2010

ISBN 978-966-2249-44-6

ВСТУП

Високоякісна освіта в сучасному світі — ключова умова економічного росту країни, соціального та економічного добробуту людей, стратегічний ресурс сталого та динамічного розвитку нації.

Сучасна економічна, геополітична та екологічна ситуація вимагає генерації прогресивних наукових ідей, ефективних технологічних рішень та пошуку шляхів практичного використання науково-технічних досягнень, що потребує підготовки висококваліфікованих кадрів. Сьогодні, як ніколи, гостро постає питання формування нової наукової, професійної еліти, яка буде задавати тон у науці, державному управлінні, економіці та культурі України.

Мала академія наук України визнана суспільством саме тією освітньою системою, яка здатна реалізувати початковий етап у багатоступеневій підготовці майбутньої наукової еліти України, створити умови для самовизначення і духовного зростання дітей та молоді, їх підготовки до активної професійної та громадської діяльності, досягнення успіху в житті.

Для сучасної педагогічної науки провідними є ті форми і методи освіти, що акцентують увагу на учневі з урахуванням його інтересів, запитів і цінностей як суб'єкта навчального процесу. Одним із головних завдань освітнього закладу є становлення в учнів цілісного наукового світогляду, формування загальнонаукової, загальнокультурної, комунікативної і соціальної компетентностей, оволодіння навичками пізнавальної і практичної діяльності. Поступово у навчальному процесі учнів починають превалювати такі методи, як самостійна робота, пошуковий і дослідницький підходи до засвоєння базових дисциплін. Розвивається мережа гуртків, секцій, творчих об'єднань пошуково-дослідницького спрямування. Робота здійснюється в тісній взаємодії загальноосвітніх, позашкільних та вищих навчальних закладів.

Серед навчальних закладів, діяльність яких спрямована на розвиток науково-дослідницьких здібностей дітей та молоді, чільне місце належить Малій академії наук України. Мережа закладів системи Малої академії залучає учнівську молодь до науково-пошукової, експериментальної, конструкторської та винахідницької діяльності в різних галузях науки і техніки.

У широкому спектрі напрямів учнівських досліджень одним із пріоритетних залишається дослідницька робота в галузі суспільних і гуманітарних наук. Діти вивчають та досліджують питання мови і літератури, історії та культури, фольклору, етнографії, краєзнавства тощо.

На заняттях наукових гуртків, секцій учні знайомляться з проблематикою науки, поглиблюють базові знання, опановують принципи, методи, прийоми дослідницької діяльності, набувають навичок самостійної наукової роботи. Педагоги спонукають вихованців до розвитку творчих здібностей, самоосвіти, розширеного відтворення знань, професійного і особистісного самовизначення.

Особлива роль у підвищенні якості освітнього процесу в гуртках, секціях Малої академії наук України належить методичній роботі, яка спрямована на розвиток професійної майстерності педагогічних працівників, надання методичної допомоги керівникам гуртків та секцій, впровадження сучасних педагогічних технологій у практику закладів, які займаються організацією учнівської дослідницької діяльності, ознайомлення з передовим педагогічним досвідом. Актуальним постає питання оновлення навчальних програм.

З метою удосконалення програмно-методичного забезпечення закладів системи Малої академії наук України Міністерством освіти і науки України був проведений Всеукраїнський конкурс на кращу навчальну програму для використання в гуртках, групах, наукових секціях Малої академії наук. За підсумками конкурсу продовжується видання збірників «Програми з позашкільної освіти. Дослідницько-експериментальний напрям».

У запропонованому збірнику представлено програми наукового відділення філології та мистецтвознавства «Юні мовознавці», «Українська мова», «Українське літературознавство», «Зарубіжна література», «Мистецтвознавство», «Фольклор та етнографія народу України», «Літературна творчість». Навчальні програми спрямовані на гуманітарне виховання учнів, залучення їх до поглибленого вивчення української та світової культур, духовного і морального зростання особистості, формування національних і загальнолюдських культурних цінностей, виявлення філологічних та науково-дослідницьких здібностей обдарованої молоді.

Основною метою цих програм є реалізація змісту позашкільної освіти на основі компетентнісного підходу до організації навчально-виховного процесу, що передбачає посилення практичної спрямованості освіти, орієнтацію на особистість, демократичність, конкурентоспроможність особи у світовому освітньому просторі.

Збірник програм буде корисним педагогічним працівникам, які працюють з обдарованими дітьми, здібними до наукового пошуку в галузях філології та мистецтвознавства.

*О. В. Лісовий,
директор Українського державного центру
«Мала академія наук України»*

ЗМІСТ І СТРУКТУРА ПРОГРАМ ДОСЛІДНИЦЬКО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО НАПРЯМУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Програми дослідницько-експериментального напрямку (суспільного і гуманітарного профілю) для позашкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних, вищих (I–II рівнів акредитації) навчальних закладів розроблені на виконання Закону України «Про позашкільну освіту» та на основі вимог Національної доктрини розвитку освіти, Положення про позашкільний навчальний заклад, Положення про малу академію наук учнівської молоді, Державної цільової програми роботи з обдарованою учнівською молоддю на 2007–2010 рр.

У змісті програм ураховані вимоги Державного стандарту базової й повної загальної середньої освіти.

Програми дослідницько-експериментального напрямку позашкільної освіти суспільного і гуманітарного профілю є навчально-методичним виданням, що визначає зміст, обсяг і порядок вивчення та викладання дисциплін, курсів, проведення занять у гуртках і секціях. Основною метою програм є реалізація змісту позашкільної освіти дослідницько-експериментального напрямку, формування компетентності особистості у процесі дослідницької діяльності в обраній науковій галузі.

Суспільний і гуманітарний профіль об'єднує гуртки, секції філософії та суспільствознавства, історії, економіки, філології та мистецтвознавства, які, зазвичай, організовані в рамках відповідних наукових відділень Малої академії наук України. У цих гуртках навчаються учні середнього та старшого шкільного віку.

Зміст програм суспільного і гуманітарного профілю визначається метою формування компетентностей особистості, а саме: пізнавальної, практичної, творчої і соціальної.

Пізнавальна компетентність спрямована на поглиблене вивчення та засвоєння теоретичних розділів суспільних і гуманітарних наук, ознайомлення з основами пошукової і дослідницької діяльності, методологією та методикою досліджень в обраній науковій галузі.

Практична компетентність передбачає формування цілісного бачення світу; оволодіння навичками науково-дослідницької діяльності, вмінням оперувати науковими знаннями та фактичним матеріалом, оцінювати твори культури та мистецтва; розуміння взаємозв'язків між природничими та гуманітарними науками, фор-

мування мовної культури, системно-логічного мислення, навичок осмислення здобутків визначних філософських, історичних, літературних та мистецьких творів тощо.

Творча компетентність забезпечує набуття досвіду власної творчої діяльності, розвиток логічного і просторового мислення, творчих здібностей, уяви, фантазії, здатності проявляти творчу ініціативу; формування стійкого інтересу до пошукової, дослідницької діяльності, потреби у творчій самореалізації та духовному самовдосконаленні.

Соціальна компетентність спрямована на розвиток моральних якостей, громадянської позиції, формування національних і загальнолюдських культурних та духовних цінностей, наукової та пошуково-дослідницької ініціативності, прагнення до нових знань, потреби у творчому самовдосконаленні, ціннісного ставлення до себе та інших, формування позитивних якостей емоційно-вольової сфери (самостійність, наполегливість, працелюбство та ін.), уміння працювати в колективі.

Навчальна програма як документ нормативно-регламентуючого характеру визначає зміст освіти, основні вимоги до опанування навчального курсу, форми та методи організації освітньої діяльності.

Кожна програма забезпечує:

- доступність і належну якість здобуття позашкільної освіти;
- можливість модернізації змісту дослідницько-експериментального напрямку позашкільної освіти;
- достатність теоретичних пояснень та емпіричних даних у навчальному матеріалі, конкретність і доцільність введення наукових понять, загальноприйнятої термінології та символік, розкриття наукових положень відповідно до здобутків сучасної науки;
- відповідність обсягу навчального матеріалу нормам навантаження й кількості навчальних годин;
- спрямованість навчального матеріалу на розвиток пізнавальних і творчих здібностей учнів, вихованців, слухачів;
- урахування можливостей і доцільність застосування комп'ютерної техніки, інших засобів навчання, типового обладнання, ілюстративного матеріалу тощо;
- використання знань, які отримують учні за навчальною програмою загальноосвітніх навчальних закладів з основного та суміжних предметів;

— використання міжпредметних зв'язків.

Навчальна програма має таку структуру:

- пояснювальна записка;
- тематичний план;
- зміст програми;
- прогнозований результат;
- орієнтовний перелік обладнання для організації занять;
- список рекомендованої літератури.

Пояснювальна записка програми розкриває освітню концепцію навчального курсу, його мету й завдання. У ній подається коротка характеристика структури та окремих компонентів програми, особливостей організації та основні норми вивчення програмового матеріалу. Зазначено вікові групи та кількісний склад учнів, на яких розрахована програма. Представлено основні форми і методи проведення занять.

Тематичний план подає перелік розділів і тем навчального матеріалу. Визначається орієнтовна загальна кількість навчальних годин із розподілом їх на теоретичні та практичні заняття. Тематичний план представлено у вигляді таблиці.

Зміст програми розкриває зміст розділів, тем відповідно до тематичного плану. Наводяться перелік практичних робіт і форми проведення занять.

Прогнозований результат розкриває вимоги до освітнього рівня підготовки учнів за умови реалізації програми.

Орієнтовний перелік обладнання — це перелік матеріально-технічного забезпечення навчально-виховного процесу. Він укладений відповідно до Типового переліку навчально-наочних посібників і технічних засобів навчання для позашкільних навчальних закладів системи Міністерства освіти і науки України, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 08.01.2002 р. № 5, інших нормативних положень.

Список рекомендованої літератури містить джерела, необхідні педагогам та учням для використання в навчально-виховному процесі.

Кожна програма складена відповідно до рівня класифікації — початковий, основний і вищий — та кількості років навчання.

Програмами передбачається наступність у засвоєнні й розвитку знань і вмінь, здобутих учнями (вихованцями, слухачами) на попередніх рівнях навчання, а також взаємозв'язок із предметами шкільного курсу.

У всіх програмах гуртків, секцій, творчих об'єднань дослідницько-експериментального напрямку позашкільної освіти передбачено індивідуальну роботу. Це регламентовано Положенням про позашкільний навчальний заклад, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 06.05.2001 р. № 433 та Положенням про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 11.08.2004 р. № 651 (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 10.12.2008 р. № 1123).

При підготовці збірника були враховані положення таких нормативних документів:

— Конституція України, прийнята Верховною Радою України 28.06.1996 р.;

- Закон України «Про освіту» від 23.03.1996 р. № 100/96 – ВР;
- Закон України «Про загальну середню освіту» від 13.05.1999 р. № 651-XIV;
- Закон України «Про позашкільну освіту» від 22.06.2000 р. № 1841-III;
- Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04.2004 р. № 2402-III;
- Національна доктрина розвитку освіти, затверджена Указом Президента України від 17.04.2002 р. № 347/2002;
- Концепція позашкільної освіти та виховання, затверджена колегією Міністерства освіти України 25.12.1996 р.;
- Положення про позашкільний навчальний заклад, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 06.05.2001 р. № 433;
- Положення про малу академію наук учнівської молоді, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 09.02.2006 р. № 90;
- Положення про порядок індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 11.08.2004 р. № 651 (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 10.12.2008 р. № 1123) тощо;
- Типові навчальні плани для організації навчально-виховного процесу в позашкільних навчальних закладах системи Міністерства освіти і науки України, затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 22.07.2008 р. № 676.

Керівники гуртків можуть вносити зміни й доповнення в зміст програм, плануючи свою роботу з урахуванням інтересів гуртківців, стану матеріально-технічного забезпечення.

Пропонований збірник «Програми з позашкільної освіти. Дослідницько-експериментальний напрям» підготовлено за підсумками Всеукраїнського конкурсу на кращу навчальну програму для використання в гуртках, групах, наукових секціях Малої академії наук. До збірника ввійшли програми гуртків, секцій суспільного та гуманітарного профілю.

Збірник програм підготовлено колективом Українського державного центру «Мала академія наук України» та педагогічними і науково-педагогічними працівниками закладів освіти України: Тернопільської спеціалізованої школи I–III ступенів № 17 з поглибленим вивченням іноземних мов, Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти, середньої загальноосвітньої школи № 250 I–III ступенів м. Києва, Полтавського обласного центру науково-технічної творчості учнівської молоді, Харківського обласного Палацу дитячої та юнацької творчості, Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, Ковельської міської філії Волинської обласної Малої академії наук,

Волинської обласної Малої академії наук, Волинського національного університету імені Лесі Українки, Комсомольської гімназії імені В. О. Нижниченка Комсомольської міської ради Полтавської області, Червоноградського навчально-виховного комплексу «Спеціалізована школа І—ІІ ступенів — колегіум» № 3 Львівської області.

Збірник програм підготував авторський колектив:

- «Вступ» (*О. В. Лісовий*);
- «Зміст і структура програм дослідницько-експериментального напрямку позашкільної освіти» (*О. В. Биковська, С. О. Лихота*);
- Програма «Юні мовознавці» (*Л. В. Бутрин, М. М. Николін, І. М. Шевченко*);
- Програма «Українська мова» (*Л. А. Кузьменко, І. М. Шевченко*);
- Програма «Українське літературознавство» (*О. І. Борзенко, Л. Л. Барановська, І. М. Шевченко*);
- Програма «Зарубіжна література» (*Т. П. Левчук, І. М. Шевченко*);
- Програма «Мистецтвознавство» (*І. В. Мітіна, І. М. Шевченко*);
- Програма «Фольклор та етнографія народу України» (*Л. І. Філяковська, І. М. Шевченко*);
- Програма «Літературна творчість» (*О. С. Тараненко, І. М. Шевченко*).

Представлені програми розраховані на педагогічних працівників позашкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів, викладачів і студентів вищих навчальних закладів та інших спеціалістів, які займаються питаннями позашкільної освіти.

НАУКОВЕ ВІДДІЛЕННЯ ФІЛОЛОГІЇ ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВА

ПРОГРАМА «Юні мовознавці»

Початковий рівень

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчання української мови в гуртках та секціях у позашкільних закладах є важливою складовою навчально-виховного процесу. Відбувається збагачення й розширення знань учнів із рідної мови; створюється інтелектуальний фон, що сприяє свідомому і глибокому засвоєнню програмового матеріалу; розвиваються уміння і навички усного й писемного мовлення, творчі здібності школярів.

Проте головне значення занять з української мови в позашкільній полягає в забезпеченні належного рівня комунікативної компетенції, що передбачає вміння вільно й доречно користуватися виразально-зображальними можливостями української мови в різних життєвих ситуаціях, незалежно від професійних пріоритетів, акумулювати в собі національні мовні традиції, комунікативну етику, знати й поважати мову власного народу.

Програма гуртка «Юні мовознавці» передбачає формування стійкого інтересу учнів до різноманітних мовних одиниць і явищ, типів і стилів мовлення в усіх видах мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо). Тематичне наповнення кожного заняття допомагає збагатити відповідний понятійний апарат школярів, розвинути пізнавальну сферу та розширити світоглядні обрії, що є важливим компонентом для формування гармонійної особистості в цілому.

Пропонована навчальна програма «Юні мовознавці» є комплексною, охоплює різні розділи мови, які вивчають під час занять учні 5–7 класів, і передбачає навчання дітей в групі початкового рівня протягом 1 року. На опрацювання навчального матеріалу гуртка відводиться 144 год (4 год на тиждень). Кількісний склад навчальної групи — 8–12 учнів.

Метою програми є формування компетентностей особистості у процесі поглибленого вивчення української мови засобами дослідницької діяльності. Досягнення цієї мети передбачає формування в учнів таких компетентностей:

— *пізнавальної*: оволодіння поняттями, знаннями у сфері мови й мовлення, опанування нормами української літературної мови; пі-

знання комплексного характеру мовних знань, універсальності людської мови як засобу спілкування в усіх сферах її вживання; ознайомлення із головними чинниками науково-дослідницької роботи;

— *практичної*: вдосконалення орфографічних, пунктуаційних навичок, комунікативних умінь; закріплення навичок роботи зі словниками, додатковою літературою, самостійного складання лінгвістичних задач, написання творів різних типів, редагування текстів, конспектування, підготовки виступів; навчання вмінню створювати необхідні для сучасної людини мовні одиниці; формування навичок науково-дослідницької діяльності;

— *творчої*: набуття досвіду самостійної роботи з мовними одиницями з метою самовираження; розвиток образного мислення, його гнучкості, критичності, образності; уміння здобувати знання, визначати специфічні аспекти мовної проблеми, формувати свою думку; розвиток уяви, творчої ініціативи; формування стійкого інтересу до мовотворчості; розвиток пізнавальної потреби та бажання творчої самореалізації;

— *соціальної*: розвиток мовної культури; формування громадянської позиції; виховання поваги до праці загалом і роботи над словом зокрема; формування ціннісного ставлення до себе й інших; виховання позитивних якостей: відповідальності, самостійності, працелюбства, впевненості у власних силах, уміння працювати в колективі тощо.

Зазначена мета й завдання роботи гуртка дозволяють реалізувати навчальну, розвивальну та виховну функції освітнього процесу. З огляду на це, запропонована програма передбачає набуття і вдосконалення мовленнєвої компетенції в ході аналізу актуальних навчальних і життєвих проблем, у розв'язанні яких учні бачать особистісний сенс, що зумовлює формування стійкої пізнавальної мотивації щодо вивчення мови. Дотримання принципу взаємозв'язку навчання, виховання і розвитку дає змогу подолати формальний характер мовної освіти.

Програма створена відповідно до вимог Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти з навчальних предметів «Українська мова», «Українська література», «Історія України».

Кожне заняття містить теоретичну і практичну частини.

На заняттях мовного гуртка початкового рівня застосовуються як пояснювально-ілюстративні (розповідь, пояснення, бесіда, робота з підручниками та наочним матеріалом), так і репродуктивні та проблемно-пошукові методи навчання (відтворення інформації, постановка і вирішення проблеми, пошуково-дослідницька робота). Перевага надається інтерактивним технологіям.

Пропонована програма гуртка передбачає різноманітні форми організації навчального процесу, зокрема:

а) індивідуальне самонавчання (під час індивідуального самонавчання учні виконують ту чи іншу самостійну роботу з об'єктами, що ви-

вчаються, з підручником, приладами, розв'язання мовних задач, дослідницьку роботу і складають письмове повідомлення про результати);

б) парне взаємонавчання (учні у стабільних парах або в парах змінного складу пояснюють одне одному певне питання, захищають власну тему, оцінюють результати роботи товариша тощо);

в) групова робота за спільною темою (навчання відбувається всередині групи; учні, об'єднані в групи, взаємодіють усередині них: пояснюють новий матеріал, обговорюють його, оцінюють свою діяльність, готують презентацію);

г) взаємонавчання груп (групи, які займаються вирішенням різних проблем або різними видами навчальної діяльності, — теоретики та експериментатори — тимчасово об'єднуються для того, щоб обмінятися досвідом, інформацією, проблемами);

г) «самоврядування» (один або двоє учнів навчають увесь клас, ведуть заняття, організовують певну його частину);

д) «самоорганізація» (наприклад, спонтанне або спеціально організоване формулювання задуму уроку або серії уроків може обумовити створення координаційної групи учнів, яка згодом складає план проведення заняття на задану тему і добирає оптимальну технологію навчання, готує та проводить його);

е) підготовка учнями виступів (відпрацювання таких видів діяльності, як техніка виступу, методика ведення дискусії, формулювання запитань та відповідей на них, аргументація думок, рецензування, оцінювання, аналіз).

Серед найбільш ефективних прийомів проведення занять гуртка — мовно-літературні ігри (ділові, рольові, імітаційні, тренінгові), заочні мандрівки, конкурси, естафети, вікторини, відгадування загадок, криптограм, шарад, кросвордів, аукціони, створення власних проєктів, словникова робота, редагування, інсценізації, соціодрами, творчі звіти, тестування, інтегровані види роботи тощо.

Застосовуються різноманітні засоби навчання: наочні посібники, роздатковий матеріал, технічні засоби навчання.

З метою посилення мотивації до навчання перевірка та оцінювання рівня мовних знань, умінь і навичок здійснюється під час виконання гуртківцями різноманітних завдань і вправ, а також у формі вікторин, конкурсів.

За даною програмою можуть проводитися також заняття в групах індивідуального навчання відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, що затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 11.08.2004 р. № 651 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України № 1123 від 10.12.2008 р.).

Дана програма є орієнтовною. Керівник гуртка може вносити зміни й доповнення в порядок і зміст навчальних тем, самостійно планувати кількість годин, враховуючи підготовку дітей та інтереси вихованців.

Початковий рівень

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні	практичні
1	Вступне заняття	2	1	1
2	Чарівна таємничість мови	2	1	1
3	Правила юного лінгвіста	4	2	2
4	Зв'язки між словами	4	2	2
5	Походження письма. Виникнення слов'янської азбуки	4	2	2
6	Цікаво про звуки й букви	2	1	1
7	Загадковий світ складів, наголосів, інтонацій	4	2	2
8	«Не бійтесь заглядати у словник...»	4	2	2
9	Без граматики не вивчиш і математики	4	2	2
10	Таємниця граматичного роду	2	1	1
11	Плекаймо культуру мовлення!	4	2	2
12	Чарівність і складність звичайного слова	4	2	2
13	Стежками неології та словотворення	4	2	2
14	3 історії власних імен	4	2	2
15	Крилаті слова	4	2	2
16	Художнє слово — мовний знак культури	4	2	2
17	«Ключі, що відчиняють двері і серця»	4	2	2
18	Ці незвичайні звичайні відмінки	4	2	2
19	Цікаво про пунктуацію	4	2	2
20	Дивні числівники	4	2	2
21	Океан слів і граматика	2	1	1
22	Як народжується слово	4	2	2
23	Слова-ліліпути і слова-велетні	2	1	1

№	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні	практичні
24	Де ти, кореню? Озовися!	4	2	2
25	«Дивлюся на слово та й думку гадаю...»	2	1	1
26	«Хай слово мовлено інакше...»	4	2	2
27	Щоб словам тісно, а думкам просторо	4	2	2
28	Я маю тільки те, що маю	4	2	2
29	Немає дів, є дива́	4	2	2
30	Чому крикливі слова стали реченнями	4	2	2
31	Марафон у синтаксисі	4	2	2
32	Червоне світло на синтаксичному перехресті	4	2	2
33	У граматиці сусідів вибирають	4	2	2
34	Іменниковому роду нема переводу	4	2	2
35	«О слово рідне, хто без тебе я...»	4	2	2
36	Мандрівка в поетичний світ	4	2	2
37	Навчання як дослідження	4	2	2
38	Екскурсії, конкурси, тематичні заходи	8	2	6
39	Підсумкове заняття	2	1	1
Разом		144	70	74

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Роль слова в житті людини. Ознайомлення з порядком і планом роботи гуртка. Організаційні питання.

Практична робота. Дидактична гра.

2. Чарівна таємничість мови (2 год)

Мова та її функції. Закон економії мови (явище ущільнення мовлення), словотворче значення звуків-фонем. Точність слововживання, лексична норма.

Засвоєння різних за походженням нових слів, слів у прямому й переносному значеннях.

Граматична роль слів у побудові речення і висловленні думки.

Засвоєння складних випадків слововживання.

Складання речень, поліпшення їх структури відповідно до мети висловлювання.

Звукова організація тексту художнього стилю.

Практична робота. Виконання вправ на розрізнення точного й неточного слововживань, виокремлення частин слова, уживання слів у прямому й переносному значеннях; складання речень відповідно до мети висловлювання.

Розв'язування ребусів і головоломок.

3. Правила юного лінгвіста (4 год)

Риси юного лінгвіста. Прийоми швидкого читання, запам'ятовування. Способи розвитку логічного, асоціативного мислення.

Засвоєння слів у прямому й переносному значеннях.

Правильна вимова наголошених і ненаголошених голосних.

Уміння висловлювати ставлення до людини через її опис.

Прислів'я, співвідносні з реченнями.

Практична робота. Складання твору-опису зовнішності.

Розв'язування та складання ребусів і головоломок.

Складання тесту з вивченої теми.

4. Зв'язки між словами (4 год)

Основна думка тексту.

Частота вживання певних звуків (поняття про фонетичний символізм), частин мови.

Граматичний зв'язок у реченні. Дослідження частоти вживання службових частин мови; особливості вживання прийменників, сполучників, закінчень для зв'язку слів у реченні; явище переходу іменників у прикметники.

Значення і походження фразеологізмів. Засвоєння фразеологізмів, слів у прямому й переносному значеннях. Зображально-виражальні можливості фразеологізмів.

Практична робота. Виконання вправ на удосконалення навичок виразного читання; уміння виділяти в тексті основну думку; грамотну побудову речення.

Виконання вправ на пояснення значення і походження окремих фразеологізмів; аналіз частоти вживання певних звуків частин мови; перетворення іменників у прикметники.

Підготовка матеріалу про відомих лінгвістів, мову есперанто.

Складання усного повідомлення на соціокультурну тему.

Конкурс «Створи асоціативну схему».

5. Походження письма.

Виникнення слов'янської азбуки (4 год)

Види й форми давнього письма. Походження письма. Перший алфавіт. Кирилиця. Виникнення слов'янської азбуки.

Загальне уявлення про ономастику: сліди давньослов'янської мови в сучасній українській мові (імена, географічні назви). Слов'янські імена.

Ознайомлення і спроби прочитання давніх записів.

Стилістична вмотивованість уживання старослов'янizmів. Уживання застарілих слів у складі епітетів.

Практична робота. Підготовка повідомлення про історію виникнення окремих слов'янських слів, добір матеріалу про окремі літери старослов'янської мови, яких немає в сучасній українській графіці.

Робота з текстом, що написаний старослов'янською мовою.

Складання ланворда, розв'язання кросворда за вивченою темою.

Укладання словничка імен слов'янського походження власної родини.

6. Цікаво про звуки й букви (2 год)

Класифікація звуків і букв.

Звукова модель слова (звукопис). Фонетичний символізм. Роль голосних звуків для досягнення виразності мовлення.

Звукова характеристика слова. Відображення закону милозвучності української мови у вимові й на письмі.

Закон економії мови (явище спрощення приголосних; уживання одно-, двозвучних прийменників *у/в*, *з/із/зі*, сполучників *і/й*).

Поетичні портрети окремих звуків; уживання слів з *-ьо-* та *-йо-* у загадках.

Практична робота. Виконання вправ на складання звукових моделей слів; обґрунтування написання слів із вивченими орфограмами.

Добір і впорядкування матеріалу на лінгвістичну тему.

Конкурс на відгадування загадок, головоломок на задану тему.

7. Загадковий світ складів, наголосів, інтонацій (4 год)

Складотворча роль голосних звуків. Правила складоподілу. Окремі орфоепічні норми української мови. Правила перенесення слів із рядка в рядок.

Слова-паліндроми.

Інтонування слів і речень залежно від мети спілкування.

Складання партитури.

Практична робота. Знайомство і вивчення будови орфоепічного словника.

Виконання вправ на складоподіл, перенесення слів, правильного ставлення наголосу.

Виконання вправ на інтонування висловлювань відповідно до ситуації та мети спілкування.

Робота з віршами-паліндромами. Складання паліндромічних висловів, зашифровок.

Складання партитури поетичного чи прозового уривків.

Декламування текстів різних жанрів.

Вікторина за вивченою темою.

8. «Не бійтесь заглядати у словник...» (4 год)

Поняття про лексикографію. Види словників (філологічні й нефілологічні, одномовні чи кількомовні). Типи одномовних словників. Будова словників. Лексичне значення слова.

Лексичне і синонімічне багатство оратора — одна з передумов переконливого виступу.

Уживання слів зі сфери театру, музики, живопису.

Практична робота. Знайомство і вивчення будови різних видів словників.

Виконання вправ на повторення правил написання вивчених орфограм, тлумачення слів, переклад українською слів із російської мови.

Підготовка матеріалу на лінгвістичну тему.

Конкурс ораторського мистецтва.

9. Без граматики не вивчиш і математики (4 год)

Роль і структура граматики.

Поняття про граматичне значення слова, граматичну норму.

Граматичні засоби поєднання слів у словосполученні та в реченні.

Особливості перекладу українською мовою прийменникових конструкцій з російської мови. Граматичні особливості частин мови в інших мовах.

Складні випадки слововживання.

Граматичні зв'язки в прислів'ях і приказках.

Практична робота. Виконання вправ на засвоєння понять «граматичне значення слова», «граматична норма».

Виконання вправ на засвоєння знань щодо особливостей керування дієслів у словосполученнях з іменниками в непрямих відмінках, виправлення граматичних помилок у деформованих висловлюваннях; переклад українською мовою прийменникових конструкцій із російської мови.

Складання твору-опису (за опорними словами чи зображенням), висловлення власного ставлення до описаного.

Складання й розв'язання лінгвістичних задач за вивченою темою.

10. Таємниця граматичного роду (2 год)

Рід як граматична категорія. Родові антоніми. Рід у складноскорочених словах.

Особливості визначення граматичного роду (у назвах професій, у контексті). Іменники спільного роду.

Зміни в будові слова, спричинені зміною граматичного роду.

Уживання слів різного граматичного роду в поетичних і прозових текстах.

Практична робота. Виконання вправ на побудову речень з іменниками спільного роду, визначення роду в складноскорочених сло-

вах, переклад українською слів із російської мови, дослідження їх граматичного роду.

Добір та впорядкування матеріалу на лінгвістичну тему.

Конкурс на розв'язання і складання чайнвордів за вивченою темою.

11. Плакаймо культуру мовлення! (4 год)

Мовні обов'язки громадян. Складові культури мовлення: чистота й точність, доречна образність, слова мовного етикету.

Доречність уживання багатозначних слів, слів у переносному значенні. Урізноманітнення лексичної та граматичної будови мовлення.

Відсутність культури мовлення як засіб створення комічних ситуацій у гуморесках та усмішках.

Практична робота. Виконання вправ на виразність і культуру мовлення, визначення і правки неточностей у тлумаченні слів та слововживанні; знаходження й пояснення слів, ужитих у переносному значенні.

Редагування висловлювань, пов'язаних із мовним етикетом.

Гра-соціодрама «Створення комічних ситуацій».

12. Чарівність і складність звичайного слова (4 год)

Зображувально-виражальні можливості слів. Загальне і конкретне значення слова.

Образне слово. Роль образних слів у розкритті задуму висловлювання і посиленні впливу на слухача.

Групи слів за походженням і вживанням.

Епітети, порівняння, метафори, персоніфікація.

Слова на означення птахів, тварин, тексти з їх описом.

Практична робота. Виконання вправ на виразне читання, створення образних висловлювань, розрізнення загального й конкретного значення слова, збагачення словникового запасу новими словами (українськими, іншомовними, стилістично забарвленими тощо).

Розгадування кросвордів, альтервордів, загадок.

Гра-імітація.

13. Стежками неології та словотворення (4 год)

Основні джерела неології і способи словотворення. Поняття про авторські неологізми, пароніми, каламбури.

Ономастика.

Топонімія. Сліди історії в назвах предметів.

Культура мовлення, стилістика.

Практична робота. Виконання вправ на засвоєння понять «неологізм», «паронім», «каламбур»; визначення значущих частин слова, словотворчих афіксів, основних способів творення слів.

Складання текстів певного стилю й типу мовлення за вивченою темою.

Дослідження походження запозичених слів, топонімів (на вибір) за допомогою словника.

Укладання словника неологізмів на певну тему.

Гра-аукціон.

14. 3 історії власних імен (4 год)

Групи імен за походженням (власне слов'янські, з християнського календаря, західноєвропейські). Перехід імен античного походження в загальні назви. Псевдоніми.

Естетичність мовлення у власних назвах — іменах людей.

Практична робота. Підготовка повідомлення про походження власних назв.

Виконання завдання на тлумачення власних імен, які перейшли в загальні назви.

Вікторина на розпізнавання імен та прізвищ відомих людей за їх псевдонімами. Розгадування кросвордів, чайнвордів, словесних лабіринтів за вивченою темою.

Складання власних кросвордів за допомогою «Словника античної міфології».

15. Крилаті слова (4 год)

Поняття про крилаті слова. Особливості значення, будови, стилістичного вживання крилатих висловів.

Уживання крилатих слів як ознака культури мовлення.

Уживання крилатих слів у промовах — запорука ефективності виступу.

Яскрава образність крилатих висловів відомих письменників України, прислів'їв і приказок.

Практична робота. Виконання вправ на пояснення походження і змісту крилатих висловів, розпізнавання крилатих висловів у творах українських письменників.

Складання зв'язного висловлювання (опису, роздуму чи розповіді) на основі життєвих спостережень, використання крилатих висловів.

Розшифровування криптограм.

Вікторина за вивченою темою.

16. Художнє слово — мовний знак культури (4 год)

Особливості художнього слововживання (образність, метафоричність тощо). Авторська мовотворчість. Поняття «словесний образ», «мовне обличчя людини».

Уживання застарілих, старокнижних слів, неологізмів, контекстуальних синонімів, антонімів, синтаксично забарвлених слів.

Сполучники, прислівники, займенники; синоніми, спільнокореневі слова, повтори як засоби зв'язку речень у тексті. Виділення тематичних речень у мікротемі.

Суржик як соціальне і мовне явище.

Практична робота. Виразне читання художніх текстів різних жанрів.

Редагування речень, тексту із застосуванням засобів зв'язку речень у тексті. Аналіз текстів щодо художньо-естетичної ролі застарілих, книжних слів, авторської мовотворчості, характеротворчої ролі мови персонажа, суржику як засобу освітньо-культурної характеристики людини.

Дослідження музичності вибраних поезій, визначення тематичного речення в мікротемі.

Створення власних текстів-асоціацій, пейзажних замальовок.

17. «Ключі, що відчиняють двері і серця» (4 год)

Основні складові високої культури спілкування: нормативність, адекватність, естетичність, поліфункціональність.

Передумови успішного спілкування. Основи мовного етикету.

План самовиховання.

Практична робота. Складання й розігрування діалогу на тему, пов'язану з культурою спілкування. Аналіз діалогів.

Гра-аукціон ввічливості.

Складання плану самовиховання.

Написання тесту за вивченою темою.

18. Ці незвичайні звичайні відмінки (4 год)

З історії відмінка як граматичної категорії. Особливості відмінків у сучасних мовах світу.

Роль відмінкових форм різних частин мови в будові речення і словосполучення. Відмінкові форми в дієслівних словосполученнях. Синонімія відмінкових форм.

Дотримання граматичної норми як одна з ознак нормативності мовлення.

Образотворча роль відмінкових словоформ.

Практична робота. Виконання вправ на побудову словосполучень, добір певних відмінкових закінчень.

Складання кросворда за вивченою темою.

Мовна естафета за вивченою темою.

19. Цікаво про пунктуацію (4 год)

Функції розділових знаків. Групи пунктограм.

Види речень за інтонацією, метою висловлювання, будовою. Риторичні звертання, питання, оклики.

Партитура вірша.

Правила вживання трьох крапок, дефіса на позначення скороченого запису слова.

Практична робота. Виконання вправ на дослідження пунктуаційної відповідності речення його інтонуванню та розстановці пунктуаційних знаків.

Складання переліку розділових знаків української мови.

Виконання вправ на здобуття навичок у визначенні «риторичних звертань», «риторичних питань», «риторичних окликів» у реченнях.

Складання партитури вірша, виразне читання тексту.

Дослідження й формування ще не вивчених правил уживання трьох крапок, дефіса на позначення скороченого запису слова на основі дібраних речень.

Вікторина за вивченою темою.

20. Дивні числівники (4 год)

Історія формування числівників у різних мовах.

Групи числівників за значенням і будовою. Особливості узгодження числівників з іншими частинами мови у складі словосполучень.

Фразеологізми, у складі яких є числівники.

Вживання слів із числовим значенням у текстах різних стилів мовлення. Уживання числівників для позначення дат, часу (годин).

Використання числівників із метою надання текстові переконливості, точності; почуття міри у вживанні числівників.

Застосування числівників для складання загадок.

Практична робота. Докладний переказ тексту наукового стилю, що містить числівники.

Виконання вправ на розрізнення порядкових числівників і прикметників, визначення відмінкових форм числівників у складі фразеологізмів, загадок, прислів'їв тощо.

Переклад українською з російської мови словосполучень, що містять числівники.

Складання кросворда за вивченою темою.

21. Океан слів і граматики (2 год)

Роль лексики і граматики у вираженні думки. Граматичне значення вивчених частин мови. Особливості визначення роду та відмінювання запозичених слів.

Вимова слів іншомовного походження та власне українських.

Синонімічні ряди, антонімічні пари слів.

Відображення в словниках певних граматичних форм слів.

Практична робота. Виконання вправ на добір синонімів, побудову синонімічних рядів, антонімічних пар.

Виразне читання текстів, визначення граматичних ознак незапозичених і запозичених слів серед вивчених частин мови.

Складання зв'язних висловлювань на соціокультурну тему.

Робота з «Офографічним словником української мови» — визначення певних граматичних форм слів.

Вікторина за темою заняття.

22. Як народжується слово (4 год)

Роль значущих частин слова в процесі словотворення.

Морфемний і словотвірний розбори. Словотвірні гнізда, словотвірні ланцюжки.

Творення самостійних частин мови.

Авторські неологізми. Складноскорочені слова. Образотворча роль авторських неологізмів; відображення закону економії мови у відгадках до загадок.

Утворення назв рослин і тварин.

Практична робота. Редагування текстів: усування недоліків у їх будові, стилістичному використанні засобів словотвору. Виконання морфемного і словотвірного розборів.

Виконання вправ на утворення прикметників від прийменниково-іменникових конструкцій; іменників, що вказують на певну ознаку (проживання, національність, властивості тощо).

Укладання словника авторських неологізмів.

Зоологічна вікторина.

23. Слова-ліліпути і слова-велетні (2 год)

Граматична роль службових слів. Складні слова й аббревіатури в українській мові. Вияв закону милозвучності в синонімії прийменників, сполучників і часток.

Образотворча роль службових слів, складних і складноскорочених слів.

Практична робота. Аналіз синонімії прийменників, сполучників та часток; прийменників, часток; побудова речень із використанням засвоєних службових слів.

Виконання вправ на повторення вивченого матеріалу про складні та складноскорочені слова, сполучники; пояснення значення фразеологізмів та стилістично забарвлених слів, що містять слова-ліліпути; будову складних та складноскорочених слів.

24. Де ти, кореню? Озовися! (4 год)

Корінь як значеннєвий центр повнозначного слова. «Безсилі» корені. Особливості кореневих змін у спільнокорених словах.

Вимова і написання слів з орфограмами в коренях.

Уживання спільнокорених слів як засобу мовного зв'язку речень у тексті.

Творення складних слів.

Роль кореня слова у складанні загадок.

Практична робота. Докладний переказ текстів із використанням спільнокорених слів (повторення і закріплення стилів, типів і жанрів мовлення).

Виконання морфемного розбору слова.

Виконання вправ на утворення спільнокореневих слів, будову словотвірних гнізд і ланцюжків; обґрунтування вивчених орфограм у коренях слів; переклад текстів українською з російської мови, порівняння коренів; визначення джерел творення слів, зокрема географічних назв.

Написання графічних диктантів.

Відгадування загадок, опираючись на лексичне значення коренів слів-підказок.

25. «Дивлюся на слово та й думку гадаю...» (2 год)

Особливості відмінкових форм слів. Прийменникова синонімія.

Граматична форма звертань.

Образотворча роль і частота вживання граматичних форм слів. Засвоєння граматичних форм слів-термінів.

Практична робота. Докладний переказ тексту за виписаними в певних відмінкових формах словами.

Виконання вправ в ігровій формі на розрізнення граматичних форм слів, зокрема прийменникових конструкцій, звертань.

Дослідження граматичних форм слів у текстах художнього та наукового стилів.

Складання кросворда за вивченою темою.

26. «Хай слово мовлено інакше...» (4 год)

Однокореневі (словоформи), спільнокореневі та різнокореневі слова (синоніми, антоніми) як засоби увиразнення мовлення. Лексична (зокрема контекстуальна, фразеологічна), граматична (зокрема у формах слова, у прийменниках) синонімія та антонімія.

Практична робота. Виразне інтонування емоційно-забарвлених слів, фразеологізмів із метою передачі відтінків їх лексичних значень.

Складання віршованого діалогу, шаради за вивченою темою.

Виконання вправ на розрізнення синонімічних слів і словоформ із вказуванням на відтінки в їх значеннях; будову словоформи з виразним емоційним забарвленням; створення синонімічних рядів слів і словоформ стилістично нейтральних та стилістично забарвлених за допомогою словників (синонімів, антонімів, фразеологізмів).

Розшифровування ребусів за вивченою темою.

27. Щоб словам тісно, а думкам просторо (4 год)

Сила рідного слова. Стислість і точність висловлювання як вияв закону економії мовлення. Засоби ущільнення і розгортання висловлювання. Поняття про «нульовий» член речення (дієслова перебування і руху).

Риторичний повтор і лаконічність викладу думки як засоби впливу на слухачів.

Образна глибина метафор, порівнянь.

Практична робота. Редагування, зокрема згортання (ущільнення) висловлювань, шляхом уникання невмотивованих лексичних повторів, одноманітних за будовою речень, за допомогою займенників, граматичних синонімів, неповних речень, однорідних членів речення, форми родового відмінка, іменників спільного роду, прислівників тощо.

Виконання вправ на розгортання висловлювань з утворенням метафор, порівнянь; розпізнавання неповних речень, відновлення пропущених їх членів; аналіз словосполучень із відсутніми головними словами — дієсловами перебування і руху.

Рольова гра.

28. Я маю тільки те, що маю (4 год)

Морфологічні особливості окремих частин мови (іменників, що мають тільки однину чи тільки множину; іншомовних слів, що виявляють граматичні ознаки лише в реченні; безособових дієслів).

Уживання безособових дієслів, іменників, що мають тільки однину чи тільки множину, у публічних виступах.

Уживання слів, що мають тільки множину чи тільки однину, безособових дієслів для вираження основної думки художнього твору.

Рід і число в географічних назвах.

Практична робота. Виконання вправ (за допомогою словників) на дослідження морфологічних особливостей іменників, що мають тільки однину чи множину; іншомовних слів, що виявляють граматичні ознаки лише в реченні; безособових дієслів; розрізнення незмінних іншомовних слів; класифікацію безособових дієслів за значенням; аналіз ролі роду і числа в географічних назвах; конструювання правил.

Складання кросворда «Навпаки» і граматичних загадок за вивченою темою; відгадування загадок із визначенням роду слова-відгадки.

29. Немає діва, є дива́ (4 год)

Основна характеристика наголосу в українській мові («силовий наголос», «вільний наголос», «фонетичне слово», «рухомий наголос», «паралельне наголошування»). Омографи, омоформи та омофони. Логічний наголос.

Наголошування як засіб творення комічного; порушення правильного наголошування у ритмомелодиці віршів.

Практична робота. Виконання вправ (за допомогою орфоепічного, тлумачного, російсько-українського словників), що формують навички використання логічного наголосу виділення слів зі смисловим навантаженням; розрізнення ненаголошених й наголошених голосних, рухомого і нерухомого наголосів; вправ на дослідження відмінностей в наголошенні слів української та російської мов, особливостей омографів, омоформ та омофонів.

Складання повідомлення на соціокультурну тему із дотриманням правильного наголошування як риторико-мелодійної сторони мовлення та інших мовних норм.

Гра-естафета.

30. Чому крикливі слова стали реченнями (4 год)

Вигук як особлива частина мови. Міміка, жести, інтонація — супровідні засоби вираження і розрізнення вигуків за призначенням. Вигуки-слова і вигуки-речення. Вигук у ролі головних і другорядних членів речення.

Стилістично вмотивоване вживання вигуків у мовному етикеті (вітання, прощання, подяка, прохання, вибачення тощо).

Використання вигуків для надання висловлюванню експресії і виразності.

Звуконаслідувальні слова.

Практична робота. Виконання вправ на виразне інтонування вигуків у простих і складних реченнях; розрізнення вигуків-слів і вигуків-речень; побудову висловлювань і тексту з використанням звуконаслідувальних слів, наказово-спонукальних вигуків, вигуків емоційного забарвлення.

Складання висловлювань чи діалогу на соціокультурну тему з використанням вигуків як засобів переконливого й виразного мовлення.

Відгадування загадок, що мають вигуки.

Складання кросворда за вивченою темою.

31. Марафон у синтаксисі (4 год)

Речення-ліліпути (однослівні, двослівні тощо), речення-велетні (складні синтаксичні конструкції).

Стильова обумовленість уживання речень-ліліпутів і речень-велетнів.

Практична робота. Докладний переказ тексту інформаційного характеру.

Виконання вправ на побудову речень-ліліпутів і речень-велетнів за словом-відгадкою до ребусів; аналіз виражальних можливостей вигуківих, заперечних, неповних, називних речень.

Складання діалогу на соціокультурну тему з використанням вивчених синтаксичних конструкцій.

Написання слухового й математичного диктанту за вивченою темою.

Гра-естафета.

32. Червоне світло на синтаксичному перехресті (4 год)

Синтаксичне членування мовлення. Загальні правила текстотворення. Логіка розвитку думки, синтаксична синонімія, уникання багатослів'я, одноманітних граматичних форм, невмотивованої інверсії.

Практична робота. Робота над текстом (переказ, висловлювання думки про прочитане із використанням прислів'їв).

Написання відгуку на прочитану книгу.
Виконання вправ на повторення вивчених пунктограм.
Відгадування загадок і добір синонімів до слів-відгадок.
Складання твору-роздуму на історичну (екологічну, морально-етичну) тему.

33. У граматиці сусідів вибирають (4 год)

Граматична могутність дієслова як присудка. Прийменники зі значенням різних відношень.

Збагачення активної лексики новими словами, зокрема словами-термінами.

Орфограми в дієсловах.

Дотримання правильного граматичного сполучення слів як передумова ораторського успіху.

Зображувально-виражальна роль дієслів у загадках, прислів'ях.

Практична робота. Виконання вправ на згортання вислову із заміною його словом-терміном; побудову прийменникових та безприйменникових словосполучень із дотриманням граматичних норм; аналіз ролі дієслів-присудків у побудові висловлювання; дослідження синонімічних прийменників, прийменників зі значенням різних відношень.

Складання тексту на соціокультурну тему з дотриманням мовних норм.

Складання прислів'їв чи приказок із поданих слів.

Рольова гра.

34. Іменниковому роду нема переводу (4 год)

Субстантивація (морфологічна й синтаксична) як джерело творення іменників. Іменниковий суржик: русизми, англіцизми тощо. Іменникові неологізми в художніх творах.

Повторення вивченого про спільнокореневі слова, твірне слово, словотворчий афікс, способи словотворення.

Зміни приголосних при творенні іменників із суфіксом -ин (а) від прикметників на -ський, — цький; буквосполученням -чн- (-шн-).

Іменникові неологізми в художніх творах.

Практична робота. Складання усного повідомлення (твору на лінгвістичну тему) про суржик у сучасній українській мові, роль запозичених і незапозичених слів.

Виконання вправ (за допомогою словників) на перетворення дієслів в іменники; виправлення в тексті орфографічних помилок на вивчені правила; аналіз іменникової ролі прислівника й вигук (синтаксичної субстантивації); добір до поданих слів спільнокорених іменників, переклад українською русизмів, англіцизмів.

Робота над текстом: обґрунтування образотворчої ролі протиставлення в тексті художнього стилю; з'ясування прийомів творення іменникових неологізмів у художніх творах.

Розшифровування криптограм, розгадування кросвордів із визначенням у словах-відгадках (іменниках) граматичного роду.

35. «О слово рідне, хто без тебе я...» (4 год)

Безперервність процесу засвоєння мови. Мовленнєва майстерність — одна з важливих передумов успішного спілкування. Образ рідного слова. Явище мовного нігілізму.

Використання вивчених частин мови і видів речень для створення власних висловлювань. Побудова відповідей на уроках.

Майстерне володіння рідним словом — справа честі, запорука успішного спілкування.

Українська література — джерело збагачення активного словника людини.

Практична робота. Виконання вправ на засвоєння складових мовленнєвої майстерності: аналіз і складання текстів із використанням крилатих висловів, фразеологізмів; складання висловлювань різного комунікативного призначення (прохання, незгоди, самозахисту, подяки, заохочення тощо); аналіз образу рідного слова у творах класиків української літератури; побудова висловлювань на соціокультурну тему.

Виступ із власним проектом за вивченою темою.

36. Мандрівка в поетичний світ (4 год)

Пейзажна лірика і пейзажний живопис. Ритмомелодійні особливості поетичних текстів (ритм, рима); білий вірш.

Поетичність висловлювань промовця як засіб ефективного впливу на слухача.

Особливості пейзажних поетичних творів, білий вірш.

Практична робота. Виразне читання улюблених пейзажних віршів.

Складання усного твору-опису пейзажної картини із дотриманням мовних норм.

Добір до слів рими, складання віршів за пейзажною картиною; виконання вправ на пояснення змісту ролі ритмомелодійних засобів, аналіз ознак поетичних творів; визначення особливостей білих віршів; робота з деформованим віршованим уривком (з відновлюванням рими й ритму).

Вікторина «Назви авторів вивчених пейзажних віршів».

37. Навчання як дослідження (4 год)

Поняття про дослідницьку діяльність. Відомі науковці-мовознавці.

Види досліджень (теоретичне, експериментальне; індивідуальне, групове, колективне; комбіноване).

Етапи дослідницької роботи (вибір теми; підготовка та проведення дослідження; узагальнення результатів). План роботи.

Види учнівських повідомлень.

Корисні поради, як утримувати увагу слухачів під час виголошення повідомлення.

Правила ведення діалогу.

Практична робота. Підготовка повідомлення на одну з обраних тем.

38. Екскурсії, конкурси, тематичні заходи (8 год)

Екскурсії до історичних, художніх, літературних музеїв.

Участь у конкурсах, олімпіадах. Підготовка та проведення тематичних конкурсів, вікторин, свят, концертів, вечорів.

39. Підсумкове заняття (2 год)

Підбиття підсумків роботи гуртка за рік. Відзначення кращих вихованців.

Завдання на літо. Рекомендації щодо подальшої дослідницької діяльності.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні мають знати:

- зміст понять «мова» та «функції мови»;
- історію походження письма, виникнення слов'янської азбуки;
- основні поняття з фонетики, орфоєпії, будови слова, словотвору, лексикології, фразеології, морфології, синтаксису;
- складні випадки слововживання;
- правила з орфографії та пунктуації (за вивченою програмою);
- значення понять «закон економії мови», «закон милозвучності», «фонетичний символізм», «орфоепічна норма», «омофони», «омоформи», «омографи», «лексична норма», «граматична норма», «лексичне і граматичне значення слова», «загальне і конкретне значення слова», «ономастика», «паліндроми», «пароніми», «крилаті слова», «безсилі корені», «словотвірні гнізда», «словотвірні ланцюжки», «партитура речення», «нульовий член речення», «словесний образ», «мовне обличчя людини», «мовні обов'язки громадян», «складові культури мовлення»;
- стилі та жанри мовлення;
- прийоми швидкого читання, запам'ятовування; способи розвитку логічного, асоціативного мислення;
- загальні правила текстотворення;
- особливості організації та проведення дослідницької роботи;
- основні складові культури спілкування;
- правила ведення діалогу;
- правила виголошення повідомлення.

Учні мають уміти:

- моделювати мовні та позамовні поняття, явища, закономірності; володіти основними поняттями з фонетики, орфоєпії, будови слова, словотвору, лексикології, морфології, синтаксису;
- узагальнювати засвоєні поняття, закономірності, правила та винятки з них;
- розрізняти основні орфограми у вивчених частинах мови;
- знаходити в тексті й характеризувати за граматичними ознаками вивчені частини мови;
- правильно вживати частини мови у власному мовленні;
- знаходити помилки в тексті, виправляти і пояснювати їх;
- складати твори на основі побаченого, почутого;
- працювати з енциклопедичним, тлумачним, орфоепічним, морфемним словниками, словниками синонімів, антонімів, фразеологізмів української мови, асоціативних означень, власних назв; термінологічними і перекладними словниками, словником іншомовних слів, літературних термінів;
- виконувати різноманітні види робіт творчо-ігрового та проблемно-пошукового характеру — усно й письмово, самостійно, в групі чи фронтально; розв'язувати і будувати мовні зашифровки, ребуси, різні види кросвордів, головоломки тощо;
- складати висловлювання різних стилів, типів і жанрів мовлення, опановувати елементи віршування;
- уявляти словесно описані предмети і явища, фантазувати на основі сприйнятого;
- помічати й формулювати проблеми в процесі навчання, робити припущення щодо способів їх розв'язання, добирати аргументи для доведення власної думки, спростовувати хибні припущення і твердження, прогнозувати розвиток певних явищ, складати власні проекти;
- переносити засвоєні знання і вміння в нову ситуацію; визначати мету власної пізнавальної діяльності;
- планувати дослідницьку роботу, розподіляючи її на етапи;
- здійснювати розроблений план дослідження;
- оцінювати проміжні та кінцеві результати пізнавальної діяльності, робити відповідні корективи;
- аналізувати, систематизувати, узагальнювати, конкретизувати мовні та позамовні поняття, явища, закономірності;
- робити висновки на основі спостережень;
- виголошувати повідомлення.

**ОРИЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ
ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ГУРТКА
«ЮНІ МОВОЗНАВЦІ»**

Обладнання	Кількість, шт.
<i>Апаратура</i>	
Комп'ютер	За потребою
Принтер	1
Мультимедійний проектор	1
Мультимедійна дошка	1
Сканер	1
Копіювальний апарат	1
Накопичувач USB Flash-drive	За потребою
<i>Канцелярське приладдя</i>	
Ватман А-1	30 аркушів
Папір друкарський	За потребою
Ручки кулькові	За потребою
Олівці креслярські	За потребою
Фломастери	За потребою
Ножиці	За потребою
Гумка	За потребою
Клей	За потребою
Скріпки, кнопки	За потребою
Папки	За потребою
CD-DVD-диски	За потребою

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо / Б. Антоненко-Давидович. — К. : Либідь, 1991. — 256 с.
2. Белей Л. Ім'я для дитини в українській родині : словник-довідник / Л. Белей. — Ужгород : Просвіта, 1993. — 116 с.
3. Блик О. П. Фонетика. Орфоепія. Графіка. Орфографія : посіб. для вчителя / О. П. Блик. — К. : Рад. шк., 1988. — 128 с.
4. Бутенко Н. П. Словник асоціативних означень в українській мові / Н. П. Бутенко. — Львів : Вища школа при Львівському ун-ті, 1988. — 328 с.
5. Вихованець І. Р. У світі граматики / І. Р. Вихованець. — К. : Рад. шк., 1987. — 191 с.

6. Ганич Д.І. Словник лінгвістичних термінів / Д.І. Ганич, І.С. Олійник. — К. : Вища школа, 1985. — 60 с.
7. Глинський І. Твоє ім'я — твій друг / І. Глинський. — К. : Веселка, 1985. — 328 с.
8. Головащук С.І. Словник наголосів / С.І. Головащук. — К. : Наук. думка, 2003. — 318 с.
9. Горбачук В.Т. Барви української мови / В.Т. Горбачук. — К. : Видавн. дім «КМ Academia», 1997. — 271 с.
10. Дьяченко В. Новая дидактика / В. Дьяченко. — М. : Нар. образование, 2001. — 496 с.
11. Жовтобрюх В.Ф. Шкільний орфографічний словник / В.Ф. Жовтобрюх. — Харків : Веста ; Вид-во «Ранок», 2007. — 384 с.
12. Зайченко І. Педагогіка : навч. посіб. для студентів вищих пед. навч. закладів / І. Зайченко. — К. : Освіта України, 2006. — 528 с.
13. Коваль А.П. Пригоди слова / А.П. Коваль. — К. : Рад. шк., 1985. — 213 с.
14. Коваль А.П. Слово про слово / А.П. Коваль. — К. : Рад. шк., 1986. — 383 с.
15. Коваль А.П. Крилаті вислови в українській мові / А.П. Коваль, В.В. Коптілов. — К. : Вища школа, 1975. — 335 с.
16. Козовик І.Я. Словник античної міфології / І.Я. Козовик, О.Д. Пономарів. — К. : Наук. думка, 1989. — 237 с.
17. Коптілов В. У світі крилатих слів / В. Коптілов. — К. : Веселка, 1976. — 200 с.
18. Культура української мови : довід. / [С.Я. Єрмоленко, Н.Я. Дзубишино-Мельник, К.В. Ленець та ін. ; за ред. В.М. Русанівського]. — К. : Либідь, 1990. — 304 с.
19. Літературознавчий словник-довід. / за ред. Р.Т. Гром'яка, Ю.І. Коваліва та ін. — К. : Академія, 1997. — 752 с.
20. Максим'юк С. Педагогіка : навч. посіб. / С. Максим'юк. — К. : Кондор, 2005. — 667 с.
21. Масенко Л.Т. Українські імена та прізвища / Л.Т. Масенко. — К. : Знання, 1990. — 48 с.
22. Медведєв Ф.П. Українська фразеологія : чому ми так говоримо / Ф.П. Медведєв. — Харків : Вища школа, 1982. — 231 с.
23. Настільна книга педагога : посіб. для тих, хто може бути вчителем-майстром / упоряд. В. Андреев, В. Григораиш. — Харків : Основа, 2006. — 352 с.
24. Передрій Г.Р. Позакласна робота з української мови в 4–8 класах / Г.Р. Передрій. — К. : Рад. шк., 1979. — 159 с.
25. Підлісна Г.Н. Антична література для всіх і кожного / Г.Н. Підлісна. — К. : Техніка, 2003. — 382 с.
26. Потапенко О.І. Гурткова робота з української мови в 4–8 класах / О.І. Потапенко. — К. : Рад. шк., 1989. — 109 с.

27. *Русанівський В. М. Життя слова / В. М. Русанівський, С. Я. Єрмоленко.* — К. : Вища школа, 1978. — 191 с.
28. *Скарлато Г. Занимательная география для детей и взрослых / Г. Скарлато.* — К. : Альтерпрес, 1996. — 415 с.
29. *Слінушко О. М. Тлумачний словник чужомовних слів в українській мові. Правопис. Граматика / О. М. Слінушко.* — К. : Криниця, 1999. — 512 с.
30. *Словник труднощів української мови : Близько 15000 слів / [Д. Г. Гринчишин, А. О. Капелюшній, О. М. Пазяк та ін. ; за ред. С. Я. Єрмоленко].* — К. : Рад. шк., 1989. — 336 с.
31. *Словник фразеологізмів української мови.* — К. : Наук. думка, 2008. — 1104 с.
32. *Словник фразеологічних синонімів / М. П. Коломієць, Є. С. Регушевський ; за ред. В. О. Винника.* — К. : Рад. шк., 1988. — 200 с.
33. *Стеченко Д. М. Методологія наукових досліджень : підруч. / Д. М. Стеченко, О. С. Чмир.* — 2-е вид., перероб. і доп. — К. : Знання, 2007. — 317 с.
34. *Сучасна українська літературна мова / за ред. А. П. Грищенка.* — К. : Вища школа, 1997. — 493 с.
35. *Томан І. Як удосконалювати самого себе : пер. з чес.* — 2-е вид. / *І. Томан.* — К. : Політвидав України, 1988. — 319 с. : іл.
36. *Ужченко В. Д. Народження і життя фразеологізму / В. Д. Ужченко.* — К. : Рад. шк., 1988. — 279 с.
37. *Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Ін-т укр. мови НАН України.* — К. : Наук. думка, 2007. — 288 с.
38. *Цимбалюк В. І. Цікава етимологія / В. І. Цимбалюк // Метод. діалоги.* — 2007. — № 2. — С. 5–8.
39. *Чак Є. Д. Барви нашого слова / Є. Д. Чак.* — К. : Рад. шк., 1989. — 176 с.
40. *Чак Є. Д. Мандрівка в Країну слова / Є. Д. Чак.* — К. : Веселка, 1986. — 167 с.
41. *Чак Є. Д. Складні випадки вживання слів / Є. Д. Чак.* — К. : Рад. шк., 1984. — 185 с.

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

<http://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>
ingresua.tripod.com/domivka.htm
vesna.sammit.kiev.ua

ПРОГРАМА «Українська мова»

Основний рівень

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Українська мова як навчальний предмет виконує ряд важливих освітніх функцій. Зокрема вона — об'єкт пізнання, осмислення її суті як соціального феномена. Але головна функція рідної мови полягає в тому, що вона є засобом спілкування, пізнання культурних цінностей, а також засобом самовираження особистості. Завдяки їй діти одержують знання про довкілля, входять у колектив, долучаються до національної і світової культури. Мислеоформлююча функція рідної мови сприяє розвитку інтелекту учнів — їхньої пам'яті, логічного мислення, уяви, творчих здібностей. Через мову вони засвоюють моральні поняття, ідеї та ідеали, виробляють власні переконання, ціннісні орієнтири. Рідна мова формує почуття прекрасного, робить естетичне чуття тоншим, чутливішим. Вона найповніше вбирає в себе особливості української ментальності, а відтак сприяє засвоєнню її учнями. Як форма вияву національної та особистісної свідомості вона є засобом самопізнання, саморозвитку і самореалізації людини. Досконале володіння рідною мовою забезпечує здійснення творчих можливостей учнів у всіх сферах життя.

Метою даної програми є формування компетентностей у процесі поглибленого вивчення української мови і науково-дослідницької діяльності.

Основні завдання полягають у формуванні в учнів таких компетентностей:

— *пізнавальної*: поглиблення мовленнєвознавчих та культурологічних знань, ознайомлення із головними чинниками науково-дослідницької роботи;

— *практичної*: засвоєння мовного матеріалу засобами самостійної, індивідуальної, диференційованої навчальної практичної роботи; вироблення умінь і навичок в усіх видах мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо) та в різних сферах спілкування (особистісна, публічна, освітня); формування навичок науково-дослідницької діяльності;

— *творчої*: розвиток мовленнєвих здібностей, ораторської майстерності, підвищення інтересу до пізнавально-пошукової діяльності, реалізації потенційних творчих можливостей особистості;

— *соціальної*: виховання громадської свідомості, формування національних і загальнолюдських культурних і духовних цінностей, розвиток соціалізації і загальної реалізації особистості.

Програма розроблена для учнів 9–11 класів і передбачає навчання дітей у групах основного рівня протягом одного року. На опрацювання навчального матеріалу відводиться 216 год (6 год на тиждень — тричі по 2 год). Кількісний склад навчальної групи — 8–10 учнів.

Програма створена відповідно до вимог Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти з навчальних предметів «Українська мова», «Українська література», «Історія України».

Програма передбачає теоретичні і практичні заняття. Теоретичний матеріал пов'язується з темами практичних робіт відповідно до тематичного плану.

Тематичний план програми включає 4 блоки:

- 1) лінгвістичний;
- 2) комунікативно-практичний;
- 3) культурологічний;
- 4) консультативно-дослідницький.

Заняття лінгвістичного блоку мають на меті систематизувати, узагальнити й поглибити знання учнів із розділів «Лексика. Фразеологія», «Морфологія», «Синтаксис», «Стилістика».

Теми комунікативно-практичного блоку допоможуть засвоїти основні правила мовленнєвого етикету і культури спілкування, здобути навички виступу перед аудиторією та ведення дискусії.

Культурологічний блок передбачає ознайомлення слухачів із звичаями, традиціями, мистецькими скарбами, духовною культурою України і безпосередньо регіону мешкання. Тематику занять керівник гуртка визначає відповідно до особистих запитів та інтересів вихованців.

Зміст консультативно-дослідницького блоку розрахований на засвоєння умінь і навичок науково-дослідницької роботи, яка покликана стати ефективним методом поєднання теоретичних знань із практичною діяльністю та сучасними науковими технологіями. Гуртківці знайомляться з методами оцінки, аналізу та обробки інформації; навчаються грамотно оформляти власне дослідження; удосконалюють уміння публічного виступу, ведення діалогу; одержують поглиблені знання з предмета.

Програмою передбачена індивідуальна робота з учнями, розрахована на підвищення якості знань і вмінь учнів.

Для отримання належних результатів і досягнення поставленої мети керівник гуртка може використовувати як класичні методи роботи (бесіда, дискусія, лекція, метод вправ, спостереження над мовою, пояснення, робота з підручниками, посібниками), так і різні форми інтерактивного навчання («діалог», «синтез думок», «ротаційні трійки», робота в парах, спільний проект, рольова гра та ін.).

На заняттях гуртка застосовуються різноманітні засоби навчання: друковані, технічні, екранні, засоби слухової наочності.

Орієнтація на розвиток особистісного потенціалу школярів спрямовує організацію навчання відповідно до технологічного розвитку суспільства. Нові підходи до вивчення мови диктують і нові технології навчання. Тому в процесі роботи гуртка пропонується використання комп'ютерних технологій і відповідно допоміжних програм: MS Word, MS Exel, MS Power Point, MS Publisher.

Перевірка та оцінювання знань і умінь учнів здійснюється під час виконання ними практичних робіт, а також у формі проведення вікторин і конкурсів різного рівня.

Програма гуртка може використовуватися під час проведення занять у групах індивідуального навчання, які організовуються відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, що затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 11.08.2004 р. № 651 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України № 1123 від 10.12.2008 р.).

Програма є орієнтовною, керівник гуртка може змінювати порядок навчальних тем і кількість годин, відведених на їх вивчення, вносити зміни у зміст відповідно до інтересів і побажань вихованців.

Основний рівень

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні	практичні
1	Вступне заняття	2	1	1
2	Лінгвістика	80	—	—
2.1	Лексика. Фразеологія	(10)	4	6
2.2	Будова слова. Орфографія	(8)	4	4
2.3	Морфологія і правопис	(16)	8	8
2.4	Синтаксис і пунктуація	(42)	14	28
2.5	Стилістика	(4)	2	2
3	Основи мовленнєвої комунікації	28	10	18
4	Культурологія	16	6	10
5	Науково-дослідницька діяльність	72	22	50
6	Екскурсії, конкурси, тематичні заходи	16	4	12
7	Підсумкове заняття	2	1	1
Разом		216	76	140

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Мета, завдання навчального курсу. Ознайомлення з порядком і планом роботи гуртка. Організаційні питання. Рекомендована література.

Практична робота. Написання тесту з метою перевірки рівня підготовки дітей.

2. Лінгвістика (80 год)

2.1 Лексика. Фразеологія (10 год)

Основні відомості з лексикології. Лексичне значення слова. Однозначні і багатозначні, стилістично та емоційно нейтральні і стилістично та емоційно забарвлені слова. Пряме і переносне значення слова.

Групи слів за значенням, походженням та сферою вживання.

Синоніми та антоніми (лексичні та контекстуальні), омоніми.

Фразеологізми, їх лексичне значення, стилістична приналежність, роль у мовленні, різновиди.

Практична робота. Робота зі словниками різних видів (тлумачним, перекладним, словниками синонімів та антонімів, фразеологічним тощо), схемами, таблицями. Виконання вправ.

2.2 Будова слова. Орфографія (8 год)

Будова слова та значення морфем. Способи творення слів.

Фонетичне, морфологічне та інші види написання. Написання разом, окремо, через дефіс. Правила переносу слів. Орфографічні правила, словникові слова.

Практична робота. Робота зі словниками різних видів (морфемним, словотвірним, орфографічним тощо), схемами, таблицями. Виконання вправ. Укладання власного словничка (списки слів для запам'ятовування).

2.3 Морфологія і правопис (16 год)

Лексичне та граматичне значення слова. Частини мови. Граматичні характеристики частин мови. Роль частин мови у реченні.

Самостійні частини мови, найскладніші орфограми.

Службові частини мови, найскладніші орфограми.

Практична робота. Робота з довідниками з морфології, посібниками, таблицями, картками. Виконання вправ.

2.4 Синтаксис і пунктуація (42 год)

Синтаксичні одиниці, їх види, будова, способи вираження. Синтаксичні засоби, їх роль у побудові висловів.

Способи передачі чужого мовлення: пряма та непряма мова. Цитати. Розділові знаки.

Просте речення. Ускладнення простого речення звертаннями, вставними конструкціями. Ускладнення простого речення однорідними і відокремленими членами речення.

Складне речення, розділові знаки в складному реченні. Складні речення з різними видами зв'язку.

Практична робота. Робота з довідниками, підручниками, посібниками, таблицями-схемами, картками з метою закріплення пунктуаційних вмінь і навичок. Виконання вправ.

2.5 Стилїстика (4 год)

Стилї і жанри мовлення. Стилїстичнї можливостї. Особливостї наукового стилю.

Практична робота. Виконання вправ на закрїплення вмінь щодо визначення стилів і жанрів мовлення, тексту.

3. Основи мовленнєвої комунїкації (28 год)

Мовленнєва комунїкація, її характеристика. Вербальна комунїкація. Невербальна комунїкація, її місце і функції в міжособистісному спілкуванні. Функції комунїкації.

Основні правила ведення мовлення. Деякі аспекти мовленнєвої ситуації. Етикет і мовлення. Культура поведінки, культура спілкування та мовленнєвий етикет.

Виступ перед аудиторією. Культура мовлення під час публічного виступу. Специфіка ведення діалогу.

Практична робота. Укладання правил мовця і слухача.

Виступи на обрану тему. Аналітична робота: виявлення недоліків у виступі, коментування, поради.

4. Культурологія (16 год)

Культурологія як наука.

Лїтература, що знайомить з історією, звичаями, традиціями, мистецькими скарбами, духовною культурою, моральною етикою народу.

Практична робота. Читання і обговорення текстів, перегляд документальних, художніх фільмів.

Тематичні семінари.

5. Науково-дослідницька діяльність (72 год)

Предмет і сутність науки та її головна функція. Основні психологічні риси діяльності вчених. Види учнівських науково-дослідницьких робіт.

Організація наукового дослідження. Вибір проблеми та вимоги до теми дослідження. Мета і завдання дослідницької роботи.

Розробка структури дослідження. Вивчення історичного аспекту проблеми.

План-проспект.

Загальні і спеціальні методи дослідження, методика визначення матеріалу та об'єкта дослідження.

Принципи збору інформаційного матеріалу, ознайомлення з науковою лїтературою, запис бібліографії.

Конспектування прочитаного. Види конспектів: текстуальні, вільні, змішані. Тематичні виписки, тези, план.

Правила оформлення дослідницької роботи.

Варіанти наочних матеріалів для захисту науково-дослідницької роботи.

Підготовка доповіді. Правила складання плану захисту наукової роботи.

Культура мовлення під час ведення дискусії.

Практична робота. Складання індивідуальних планів роботи. Визначення теми, мети і завдань, методів наукового дослідження. Розробка плану-проспекту, структури наукового дослідження. Робота в бібліотеці за системним та алфавітним каталогами. Складання тематичних виписок, тез. Написання дослідницької роботи. Підготовка мультимедійної презентації. Складання плану захисту роботи. Виголошення доповіді. Обговорення виступів.

6. Екскурсії, конкурси, тематичні заходи (16 год)

Екскурсії до музеїв, бібліотек, наукових установ, вищих навчальних закладів.

Участь у конференціях, конкурсах, олімпіадах. Підготовка та проведення тематичних вікторин, свят, вечорів.

7. Підсумкове заняття (2 год)

Підбиття підсумків роботи гуртка за рік. Презентація кращих учнівських науково-дослідницьких робіт. Поради і рекомендації щодо подальшої науково-дослідницької діяльності.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні мають знати:

- основні відомості з лексикології, фразеології;
- морфеми слова;
- самостійні та службові частини мови;
- найчастіше вживані вставні слова і словосполучення;
- відокремлені та однорідні члени речення;
- основні відомості про складне речення, види складних речень, розділові знаки в реченнях;
- правила з орфографії, пунктуації;
- стилі і жанри мовлення;
- мовні особливості наукового стилю, основні види висловлювань;
- правила культури мовлення, спілкування;
- найважливіші світоглядні, етичні та інші поняття, відображені у мові;
- відомості про особливості національної культури, звичаї, традиції, свята;

- визначних діячів; суспільно-політичні події, державну символіку; побут населення міст, сіл, культурно-архітектурні пам'ятки, музеї, театри тощо;
- найбільш відомі фольклорні та літературні твори рідного народу, лексеми, фразеологізми, афоризми як відображення народного досвіду, особливості національного характеру, світобачення;
- загальнолюдські моральні цінності, їх вияв у національних традиціях;
- особливості дослідницької роботи;
- структуру наукового дослідження;
- методи дослідження;
- способи записування конспектів;
- правила оформлення результатів наукової роботи;
- правила укладання використаної літератури;
- варіанти наочних матеріалів для захисту науково-дослідницької роботи;
- етапи захисту роботи;
- правила культури мовлення, поведінки під час виступу.

Учні мають уміти:

- вживати наукову термінологію, стилістично забарвлену лексику, користуватися різними видами словників;
- пояснювати значення фразеологізмів і правильно використовувати їх у мовленні, визначати їх синтаксичну роль, вміти користуватися фразеологічним словником;
- використовувати слова з урахуванням значення їх морфем; користуватися морфемним та словотвірним словниками;
- знаходити вивчені орфограми і пояснювати їх за допомогою правил, знаходити і виправляти орфографічні помилки;
- розпізнавати самостійні частини мови, знаходити вивчені орфограми, пояснювати їх за допомогою правил;
- розпізнавати службові частини мови, знаходити вивчені орфограми, пояснювати їх за допомогою правил;
- правильно використовувати в мовленні речення із звертаннями, вставними конструкціями;
- правильно вживати розділові знаки при звертаннях, вставних словах (словосполученнях, реченнях);
- використовувати в мовленні речення з однорідними членами, правильно ставити розділові знаки при однорідних членах речення та відокремленнях;
- використовувати конструкції з відокремленням у текстах наукового стилю;
- правильно використовувати в тексті цитати, розставляти розділові знаки;

- визначати особливості правильного мовлення, висловлюватись відповідно до норм культури мовлення;
- формулювати думку у всіх стилях і жанрах мовлення;
- сприймати усне та писемне мовлення, відтворювати готові тексти, вдосконалювати написане;
- уважно слухати інших людей, осмислювати і запам'ятовувати почуте і прочитане, робити короткі записи в процесі слухання і читання, робити висновки, висловлювати власну думку щодо сприйнятого;
- відрізняти тексти наукового стилю від текстів інших стилів;
- виступати перед аудиторією: правильно звертатися, вибирати інтонацію, темп і гучність виступу;
- використовувати культурологічні знання у власному мовленні;
- узгоджувати із засвоєними етичними, естетичними та іншими цінностями свою мовленнєву і життєтворчу діяльність;
- аналізувати особливості бачення світу, культурні традиції народів, що відображено в мові, враховувати їх у спілкуванні;
- дотримуватись правил мовленнєвої поведінки відповідно до загальнолюдських норм та національної специфіки культури;
- визначати тему і завдання дослідження, аргументувати вибір;
- використовувати різні методи, визначати матеріал та об'єкт дослідження;
- визначати і аргументувати актуальність роботи, теоретичне і практичне значення, особистий внесок автора, новизну та перспективність роботи;
- працювати за систематичним та алфавітним каталогом, бібліографічним покажчиком;
- давати стислий аналіз прочитаної літератури з обраної теми;
- грамотно оформляти роботу;
- користуватися комп'ютерними програмами;
- створювати мультимедійні презентації;
- складати план захисту науково-дослідницької роботи;
- готувати виступ і виголошувати його з урахуванням ситуації спілкування.

**ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ
ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ГУРТКА
«УКРАЇНСЬКА МОВА»**

Обладнання	Кількість, шт.
<i>Апаратура</i>	
Комп'ютер	За потребою
Принтер	1
Мультимедійний проектор	1
Мультимедійна дошка	1
Сканер	1
Копіювальний апарат	1
Накопичувач USB Flash-drive	За потребою
<i>Канцелярське приладдя</i>	
Ватман А-1	30 аркушів
Папір друкарський	За потребою
Ручки кулькові	За потребою
Олівці креслярські	За потребою
Фломастери	За потребою
Ножиці	За потребою
Гумка	За потребою
Скріпки, кнопки	За потребою
Папки	За потребою
CD-DVD-диски	За потребою

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Агейкіна Р. Організація роботи МАН / Р. Агейкіна, Л. Романенко, Л. Вовк // Управління школою. — 2004. — № 32. — С. 19–25.
2. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо / Б. Антоненко-Давидович. — К. : КМ Academia, 1994. — 254 с.
3. Антофійчук В. І. Культурологія : термінолог. слов. / В. І. Антофійчук. — 2-е вид. — Чернівці : Книги-XXI, 2007. — 160 с. : іл.
4. Барецька О. Мала академія наук — дослідницький спосіб мислення / О. Барецька // Директор школи. — 2004. — № 7. — С. 20–24.
5. Барецька О. Мала академія наук — шлях до дослідницького пошукового способу мислення / О. Барецька // Управління школою. — 2004. — № 32. — С. 26–30.

6. Богдан С. Мовний етикет українців : традиції і сучасність / С. Богдан. — К. : Рідна мова, 1998. — 162 с.
7. Етика ділового спілкування : курс лекцій / Т. К. Чмут, Г. Л. Чайка, М. П. Лукашевич, І. Б. Осечинська. — 2-е вид., стереотипне. — Київ : МАУП, 2003. — 208 с.
8. Іліщенко А. Комп'ютер і вивчення української словесності / А. Іліщенко // Дивослово. — 2006. — № 10. — С. 7–11.
9. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови / С. Караванський. — К. : Кобза, 1993. — 472 с.
10. Ковтун Т. В. Основи теорії мовленнєвої комунікації : навч. посіб. / Т. В. Ковтун. — К. : МІЛП, 2002. — 70 с.
11. Культура української мови / [С. Я. Єрмоленко, Н. Я. Дзюбишина-Мельник та ін.]. — К. : Либідь, 1990. — 304 с.
12. Макарова О. Як писати роботу на конкурс МАН / О. Макарова // Шкільний світ. — 2005. — № 40. — С. 8–10.
13. Методика вивчення української мови в школі / [О. Беляєв, В. Мельничайко, М. Пентилюк та ін.]. — К. : Рад. шк., 1989. — 246 с.
14. Методика викладання української мови в середній школі / [І. Олійник, В. Іваненко, Л. Рожило, О. Скорик]. — К. : Вища шк., 1989. — 386 с.
15. Морзе Н. Intel. Навчання для майбутнього / Н. Морзе, Н. Деметієвська. — К. : Видавн. група ВНУ, 2004. — 416 с.
16. Морзе Н. В. Методика навчання інформатики : навч. посіб. : в 4 ч. / Н. В. Морзе ; за ред. акад. М. І. Жалдака. — К. : Навч. книга, 2003. — Ч. I : Загальна методика навчання інформатики. — 254 с. ; Ч. II : Методика навчання інформаційних технологій. — 287 с.
17. Новий тлумачний словник української мови у чотирьох томах. — К. : АКОНІТ, 1999. — Т. 1. — 912 с.
18. Орфографічний словник української мови. — К. : Довіра, 1994. — 846 с.
19. Подольська Е. А. Культурологія : навч. посіб. / Е. А. Подольська. — вид. 2-е. — К. : Центр навч. л-ри, 2005. — 392 с.
20. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Рідна мова, 5–11 класи. — К. : Шкільний світ, 2001.
21. Руденко В. Д. Практичний курс інформатики / В. Д. Руденко, О. М. Макачук, М. О. Патланжоглу ; за ред. В. М. Мадзігона. — К. : Фенікс, 1997. — 304 с.
22. Санига В. К. Українські народні свята та звичаї / В. К. Санига. — К. : Т-во «Знання України». — 1993. — 112 с.
23. Словник труднощів української мови : близько 15000 слів / [Д. Г. Гринчишин, А. О. Капелюшиний, О. М. Пазак та ін.] ; за ред. С. Я. Єрмоленко. — К. : Рад. шк., 1989. — 336 с.

24. *Стеченко Д. М.* Методологія наукових досліджень : підручник / *Д. М. Стеченко, О. С. Чмир.* — 2-е вид., перероб. і доп. — К. : Знання, 2007. — 317 с.
25. *Тормоса Ю. Г.* Основи наукових досліджень : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / *Ю. Г. Тормоса.* — К. : КНЕУ, 2003. — 76 с.
26. Український правопис / НАН Укр. ; Ін-т мовознавства. — стереотип. вид. — К. : Наук. думка, 2005. — 240 с.
27. *Учіться висловлюватися / П. І. Білоусенко, Ю. О. Арешенков, Г. М. Віняр та ін.* — К. : Рад. шк., 1990. — 126 с.
28. *Філіпенко А. С.* Основи наукових досліджень : конспект лекцій : посіб. для студ. вищ. навч. закл. / *А. С. Філіпенко.* — К. : Академвидав, 2004. — 208 с.
29. *Чорненький Я. Я.* Культурологія. Теорія. Практика. Самостійна робота : навч. посіб. для вузів / *Я. Я. Чорненький.* — К. : Центр навч. літ-ри, 2004. — 392 с.
30. *Юрій М. Ф.* Етногенез та менталітет українського народу : навч. посіб. / *М. Ф. Юрій.* — К. : Кондор, 2008. — 262 с.
31. *Юрченко Т.* Дослідницька робота як засіб активізації творчих здібностей учнів / *Т. Юрченко* // Завуч. — 2004. — № 29. — вкладка.
32. *Юцук І. П.* Українська мова / *І. П. Юцук.* — К. : Либідь, 2006. — 640 с.

ПРОГРАМА

«Українське літературознавство»

Вищий рівень

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Одним з найважливіших завдань сучасної освіти є створення умов для розвитку творчого, аналітико-синтетичного, логічного та образного мислення учнів шляхом вироблення системи позакласної та позашкільної дослідницько-пошукової і літературно-творчої роботи школярів. Методологічною основою такої освітньої системи має стати концепція сучасної філософії про людину як носія сукупності суспільних відносин, де вона є суб'єктом діяльності, пізнання й спілкування. Власне засвоєння учнями старшої школи різних видів діяльності забезпечуватиме мотиваційно-оцінний, навчально-пізнавальний, діяльнісно-пошуковий і контрольно-рефлексивний аспекти їхнього навчання, сприятиме фаховому виборові та майбутньому самоутвердженню в обраній професійній сфері.

Організація літературно-мистецької освіти школярів потребує формування спеціальних навичок читацької діяльності учнів шляхом уведення їх у науковий простір через формат участі в роботі секцій, гуртків Малої академії наук, головними завданнями яких має бути розвиток читацької компетентності й широкої культури школярів, поглиблення їхньої літературно-мистецької освіти, виявлення філологічних та науково-дослідницьких здібностей обдарованої молоді.

Метою навчальної програми є формування компетентностей особистості в процесі науково-дослідницької діяльності у галузі українського літературознавства.

Основні завдання полягають у формуванні в учнів таких компетентностей:

- *пізнавальної*: поглиблення літературознавчих, краєзнавчих та культурологічних знань; розширення системи знань з історії та теорії літератури; прищеплення інтересу до наукового пізнання української літератури; ознайомлення зі специфікою науково-дослідницької роботи; виховання інтересу до творчої, пошукової діяльності;

- *практичної*: розвиток читацьких умінь, навичок працювати з літературним матеріалом різного характеру; вироблення вміння використовувати самостійно здобуті знання для розв'язання визначеного навчального завдання з літератури; формування навичок пошуково-дослідницької діяльності;

- *творчої*: формування самостійного, критичного, творчого мислення; розвиток літературно-творчих та мовленнєвих здібностей, мотиваційної сфери, чутливості до нових ідей, умінь творчо під-

ходити до розв'язання різного роду навчальних завдань; підвищення інтересу до пізнавально-пошукової діяльності;

— *соціальної*: виховання засобами художнього слова морально-естетичної культури, національної самосвідомості та власної людської гідності; розвиток уміння виявляти творчу самостійність, ініціативу, волю, організовувати власну діяльність, володіти правилами етики, співробітництва; реалізація творчих здібностей; допомога у профорієнтації.

Програма розрахована на навчання учнів 10–11 класів і передбачає навчання дітей у групі вищого рівня протягом одного року. На опрацювання навчального матеріалу відводиться 324 год (9 год на тиждень).

Кількісний склад навчальної групи — 10–15 учнів.

У змісті програми враховані вимоги Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти з галузей «Мова і література», «Суспільствознавство», «Естетична культура».

Навчальна програма передбачає поєднання теоретичного матеріалу з практичними завданнями. На заняттях гуртка використовуються як основні традиційні методи навчання (пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, евристичний, дослідницький, метод взаємодії слухача та викладача, метод самостійної роботи слухача), так і нові інтерактивні методики навчання (робота в парах, групах, карусель, мікрофон, мозковий штурм, мозаїка тощо). Серед організаційних форм перевага надається навчальній лекції, лекції з коментарем, практичним заняттям, семінарам, самостійній роботі, індивідуальній, бібліографічним практикумам.

Індивідуальна робота передбачає консультації з науково-дослідницької роботи, роботу в архівах, бібліотеках, роботу з каталогами, інтерв'ювання, анкетування, підготовку до різноманітних конкурсів. Контроль знань здійснюється у формі тестування, перевірки творчих робіт, розв'язання евристичних та проблемно-пошукових завдань.

На заняттях гуртка застосовуються різноманітні засоби навчання: друковані, технічні, екранні, засоби слухової наочності.

За програмою можуть проводитися заняття в групах індивідуального навчання відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, що затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 11.08.2004 р. № 651 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України № 1123 від 10.12.2008 р.).

Розподіл годин за темами — орієнтовний. Керівник гуртка може самостійно визначати кількість годин для опанування тієї чи іншої теми слухачами і вносити відповідні корективи.

Вищий рівень

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні	практичні
1	Вступне заняття	3	2	1
2	Літературознавство як наука	12	9	3
3	Література як вид мистецтва	15	9	6
4	Літературний твір і його поетика	36	18	18
5	Системний характер літератури	21	12	9
6	Літературний стиль	18	9	9
7	Літературний процес	21	9	12
8	Літературна епоха, напрям, течія, школа	36	18	18
9	Принципи й методи дослідження літературного твору	27	15	12
10	Організація науково-дослідницької діяльності	42	18	24
11	Написання та оформлення наукової роботи	54	14	40
12	Ораторське мистецтво. Наукова дискусія	18	6	12
13	Екскурсії, конкурси, тематичні заходи	18	3	15
14	Підсумкове заняття	3	1	2
Разом		324	143	181

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (3 год)

Мета, завдання навчального курсу. Ознайомлення з порядком і планом роботи гуртка.

Презентація гуртка української літератури: виставка-добірка учнівських наукових робіт, зустріч з переможцями конкурсів-захистів, представлення науковців та наукових керівників із базових вищих навчальних закладів.

Практична робота. Написання тесту з метою перевірки рівня підготовки учнів.

2. Літературознавство як наука (12 год)

Загальне поняття про літературознавство.

Основні розділи літературознавства: історія літератури, теорія літератури, літературна критика. Допоміжні літературознавчі дисципліни: текстологія, бібліографія, історіографія.

Літературознавство й суміжні науки.

Практична робота. Укладання термінологічного словника.

3. Література як вид мистецтва (15 год)

Література як мистецтво. Місце літератури серед інших видів мистецтва. Література й синтетичні мистецтва. Література й засоби масової комунікації.

Об'єкт і зміст художньої літератури. Образність як властивість літератури. Художній образ. Художній вимисел. Умовність і життєподібність.

Практична робота. Семінар «Літературно-художній образ. Різновиди образів».

Підготовка доповіді та мультимедійної презентації на тему «Мій улюблений художній образ».

4. Літературний твір і його поетика (36 год)

Художній світ літературного твору.

Персонаж та його ціннісна орієнтація. Персонаж і письменник (герой і автор).

Свідомість і самосвідомість персонажа. Психологізм. Портрет. Діалог і монолог.

Природа в літературному творі. Пейзаж.

Художній час і простір.

Сюжет та його функції. Сюжет і конфлікт.

Композиція літературного твору.

Художня мова. Лексичний і синтаксичний рівні художньої мови. Фоніка (звукова організація художньої мови).

Основи віршування. Системи віршування (силабічна, силаботонічна, тонічна).

Фольклорне віршування. Верлібр. Строфічна організація поетичного твору.

Практична робота. Виконання творчих завдань на закріплення вмінь аналізувати персонажів літературного твору; формування навичок аналізу часово-просторової організації літературного твору, сюжету й композиції; визначення віршової організації поетичного твору.

5. Системний характер літератури (21 год)

Поділ літератури на роди, жанри, жанрові форми.

Лірика: жанри, жанрові форми.

Епос: жанри, жанрові форми.

Драма: жанри, жанрові форми.

Ліро-епос та інші міждодові та суміжні утворення.

Практична робота. Виконання творчих завдань на закріплення вмінь визначати і характеризувати роди, жанри і жанрові форми літературних творів.

Написання тесту.

6. Літературний стиль (18 год)

Загальне поняття стилю, його літературознавче трактування.

Стиль літературного твору, творчості письменника, групи письменників.

Чинники, що визначають своєрідність стилю літературного твору.

Практична робота. Виконання творчих завдань на закріплення вмінь визначати та аналізувати стиль літературного твору, стильову манеру творчості письменника.

Підготовка доповіді та мультимедійної презентації на тему «Стильові особливості творчості улюбленого письменника».

7. Літературний процес (21 год)

Поняття літературного процесу, його зв'язок із розвитком суспільства.

Проблема традицій і новаторства.

Національна своєрідність літературного процесу.

Практична робота. Семінар «Літературний процес та осмислення його зв'язків із суспільним життям».

Написання твору на тему «Проблема традицій і новаторства в розвитку української літератури періоду... (на вибір)».

8. Літературна епоха, напрям, течія, школа (36 год)

Загальне поняття про літературну епоху, напрям, течію, школу.

Своєрідність літератури античності.

Основні риси літератури епохи середньовіччя.

Особливості літературного розвитку ренесансу.

Своєрідність літератури бароко.

Літературна специфіка просвітництва (класицизм і сентименталізм).

Література романтизму, тип романтичного героя.

Реалізм як літературний напрям.

Модернізм, його напрями й течії.

Головні ознаки постмодерної літератури.

Практична робота. Складання таблиці «Літературна епоха, напрям, течія, школа».

Семінар «Особливості літератури доби античності, середньовіччя, ренесансу, бароко, просвітництва, романтизму, реалізму, модернізму, постмодернізму».

Підготовка доповіді та мультимедійної презентації на тему «Жанрові особливості української літератури доби... (на вибір)».

Проведення самостійно підготовленого заняття на тему «Сучасна постмодерна українська література: загальна характеристика, нові імена, літературні течії, організації».

Семінар «Література рідного краю».

Написання тесту.

9. Принципи й методи дослідження літературного твору (27 год)

Наукова творчість як одна з умов розвитку філологічної обдарованості.

Основні принципи дослідження. Опис і аналіз, літературознавча інтерпретація, контекстуальне вивчення.

Біографічний та культурно-історичний методи вивчення літературного твору.

Порівняльно-історичний метод дослідження.

Психологічний та психоаналітичний підходи до вивчення літератури.

Основи структурно-семіотичного методу дослідження.

Принципи постколоніальної критики та їх застосування у вивченні літературних явищ.

Практична робота. Виконання творчих завдань на закріплення вмінь користуватися різними методами дослідження літературного твору.

10. Організація науково-дослідницької діяльності (42 год)

Перспективні напрями наукових досліджень у літературознавстві.

Вибір теми наукового дослідження. Чіткість та науковість формулювання теми. Об'єкт та предмет дослідження.

Структура наукового дослідження. План роботи.

Вступна частина наукової роботи. Мета та завдання дослідження. Аналіз проблеми в науковій літературі й практиці. Обґрунтування актуальності і відповідності проблеми сучасним вимогам суспільства. Методи дослідження. Теоретична та практична цінність науково-дослідницької роботи.

Пошук інформації та методика опрацювання наукової літератури.

Практична робота. Розробка концепції дослідження, визначення мети та завдань роботи. Створення перспективного схематичного плану дослідницької діяльності.

Складання плану наукової роботи. Вибір методів дослідження. Підбір теоретичних, критичних та історико-літературних джерел, необхідних для роботи.

Ознайомлення з різновидами каталогів у бібліотеці, оформлення талона замовлень у бібліографічному відділі; презентація «Українського філологічного Інтернету»; обробка даних електронної мережі.

11. Написання та оформлення наукової роботи (54 год)

Науковий стиль, його підстилі. Сфера використання, типові стилістичні огріхи.

Основні вимоги до написання різних видів учнівських дослідницьких робіт.

Вимоги до оформлення науково-дослідницьких робіт.

Бібліографічний опис наукових джерел, специфіка їх опрацювання.

Редагування та корегування роботи.

Практична робота. Створення вступної частини наукового дослідження. Узагальнення попередньої підготовчої роботи (обґрунтування актуальності, новизни, мети та завдань дослідження, короткий огляд ступеня розробки проблеми). Структурування основної частини наукової роботи, укладання розділів.

Опрацювання наукової літератури й систематизація прочитаного: конспектування, складання тез і тематичних виписок.

Обробка фактичного матеріалу: карткування, цитування, виписки, систематизація та диференціація матеріалу. Тлумачення невідомих термінів, робота зі словниками та довідниками.

Оформлення посилань на опрацьовану наукову літературу.

Робота над розділами, параграфами основної частини наукового дослідження. Поглиблена розробка авторської гіпотези.

Змістовий виклад матеріалу наукового дослідження, логічність та послідовність теоретичних та практично-експериментальних положень дослідження.

Введення та оформлення графічного та ілюстративного матеріалу.

Формування висновків до кожного розділу, параграфа, узагальнюючий аналіз зібраного фактичного матеріалу.

Обробка і критичний аналіз результатів наукової роботи. Узагальнення та формулювання висновків.

Формування списку використаної літератури. Укладання додатків до наукової роботи.

Редагування та корегування роботи, підготовка матеріалів до друку.

12. Ораторське мистецтво. Наукова дискусія (18 год)

Основи ораторського мистецтва.

Мовленнєва комунікація, її характеристики. Вербальна і невербальна комунікація, їх функції.

План захисту роботи. Доповідь. Логічність і послідовність викладу матеріалу.

Оформлення наочних матеріалів та використання технічних засобів.

Правила ведення дискусії. Деякі аспекти мовленнєвої ситуації. Етикет і мовлення. Культура поведінки під час наукової доповіді.

Виступ перед аудиторією. Специфіка ведення наукового діалогу.

Практична робота. Психологічний тренінг.

Складання плану захисту роботи. Написання доповіді. Підготовка мультимедійної презентації. Виступ. Проведення дискусії.

Обговорення виступів, визначення недоліків, коментування, поради.

13. Екскурсії, конкурси, тематичні заходи (18 год)

Екскурсії до музеїв, відвідування виставок, концертів, театрів, кінотеатрів. Участь у конференціях, олімпіадах, конкурсах, вікторинах, виставках. Організація та проведення свят, концертів, вечорів.

14. Підсумкове заняття (3 год)

Підбиття підсумків роботи гуртка протягом року. Презентація кращих учнівських науково-дослідницьких робіт. Поради і рекомендації щодо подальшої науково-дослідницької діяльності.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні мають знати:

- основні історико-літературні поняття: «літературознавство як наука», «література як вид мистецтва», «художній світ літературного твору», «сюжет та його функції, композиція літературного твору», «художня мова», «основи віршування», «роди, жанри і жанрові форми літературних творів», «літературний стиль», «літературний процес», «літературна епоха, напрям, течія, школа», «принципи й методи дослідження літературного твору»;
- науково-літературну термінологію;
- наукові здобутки провідних літературознавців XIX–XX століть;
- основні засади наукової діяльності;
- вимоги до написання різних видів учнівських наукових робіт;
- ознаки та специфіку наукового стилю;
- методи літературознавчих досліджень;
- будову наукової роботи та вимоги щодо її оформлення;
- різновиди бібліотечних каталогів, правила укладання бібліографії, оформлення цитат;
- особливості тезування, конспектування, оформлення тематичних виписок;
- етапи захисту наукової роботи;
- вимоги до оформлення наочних матеріалів;
- правила культури мовлення під час захисту і ведення дискусії.

Учні мають уміти:

- використовувати літературознавчу термінологію у навчанні та науково-дослідницькій діяльності;
- володіти методами літературознавчих досліджень;
- складати алгоритм наукового дослідження;
- працювати в бібліографічному відділі бібліотеки;
- конспектувати, тезувати наукову літературу;
- обробляти дані мережі Інтернет;
- систематизувати опрацьовану наукову літературу;
- безпосередньо та опосередковано цитувати, оформляти посилання на опрацьовану наукову літературу;

- аналізувати наукові підходи до проблеми дослідження;
- тлумачити терміни, гіпотези;
- структурувати наукову роботу;
- формулювати висновки наукового дослідження;
- укладати список використаної літератури;
- укладати додатки до наукової роботи;
- редагувати та корегувати текст;
- оформляти роботу;
- оформляти наочні матеріали;
- створювати мультимедійні презентації;
- володіти основами ораторського мистецтва;
- складати план захисту науково-дослідницької роботи і виголошувати доповідь з урахуванням ситуації спілкування;
- аналізувати власні помилки і знаходити шляхи їх усунення.

ОРИЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ГУРТКА «УКРАЇНСЬКЕ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО»

Обладнання	Кількість, шт.
<i>Апаратура</i>	
Комп'ютер	За потребою
Принтер	1
Мультимедійний проектор	1
Мультимедійна дошка	1
Сканер	1
Копіювальний апарат	1
Накопичувач USB Flash-drive	За потребою
<i>Канцелярське приладдя</i>	
Ватман А-1	30 аркушів
Папір друкарський	За потребою
Ручки кулькові	За потребою
Олівці креслярські	За потребою
Фломастери	За потребою
Ножиці	За потребою
Гумка	За потребою
Скріпки, кнопки	За потребою
Папки	За потребою
CD-DVD-диски	За потребою

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / за ред. *М. Зубрицької*. — 2-е вид., доп. — Львів : Літопис, 2002. — 832 с.
2. *Балагура Т.* Наукова робота учнів — міф чи реальність? / *Т. Балагура* // Укр. мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. — 2004. — № 2. — С. 97–101.
3. *Білецький Л.* Основи української літературно-наукової критики / *Л. Білецький*. — К. : Либідь, 1998. — 405 с.
4. *Білоусенко П.* Мовознавчі студії в школі / *П. Білоусенко* // Укр. мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. — 2004. — № 3. — С. 64–74.
5. *Богдан С.* Наукова робота в МАН : метод. рек. до її написання й оформлення / *С. Богдан*. — Луцьк, 1995. — 25 с.
6. *Богдан С.* Науковий текст і його назва / *С. Богдан*. — Луцьк, 1997. — 15 с.
7. *Богдан С.* Як вибрати тему наукової роботи? : метод. рек. для слухачів МАН / *С. Богдан*. — Луцьк, 2001. — 10 с.
8. *Бойко Т.* Робота з обдарованими дітьми / *Т. Бойко* // Укр. література в загальноосвітній школі. — 2004. — № 7. — С. 23–24.
9. *Борецька О.* Мала академія наук — дослідницький спосіб мислення / *О. Борецька* // Директор школи. — 2004. — № 7. — С. 20–24.
10. *Возняк М.* Історія української літератури : навч. вид. : у 2 кн. — Львів : Світ, 1994. — Кн. 1–2.
11. *Галич О.* Теорія літератури : підруч. / *О. Галич, В. Назарець, Є. Васильєв*. — К. : Либідь, 2001. — 488 с.
12. *Голобородько В.* Наукова робота учнів / *В. Голобородько*. — Харків : Видав. група «Основа», 2005. — 208 с.
13. *Демчик О.* МАНівська робота — не реферат, а серйозне наукове дослідження... Мрія чи реальність? : здобутки учнів Кам'янець-Подільського ліцею на III етапі конкурсу-захисту МАН у секції «Філологія і мистецтвознавство» / *О. Демчик* // Укр. мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. — 2002. — № 5. — С. 102–108.
14. *Єфремов С. О.* Історія українського письменства / *С. О. Єфремов*. — К. : Феміна, 1995. — 688 с.
15. *Заболотний О.* Формування науково-дослідницьких здібностей учнів на уроках української мови / *О. Заболотний* // Укр. мова й література в школі. — 2003. — № 2. — С. 28–30.
16. *Заболотний О.* Як знаходити знання? : організації науково-пошукової дослідницької діяльності учнівської молоді / *О. Заболотний* // Укр. мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. — 2003. — № 2. — С. 94–106.

17. *Зеров М.* Українське письменство / *М. Зеров* ; упоряд. *М. Сулима* ; післям. *М. Москаленка*. — К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. — 1302 с.
18. *Ісаєва О.* Методичні рекомендації щодо підготовки і написання наукових досліджень із літератури в системі Малої академії наук України / *О. Ісаєва* // Всесвітня л-ра в середніх навч. закладах України. — 2005. — № 10. — С. 41–46.
19. *Коваленко В.* «Якого кольору пісня жайворонка?..» : методика роботи з літературно обдарованими дітьми / *В. Коваленко* // Укр. л-ра в загальноосвітній школі. — 2004. — № 12. — С. 15–18.
20. *Козут О.* Основи ораторського мистецтва : практикум / *О. Козут*. — Тернопіль : Астон, 2005. — 296 с.
21. *Компанцева Л.* Український філологічний Інтернет — новий комунікативний досвід / *Л. Компанцева* // Укр. мова й літ. в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. — 2004. — № 1. — С. 194–200.
22. Концепція літературної освіти школярів у системі профільного навчання (проект) // Укр. мова й літ. в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. — 2007. — № 5. — С. 26–72.
23. *Кохтев Н. Н.* Риторика : учеб. пособие для учащихся 8–11 кл. учеб. заведений с углубл. изуч. гуманитар. предметов, а также для лицеев и гимназий / *Н. Н. Кохтев*. — М. : Просвещение, 1994. — 207 с.
24. Літературознавчий словник-довідник / [Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін.]. — К. : ВЦ «Академія», 1997. — 752 с.
25. *Маланюк Є.* Книга спостережень / *Є. Маланюк*. — К. : Атіка, 1995. — 237 с.
26. *Мацько Л. І.* Риторика : навч. посіб. / *Л. І. Мацько, О. М. Мацько*. — К. : Вища школа, 2003. — 311 с.
27. *Моклиця М. В.* Модернізм у творчості письменників ХХ ст. : навч. посіб. для студ. вузів : у 2 ч. / *М. В. Моклиця*. — Луцьк : Вежа, 1999.
28. *Наєнко М. К.* Історія українського літературознавства / *М. К. Наєнко*. — К. : ВЦ «Академія», 2001. — 360 с.
29. *Оголевець А.* Як писати наукову роботу з української мови : метод. рек. для учнів гуманітарних класів шкіл нового типу / *А. Оголевець* // Дивослово. — 1999. — № 8. — С. 23–26.
30. *Павличко С.* Дискурс модернізму в українській літературі / *С. Павличко*. — К. : Либідь, 1999. — 448 с.
31. *П'ятницька-Позднякова І. С.* Основи наукових досліджень у вищій школі : навч. посіб. / *І. С. П'ятницька-Позднякова*. — К. : ІМОЛА, 2003. — 116 с.
32. *Радченко М.* Основні методологічні аспекти науково-дослідницької роботи : метод. рек. / *М. Радченко, І. Томашевська*. — Луцьк, 1995. — 14 с.

33. Рекомендації до написання та оформлення учнівської пошукової роботи. — Львів, 1998. — 20 с.
34. Скиба О. Методологія підготовки учнівських науково-дослідницьких робіт з фольклористики / О. Скиба // Укр. літ. в загальноосвітній школі. — 2004. — № 3. — С. 36–39.
35. Таранов П. С. Искусство риторики : универс. пособие для умения говорить красиво и убедительно / П. С. Таранов. — Симферополь, 2001. — 575 с. : ил.
36. Ткаченко А. О. Мистецтво слова : вступ до літературознавства : підруч. для гуманітаріїв / А. О. Ткаченко. — К. : Правда Ярославичів, 1998. — 448 с.
37. Томан І. Мистецтво говорити : пер. з чес. / І. Томан. — 2-е вид. — К. : Політвидав України, 1989. — 293 с.
38. Українська мова й література : програми факультативних та спеціальних курсів : 7–11 кл. / Відп. за вип. В. Л. Федоренко. — К., 2007. — 252 с. — Вип. 1.
39. Филипович П. П. Літературно-критичні статті / П. П. Филипович. — К. : Дніпро, 1991. — 270 с.
40. Чижевський Д. І. Порівняльна історія слов'янських літератур : у 2 кн. / Д. І. Чижевський. — К. : Академія, 2005. — 288 с.
41. Чижевський Д. Історія української літератури : від початків до доби реалізму / Д. Чижевський. — Тернопіль : Феміна, 1994. — 480 с.
42. Чижевський Д. Реалізм в українській літературі / Д. Чижевський. — К. : ВЦ «Просвіта», 1999. — 120 с.
43. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарченко. — 3-є вид., стер. — К. : Знання-Прес, 2003. — 295 с.
44. Шиян Н. Основи організації науково-дослідницької роботи школярів / Н. Шиян, Ю. Самусенко. — Полтава, 2003. — 68 с.

ПРОГРАМА «Зарубіжна література»

Вищий рівень

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Складовою частиною системи сучасної загальної середньої освіти є дисципліни гуманітарного циклу, серед яких — курс «Зарубіжна література». Саме в процесі вивчення зазначеного предмета можливо найповніше реалізувати завдання гуманітарного виховання молоді, залучення її до багатств світової духовної культури, духовного і морального зростання особистості, естетичного виховання, розвитку художнього смаку.

Програма гуртка «Зарубіжна література» є логічним розширенням і доповненням шкільного предмета та спрямована на досягнення учнями феномена художньої літератури як мистецтва слова в розмаїтих формах національної своєрідності світової словесності, здобуття умінь і навичок науково-дослідницької роботи, реалізацію творчих здібностей обдарованих учнів, підготовку до життя в конкретному історичному соціокультурному просторі.

Слухачами гуртка є учні 10–11 класів. Рівень навчання слухачів — вищий. Кількісний склад навчальної групи — 12–15 учнів.

Програма розрахована на 1 рік навчання. На опрацювання навчального матеріалу відводиться 324 год (9 год на тиждень).

Метою програми є формування компетентностей особистості в процесі науково-дослідницької діяльності в галузі зарубіжної літератури.

Основні завдання полягають у формуванні в учнів таких компетентностей:

— *пізнавальної*: поглиблення знань із зарубіжної літератури; актуалізація та збагачення термінологічного апарату; ознайомлення з вершинними досягненнями світової культури; оволодіння теоретичними основами наукової діяльності, питань методики, психології, технології, організації та проведення науково-дослідницької діяльності;

— *практичної*: формування умінь і навичок літературознавчого аналізу; розвиток умінь щодо визначення національної своєрідності і загальнолюдської значущості творів світової літератури, зокрема в зіставленні з творами української літератури та інших видів мистецтва; здобуття навичок порівняльного літературознавства; опанування нормативної літературної мови; оволодіння методикою обробки наукової інформації та її передачі; формування навичок самостійної літературознавчої роботи;

— *творчої*: розвиток усного і писемного мовлення, а також мислення (образного, асоціативного, абстрактного, логічного, критичного та ін.); формування творчих підходів у науково-дослідницькій діяльності; підвищення інтересу до вітчизняної та світової літератури і формування потреби в читанні художніх творів; виховання естетичних смаків, високої читацької та загальної культури; реалізація потенційних можливостей творчої особистості;

— *соціальної*: залучення до найвищих досягнень світової культури, загальнолюдських і національних духовних цінностей через вивчення літератури; переймання кращого духовного досвіду і його втілення у власному житті; набуття навичок самостійно здобувати інформацію, поновлювати, коригувати та інтерпретувати в повсякденні; вироблення здатності сприймати або вислуховувати іншу точку зору, що йде від розмаїття художніх світів, естетичних систем і стилів світової літератури; виховання поваги до духовних скарбів людства і, зокрема, українського народу; формування позитивних якостей емоційно-вольової сфери.

У змісті програми враховані вимоги Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти з галузей «Мови і літератури», «Суспільствознавство», «Естетична культура».

Навчальна програма передбачає поєднання теоретичного матеріалу з практичними завданнями. Пропонуються різноманітні методи навчання, а саме: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, частково-пошуковий (евристичний), дослідницький, метод взаємодії викладача та учнів (бесіда, дискусія), метод самостійної роботи учнів тощо. Програмою пропонується запровадження й інтерактивних методів: групових (робота в парах, робота в трійках, змінювані трійки, карусель, акваріум) та фронтальних (велике коло, мікрофон, незакінчені речення, мозковий штурм, аналіз дилеми (проблеми), мозаїка). Серед організаційних форм перевага надається лекції, лекції з елементами бесіди, практичному заняттю, навчальному заняттю (семінару), самостійній роботі слухачів, бібліографічному практикуму, індивідуальній роботі.

Індивідуальна робота з учнями МАН передбачає консультації з науково-дослідницької роботи; роботу в архівах, бібліотеках, музейних сховищах; роботу з каталогами; обробку та узагальнення результатів пошуково-дослідницької праці; поглиблене вивчення окремих питань літературознавчої науки; підготовку публікацій.

Контроль знань здійснюється у формі тестування, розв'язування проблемно-пошукових завдань, перевірки творчих робіт.

Застосовуються різноманітні засоби навчання: наочні посібники, роздатковий матеріал, технічні засоби.

За даною програмою можуть проводитися також заняття в групах індивідуального навчання відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчаль-

них закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 11.08.2004 р. № 651 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України № 1123 від 10.12.2008 р.).

Розподіл годин за темами — орієнтовний. Керівник гуртка, враховуючи підготовку учнів, може самостійно визначати кількість годин для опанування тієї чи іншої теми і вносити відповідні корективи.

Вищий рівень

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні	практичні
1	Вступне заняття	3	2	1
2	Літературознавство — наука про літературу	6	3	3
3	Основні етапи розвитку літературознавства	12	6	6
4	Літературознавчі школи і методи ХІХ століття	12	6	6
5	Літературознавство ХХ століття	12	6	6
6	Література — мистецтво слова	9	3	6
7	Образність — ознака художності літератури	12	6	6
8	Поділ літератури на роди, види, жанри	6	3	3
9	Зміст і форма літературного твору	12	6	6
10	Художня мова. Тропи	12	6	6
11	Поетичний синтаксис. Фігури	9	3	6
12	Фоніка	9	3	6
13	Віршування	15	6	9
14	Літературні напрями і культурні епохи	12	6	6
15	Романтизм як напрям світової літератури	6	3	3
16	Німецький романтизм	12	6	6
17	Художня система французького романтизму	9	6	3
18	Романтизм Англії	12	6	6

№	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні	практичні
19	Американська література романтичної доби	9	3	6
20	Реалізм як літературний напрям у зарубіжній літературі другої половини XIX століття	9	3	6
21	Реалізм у французькій літературі	12	6	6
22	Особливості англійського реалізму	12	6	6
23	Реалізм у російській літературі	15	6	9
24	Американська література. Творчість У. Уйтмена	9	6	9
25	Модернізм у світовій літературі	12	6	6
26	Основи науково-дослідницької діяльності	45	21	24
27	Екскурсії, конкурси, тематичні заходи	18	3	15
28	Підсумкове заняття	3	3	—
Разом		324	149	175

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (3 год)

Мета, завдання навчального курсу. Ознайомлення з порядком і планом роботи гуртка. Організаційні питання. Рекомендована література.

Практична робота. Написання тесту з метою перевірки рівня підготовки учнів.

2. Літературознавство — наука про літературу (6 год)

Літературознавство — наука про літературу. Теорія літератури серед інших літературознавчих дисциплін. Основні й допоміжні галузі літературознавства. Взаємозв'язок теорії літератури з мовознавством, мистецтвознавством, історією, психологією, філософією, соціологією, етикою, естетикою, логікою та іншими науками.

Практична робота. Розробка таблиці «Основні й допоміжні галузі літературознавства».

3. Основні етапи розвитку літературознавства (12 год)

Зародження літературознавства в античну епоху. Аристотелівська та платонівська концепція мистецтва. «Поетика» Аристотеля.

Погляди на мистецтво в епоху Середньовіччя. Естетика Відродження.

Класицизм. Н. Буало — теоретик класицизму. Трактат «Поетичне мистецтво».

Зародження та становлення української літературної теорії. Києво-Могилянська академія. Давні поетики.

Естетика Просвітництва. Праці Д. Дідро та Г.-Е. Лессінга.

Ф. Шлегель як теоретик романтизму.

Класичний період у розвитку ідеалістичної естетики. І. Кант, Г. В. Ф. Гегель.

Розвиток національної теоретико-літературної думки в першій половині XIX ст. (Харківська школа дослідників; літературно-естетичні погляди Т. Шевченка), другої половини XIX — початку XX століття (М. Драгоманов, І. Білик, Леся Українка, Д. Донцов, І. Франко — теоретик літератури), 20–30-х років XX століття. Новітня українська наукова думка.

Практична робота. Підготовка і виголошення доповіді на тему за вибором.

Написання підсумкового тесту.

4. Літературознавчі школи і методи XIX століття (12 год)

Міфологічна школа (значення міфів для художньої творчості, міфологічні образи, сюжети, мотиви у творах світової літератури), культурно-історична школа (філософія позитивізму, розуміння творчості як відтворення соціального життя суспільства, зв'язок творчості митця з широким культурним контекстом), біографічний метод (зв'язок художнього твору з біографічними фактами), порівняльний метод (компаративістика).

Практична робота. Семінар «Літературознавчі школи і методи XIX століття».

Виконання творчих вправ на закріплення вмінь користуватися історико-культурним, біографічним, порівняльно-літературним методами.

5. Літературознавство XX століття (12 год)

Філологічна школа (засадничі положення філологічного (текстологічного) аналізу твору — література як вид мистецтва, історизм літературного явища, зв'язок тексту з культурно-історичним контекстом, врахування варіантів тексту, місце його серед інших творів автора і сучасників, вплив аналізованого тексту на інші літературні явища), інтуїтивізм (вплив філософського вчення на літературу, визнання ірраціональних джерел творчості), формальна школа (аналіз твору через аналіз форми), психоаналіз (пошук психологічних витоків творчості), структуралізм (розуміння тексту як сукупності знаків, які мають значення і можуть бути розшифровані), деконструктивізм.

Практична робота. Семінар «Літературознавство XX століття: тенденції, методи, школи».

Виконання творчих вправ на закріплення вмінь користуватися методами формалізму, психоаналізу, структуралізму.

6. Література — мистецтво слова (9 год)

Література і наука. Наукове і художнє освоєння світу людиною.

Види мистецтва. Синкретизм первісного мистецтва. Гіпотези про виникнення різних видів мистецтва. Проблема їх класифікації.

Художня література як мистецтво слова. Її зв'язок з іншими видами мистецтв. Словесно-образний характер літератури.

Визначення художньої літератури. Література в широкому і вузькому значенні слова.

Література як людинознавство.

Практична робота. Розробка таблиці «Види мистецтва».

Виконання творчих вправ на закріплення вмінь знаходити спільне й відмінне в різних видах мистецтва.

Виконання творчих завдань (підбірка зі словника академічного типу значень слів для порівняльної характеристики їх з певними образами-описами з художніх творів; на основі цих прикладів визначення особливостей науково-теоретичного пізнання і художньо-образного відтворення об'єктів дійсності).

7. Образність — ознака художності літератури (12 год)

Специфічна властивість мистецтва — в його образності. Словесно-образний характер літератури.

Художній образ і наукова абстракція. Філософське розуміння образу як будь-якого відображення життя у свідомості людей.

Визначення літературно-художнього образу. Художній образ і його відношення до дійсності.

Види образності. Ілюстративні, фактографічні, публіцистично-ілюстративні образи.

Відмінні риси художнього образу — типізація, емоційність.

Проблема класифікації художньо-літературних образів.

Образи на рівні твору: персонаж, оповідач, розповідач, образ автора, образ читача, ліричний герой. Пейзаж, інтер'єр, художня деталь.

Автологічні та металогічні образи.

Словесний образ.

Практична робота. Семінар «Образи на рівні художнього тексту».

Виконання творчих завдань (класифікація образів-персонажів епопеї Л. Толстого «Війна і мир»).

8. Поділ літератури на роди, види, жанри (6 год)

Рід як найбільш загальний поділ літератури.

Проблема структурування художніх творів. Рід, вид, жанр, жанровий різновид.

Історичні передумови виникнення й розвитку різних родів, видів та жанрів художньої літератури.

Епос, драма, лірика — основні роди літератури. Їх жанри.

Практична робота. Розробка таблиці «Рід, вид, жанр, жанровий різновид».

Виконання творчих завдань (з'ясування жанрової специфіки твору Б. Шоу «Пігмаліон»).

9. Зміст і форма літературного твору (12 год)

Зміст і форма твору. Взаємозв'язок змісту і форми, їх єдність і взаємозумовленість. Твір як цілість змісту і форми.

Історична динаміка питання змісту і форми.

Основні елементи змісту — тема, ідея, конфлікт, характери, пафос, тенденція. Предметний і внутрішній зміст.

Визначення форми твору. Формальні елементи літературного твору — жанр, композиція, художня мова, ритм.

Проблема «сюжет — фабула»: історична динаміка питання та сучасне трактування. Внутрішні та зовнішні аспекти форми.

Гармонійна єдність змісту і форми — ознака художньої довершеності літературного твору.

Практична робота. Написання підсумкового тесту.

Виконання творчих вправ на закріплення вмінь визначати змістові та формальні елементи літературного твору.

Виконання творчих завдань («вирівнювання» фабули драми Ф. Дюрренматта «Гостина старої дами»).

10. Художня мова. Тропи (12 год)

Тропи. Різновиди тропів. Епітет. Історія терміна. Фольклорні епітети. Прості (сполучникові та безсполучникові) й розгорнуті. Порівняння: пряме, заперечне, поширене.

Метафора як один з найуживаніших видів тропа і одне з найцікавіших явищ мови та мислення. Визначення метафори.

Перенесення ознак як основа всіх тропів.

Проблема природи тропа, психології його творення в історичному розвитку. Аристотель, Цицерон про метафору. Теорія тропів О. Потебні.

Природа метафори. Метафора-загадка. Асоціації — основний принцип творення метафори.

Різновиди метафори. Персоніфікація. Типи метафори: живе — неживе, неживе — живе, живе — живе, неживе — неживе.

Практична робота. Написання підсумкового тесту.

Виконання творчих вправ на закріплення вмінь визначати тропи та з'ясовувати їх змістову функцію.

Виконання творчих завдань (аналіз вірша П. Верлена «Осіння пісня» у перекладах Г. Кочура та М. Рильського; порівняльна характеристика перекладів).

11. Поетичний синтаксис. Фігури (9 год)

Синтаксис художньої мови, його особливості, відмінність від синтаксису буденної мови.

Фігури поетичної мови, їх різновиди: анафора, антитеза, асиндетон, градація, еліпсис, інверсія, паралелізм, плеоназм.

Експресивні функції фігур поетичної мови (на прикладі літературних творів).

Практична робота. Написання підсумкового тесту.

Виконання творчих вправ на закріплення вмінь визначати змістову функцію фігур.

Виконання творчих завдань (аналіз поезії символістів).

12. Фоніка (9 год)

Звукова організація вірша.

Прозорість мови. Евфонія і какофонія. Специфіка звукової функції вірша. Типи звукових повторів. Художня функція звукових повторів: емоційно-смислова; функція виділення значимих слів; ритмічна функція.

Поетична гра звуком. Символіка й містика фонічних компонентів.

Скоромовки-язиколомки. Каламбур. Анафора. Рима-луна. Ономапеї. Буриме. Абеткові (алфавітні) вірші. Акростиhi та мезостии. Логогрифи. Паліндроми. Анаграма, метаграма.

Зв'язок звуконаслідування з символікою і містикою віршів.

Практична робота. Виконання творчих вправ на закріплення вмінь з'ясовувати змістову функцію фонічних елементів.

Виконання творчих завдань (аналіз символіки поезії А. Рембо «Голосівки» (в інших перекладах — «Голосні»); підготовка відповіді на питання: «Які асоціації викликають у вас голосні звуки рідної мови?»).

Проведення літературних ігор.

13. Віршування (15 год)

Віршознавство в літературознавчих дослідженнях. Розділи віршознавства: метрика, строфіка, фоніка. Методи віршознавства як науки.

Визначення вірша. Вірш і проза. Ритм. Ритмічна організація вірша. Первинний і вторинний ритм. Форми вторинного ритму вірша. Індивідуальна своєрідність ритмічної організації вірша.

Проза і вірш як два різновиди художньої мови, спільне й відмінне між ними. Ритмічна організація прози і вірша.

Походження і розвиток віршування. Визначення віршування. Квантативне і квалітативне віршування. Національна версифікація. Українські системи віршування: силабічна, силабо-тонічна, тонічна.

Системи віршування. Квантативне і квалітативне віршування.

Визначення рими. Походження рими. Класифікація типів рим. Способи римування. Художнє значення рими, її функції: ритмічна, смислова, евфонічна, композиційна.

Строфа та її ознаки. Поезії строфічні та астрофічні.

Прості та канонізовані строфи.

Практична робота. Виконання творчих вправ на закріплення вмінь з'ясовувати змістову функцію елементів віршування. Аналіз класичних і некласичних віршів.

Виконання творчих завдань (віршознавчий аналіз поезії С. Єсеніна «Закружилась листва золотая»).

14. Літературні напрями і культурні епохи (12 год)

Епоха. Напрямок. Метод. Стиль. Кореляція понять.

Взаємопов'язаність зміни типів художнього світосприйняття та наступності епох.

Зміна епох — особливість розвитку культури. Античність. Середньовіччя. Протилежні концепції творчості.

Ренесанс. Відродження античного світогляду, зокрема Аристотелевої сентенції: «Мистецтво — це наслідування життя».

Бароко. Епоха, метод, стиль. Романтичний тип світосприйняття — основа бароко.

Класицизм. Просвітництво. Сентименталізм. Романтизм. Реалізм. Модернізм — символізм, імпресіонізм, експресіонізм, футуризм, сюрреалізм. Постмодернізм.

Практична робота. Підготовка і виголошення доповіді на тему за вибором.

Виконання творчих вправ на закріплення вмінь визначати стильову домінанту літературного твору.

Виконання творчих завдань (порівняльна характеристика стилів бароко та класицизму).

15. Романтизм як напрям світової літератури (6 год)

Історико-політичні передумови виникнення романтизму в Західній Європі та Америці. Преромантизм. Світоглядні засади романтизму. Естетика і поетика романтизму. Течії в літературі романтизму.

Практична робота. Виконання творчих вправ на закріплення вмінь визначати типологічні ознаки романтизму.

Виконання творчих завдань (порівняльна характеристика фольклорної та літературної балади).

16. Німецький романтизм (12 год)

Чотири періоди німецького романтизму. Ранній романтизм. Літературно-художній та філософсько-естетичний аспект Єнського гуртка романтиків.

Гейдельберзький гурток романтиків.

Світоглядні позиції Г. Клейста. Тема кохання у творчості Г. Клейста («Пентесілея», «Кетхен із Гейльбронка»). Структурні новації комедії «Розбитий глечик».

Е. Т. А. Гофман — письменник бідермаєру. Поетика повістей-казок «Золотий горнець», «Малюк Цахес».

Збірка «Серапіонові брати».

Практична робота. Семінар «Представники та школи німецького романтизму. Г. Гейне».

Виконання творчих вправ на закріплення вмінь визначати стильову домінанту літературного твору.

Виконання творчих завдань (аналіз повісті-казки Е. Т. А. Гофмана «Малюк Цахес»).

17. Художня система французького романтизму (9 год)

Періодизація французького романтизму. Становлення французького романтизму. Творчість Ж. де Сталь та Б. Констана. Період Реставрації і Липневої монархії. А. де Ламартін — перший у Франції романтик. «Поеми» А. де Віньї.

Практична робота. Виконання творчих вправ на закріплення вмінь визначати стильову домінанту літературного твору.

Виконання творчих завдань (укладання хронологічної таблиці розвитку романтизму у Франції).

18. Романтизм Англії (12 год)

Дві генерації поетів-романтиків Англії. Полемічна натура Вільяма Блейка. «Пісні невідання» та «Пісні пізнання» — два протилежні стани душі.

Творчість В. Водсворта і С. Колріджа. «Ліричні балади».

Дж. Г. Байрон — лірик та гострий політичний сатирик. Філософська та інтимна лірика («З єврейських мелодій»). «Східні поеми» — збірка типових романтичних поем. «Дон Жуан» і світова література.

Світотгляд П. Б. Шеллі. «Королева Маб». Вплив на політичних поетів. Драма «Визволений Прометей» — вершина творчості П. Б. Шеллі.

Теми природи і мистецтва — головні у творчості Дж. Кітса.

Практична робота. Семінар «Творчість Дж. Г. Байрона».

Виконання творчих вправ на закріплення вмінь визначати стильову домінанту літературного твору.

Виконання творчих завдань (аналіз поезії Дж. Кітса «До сну» у перекладі Д. Павличка).

19. Американська література романтичної доби (9 год)

Два етапи розвитку романтизму в Америці. Зачинатель романтизму в США — В. Ірвінг. Сатиричні твори письменника («Історія Нью-Йорка від сотворіння світу до кінця голландської династії»). Новелістика В. Ірвінга.

Творчість Ф. Купера. Сюжетно-композиційні особливості пенталогії про Шкіряну Панчоху. Морська тема у творчості Купера. Ф. Купер і світова література.

Практична робота. Семінар «Творчість Ф. Купера».

Виконання творчих вправ на закріплення вмінь визначати стильову домінанту літературного твору.

Виконання творчих завдань (аналіз новели В. Ірвінга).

20. Реалізм як літературний напрям у зарубіжній літературі другої половини XIX століття (9 год)

Формування та розвиток реалізму в літературі XIX століття, його теоретичне осмислення.

Художні принципи реалістичного мистецтва, нові жанрові форми, національна специфіка.

Основні тенденції розвитку від співіснування рис романтизму та реалізму до натуралістичного способу зображення.

Теми, ідеї, художні засоби.

Соціальна проблематика та поглиблений психологізм.

Практична робота. Семінар «Представники реалізму в зарубіжній літературі другої половини XIX століття, індивідуальні особливості творчого методу».

Виконання творчих вправ на закріплення вмінь визначати стильову домінанту літературного твору.

Виконання творчих завдань (укладання таблиці типологічних ознак реалізму та натуралізму).

21. Реалізм у французькій літературі (12 год)

Соціальні передумови розвитку французького реалізму, два етапи — становлення і ствердження (П. Ж. Беранже, П. Меріме, Ф. Стендаль, О. де Бальзак); переходу до натуралізму та символізму (Г. Флобер, Ш. Бодлер). Револьюційно-демократична спрямованість поезії П. Ж. Беранже.

Формування творчості П. Меріме. Романтична тема в збірці віршів «Гузла». П. Меріме — майстер реалістичної повісті та новели.

Естетичні та філософські принципи Ф. Стендаля. Роман «Червоне і чорне» — «хроніка XIX століття». Доля Жюльєна Сореля. Значення соціального середовища та особистісних рис для формування характеру героя. Формування психологічного реалізму в творчості Ф. Стендаля.

Творчість О. де Бальзака. Задум, структура, проблематика, сюжету «Людської комедії».

Моральна та соціальна проблематика романів О. де Бальзака. Бальзак і Україна.

Практична робота. Виконання творчих вправ на закріплення вмінь визначати стильову домінанту літературного твору.

Семінар «Людська комедія» Бальзака: жанрова специфіка, особливості методу».

Виконання творчих завдань (написання реферату «Бальзак і Україна»).

22. Особливості англійського реалізму (12 год)

Своєрідність соціально-політичної ситуації в Англії 30–40-х років XIX століття. Чартиський рух. Демократична поезія.

Творчість Т. Гуда та Е. Еліота.

Особливості формування та еволюція світогляду Ч. Діккенса, його протиріччя. Відображення стану низів людського суспільства в романі «Пригоди Олівера Твіста». Гострота соціальної проблематики, проблеми виховання та освіти, дитячі образи. Особливості жанру «роману виховання».

Сатирична творчість В. Теккерея.

Практична робота. Семінар «Нова драма». П'єси Б. Шоу.

Виконання творчих вправ на закріплення вмінь визначати стильову домінанту літературного твору.

Виконання творчих завдань (з'ясування типологічних ознак «роману виховання»).

23. Реалізм у російській літературі (15 год)

Місце російської літератури у світовій літературі XIX століття. Еволюція творчості від романтизму до реалізму О. Пушкіна, М. Лермонтова, М. Гоголя. Загальна характеристика творчості О. Пушкіна — засновника реалізму в російській літературі.

Драматургія О. Островського, жанрова різноманітність, морально-побутова та соціальна проблематика.

Проза другої половини XIX століття. Малі епічні жанри: нарис, цикл нарисів, сатирична казка (М. Салтиков-Шедрін), оповідання для народу (Л. Толстой), оповідання та повісті (А. Чехов).

Розквіт жанру роману. Романи І. Тургенєва, його діяльність у популяризації досягнень російського реалізму в Європі.

Багатопроблемні, новаторські за своєю композиційно-жанровою структурою романи Л. Толстого. «Думка народна» в романі «Війна і мир», «думка сімейна» в романі «Анна Кареніна». Теорія «непротилежності злу насиллям». Моральні та філософські пошуки героїв Л. Толстого.

Ф. Достоевський — засновник жанру соціально-філософського та психологічного роману («Злочин і кара», «Брати Карамазови»). Засоби психологічного аналізу. Поліфонічний роман Ф. Достоевського.

Світове значення російської літератури XIX століття.

Практична робота. Підготовка і виголошення доповіді на тему за вибором.

Виконання творчих вправ на закріплення вмінь визначати стильову домінанту літературного твору.

Виконання творчих завдань (визначення та обґрунтування жанру твору Ф. Достоевського «Злочин і кара»).

24. Американська література. Творчість У. Уїтмена (9 год)

Рух аболіціоністів і його відображення в літературі. Зумовленість більш пізнього розвитку реалізму в американській літературі порівняно з європейською. Зародки реалістичного методу у творчості Г. Лонгфелло та Г. Бічер-Стоу.

Демократична спрямованість поезії У. Уїтмена. Теми та ідеї віршів і поем зі збірки «Листя трави», їх жанрова своєрідність. Поетичне

новаторство У. Уїтмена, відмова від традиційних поетичних розмірів, використання прийомів ораторського мистецтва, багатократні повтори тощо.

М. Твен — засновник американського реалізму. Гумористичні оповідання, роман «Пригоди Геккельбері Фінна».

Практична робота. Підготовка і виголошення доповіді на тему за вибором.

Виконання творчих вправ на закріплення вмінь визначати стильову домінанту літературного твору.

Виконання творчих завдань (аналіз поезії У. Уїтмена).

25. Модернізм у світовій літературі (12 год)

Історія поняття «модернізм». Модернізм і декадентство, модернізм і авангард. Модернізм як епоха. Модернізм як художній метод і стиль. Літературні напрями модернізму.

Символізм, імпресіонізм, експресіонізм.

Символізм як продовження естетики романтизму. Відмінність. Проблема неоромантизму на рубежі XIX–XX століть, філософія і естетика символізму. Поетика (символ). Імпресіонізм і його взаємодія із символізмом. Імпресіонізм як стильовий рух у прозі.

Експресіонізм як художній метод, напрям, стиль. Психологія явища. Поетика (гіпербола, алегорія). Експресіонізм в українській і зарубіжній літературі.

Футуризм і сюрреалізм.

Футуризм як найяскравіше явище в процесі «дегуманізації» мистецтва. Психологія і філософія явища. Естетика і поетика (актуалізація експерименту і слово-образ), футуризм і народне мистецтво. Примітивізм і футуризм. Національні форми перебігу.

Сюрреалізм та екзистенціалізм. Психологія і філософія сюрреалізму, функція сновидінь.

Практична робота. Семінар «Поезія модернізму».

Виконання творчих вправ на закріплення вмінь визначати стильову домінанту літературного твору.

Виконання творчих завдань (аналіз поезій літературних напрямів модернізму).

Написання тесту.

26. Основи науково-дослідницької діяльності (45 год)

Поняття про науку. Класифікація наук. Наукознавство. Структура наукової теорії. Функції наукової теорії. Класифікація наукових теорій.

Поняття методу. Методологія та методика. Методологічна культура науки. Наукова парадигма. Фундаментальна, або філософська, методологія. Загальнонаукова методологія. Конкретно-наукова методологія. Методи наукових досліджень. Методи, що застосову-

ються на емпіричному та теоретичному рівнях. Методи теоретичних досліджень.

Загальна схема наукового дослідження. Організація і планування наукового дослідження. Види учнівських науково-дослідницьких робіт.

Структура наукової роботи. Вступ (актуальність теми, заявленої в назві наукової роботи; мета і завдання роботи; об'єкт і предмет дослідження; методи дослідження, їх обґрунтування; стан розробки в науці поставленої проблеми; теоретичне і практичне значення роботи, наукова новизна), розділи основної частини, які містять певні наукові положення, цитати художніх текстів, наукових праць, висновки, література, додатки.

План-проспект.

Принципи збору інформаційного матеріалу, ознайомлення з науковою літературою, запис бібліографії. Конспектування.

Вимоги до оформлення науково-дослідницьких робіт.

Правила складання плану захисту наукової роботи. Підготовка доповіді.

Оформлення наочних матеріалів та використання технічних засобів.

Головні аспекти публічного виступу і ведення дискусії.

Практична робота. Складання індивідуального плану роботи. Визначення теми, мети і завдань, методів наукового дослідження. Розробка плану-проспекту, структури наукового дослідження. Робота в бібліотеці за системним та алфавітним каталогами. Складання тематичних виписок, тез. Написання дослідницької роботи. Редагування та оформлення. Підготовка мультимедійної презентації. Складання плану захисту роботи. Написання доповіді. Виступ. Обговорення виступів.

27. Екскурсії, конкурси, тематичні заходи (18 год)

Екскурсії до музеїв, відвідування виставок, концертів, театрів, кінотеатрів. Участь у конференціях, олімпіадах, конкурсах, вікторинах, виставках. Організація та проведення свят, концертів, вечорів.

28. Підсумкове заняття (3 год)

Підбиття підсумків роботи гуртка протягом року. Відзначення кращих вихованців. Поради і рекомендації для подальшої науково-дослідницької роботи.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні мають знати

зміст понять:

- просторово-часові види мистецтв, рецепторна класифікація видів мистецтва, література;
- літературознавство, основні й допоміжні галузі літературознавства;

- культурна епоха, Античність, Середньовіччя, Відродження;
- основні етапи розвитку літературознавства;
- міфологічна школа, культурно-історична школа; філологічна школа;
- історико-культурний, біографічний, порівняльно-літературний методи;
- формалізм, психоаналіз, структуралізм, деконструктивізм, синкретизм;
- образ, типізація, персонаж, оповідач, розповідач, образ автора, образ читача, ліричний герой;
- пейзаж, інтер'єр, художня деталь;
- рід, вид, жанр, жанровий різновид;
- зміст, форма, тема, ідея, пафос, проблема, конфлікт, фабула, композиція, сюжет, колізія;
- тропи, епітет, порівняння, метафора, метонімія, гіпербола, літо-та, оксиморон;
- фігура, синтаксис, тавтологія, анафора, епіфора, кільце, реф-рен, еліпс, антитеза, риторичні конструкції;
- фоніка, асонанс, алітерація, звуконаслідування;
- віршування, силабо-тоніка, метр, розмір, строфа;
- культурна епоха, літературний напрям, творчий метод, стиль;
- романтизм, преромантизм, модернізм, символізм, імпресіо-нізм, експресіонізм, футуризм, сюрреалізм, реалізм, натура-лізм, психологізм;
- період, реставрація;
- літературний гурток;
- повість-казка, лірична балада, екзотика;
- пенталогія;
- новела;
- іронія, сатира, сарказм;
- соціальна проблематика, мораль;
- роман виховання;
- соціально-філософський роман, психологічний роман, сати-рична казка;
- верлібр, гумористичне оповідання;
- наука, закон, судження, умовивід, гіпотеза, наукова ідея, кон-цепція, поняття, термін;
- метод, методика, методологія;
- закономірності розвитку науки; методологія проведення на-укових досліджень; наукове дослідження, фундаментальне на-укове дослідження, прикладне наукове дослідження, науковий результат, науково-прикладний результат;
- актуальність, мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження;

- способи записування конспектів;
- правила оформлення результатів наукової роботи;
- варіанти виготовлення наочності для захисту наукового дослідження;
- етапи захисту роботи;
- правила культури мовлення, поведінки під час виступу.

Учні мають уміти:

- використовувати прийоми допоміжних галузей літературознавства (бібліографія, текстологія);
- користуватися історико-культурним, біографічним, порівняльно-літературним методами;
- користуватися методами формалізму, психоаналізу, структуралізму;
- знаходити спільне й відмінне у різних видах мистецтва;
- класифікувати художні образи на рівні літературного твору;
- за типологічними ознаками визначати родову приналежність літературного твору;
- розрізняти змістові та формальні елементи літературного твору;
- визначати тропи та з'ясовувати їх змістову функцію;
- з'ясовувати змістову функцію фонічних елементів;
- з'ясовувати змістову функцію елементів віршування;
- визначати стильову домінанту літературного твору;
- визначати типологічні ознаки романтизму;
- використовувати здобутки літературознавчої науки;
- визначати пріоритетні напрями літературознавчих досліджень;
- робити аналіз літературних явищ;
- працювати з науковою літературою (пошук інформації, її збір і опрацювання);
- користуватися загальнонауковими та конкретно-науковими методами;
- визначати тему і завдання дослідження, аргументувати вибір;
- використовувати різні методи, визначати матеріал та об'єкт дослідження;
- визначати і аргументувати актуальність роботи, теоретичне і практичне значення, особистий внесок автора, новизну та перспективність роботи;
- працювати за систематичним та алфавітним каталогами, бібліографічним покажчиком;
- оформляти роботу;
- створювати мультимедійні презентації;
- складати план захисту науково-дослідницької роботи і виголошувати доповідь з урахуванням ситуації спілкування.

**ОРИЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ
ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ГУРТКА
«ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА»**

Обладнання	Кількість, шт.
<i>Апаратура</i>	
Комп'ютер	За потребою
Принтер	1
Мультимедійний проектор	1
Мультимедійна дошка	1
Сканер	1
Копіювальний апарат	1
Накопичувач USB Flash-drive	За потребою
<i>Канцелярське приладдя</i>	
Ватман А-1	30 аркушів
Папір друкарський	За потребою
Ручки кулькові	За потребою
Олівці креслярські	За потребою
Фломастери	За потребою
Ножиці	За потребою
Гумка	За потребою
Скріпки, кнопки	За потребою
Папки	За потребою
CD-DVD-диски	За потребою

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Афоризмы лауреатов нобелевской премии по литературе. — Минск : Современный литератор, 2000. — 448 с.
2. *Багрий Р.* Шлях сера Вальтера Скотта на Україну. «Тарас Бульба» Гоголя і «Чорна рада» Куліша в світлі історичної романістики Скотта / *Р. Багрий*. — К. : Ред. журн. «Всесвіт», 1993. — 296 с.
3. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис : загальні вимоги та правила складання ДСТУ ГОСТ 7.1 : 2006. — [Чинний від 2006–11–10]. — К. : Держстандарт України, 2007. — 47 с.
4. Великий романтик. Байрон и мировая литература. — М. : Наука, 1991. — 237 с.
5. *Галич О. А.* Загальне літературознавство / *О. А. Галич, В. М. Назарець, Є. М. Васильєв*. — Рівне, 1997. — 544 с.

6. Гегель Г.В.Ф. Эстетика : в 4 т. / Г.В.Ф. Гегель. — М. : Искусство, 1968–1971.
7. Гром'як Р.Т. Історія української літературної критики (від початків до кінця ХІХ століття) / Р.Т. Гром'як. — Тернопіль : Підручники і посібники, 1999. — 224 с.
8. Дидро Д. Эстетика и литературная критика Д. Дидро. — М. : Худ. літ., 1980. — 659 с.
9. Добров Г.М. Наука о науке / Г.М. Добров ; отв. ред. Н.В. Нови-ков. — К. : Наук. думка, 1998. — 304 с.
10. Дьяконова Н.Я. Английский романтизм. Проблемы эстетики / Н.Я. Дьяконова. — М. : Наука, 1978. — 208 с.
11. Дьяконова Н.Я. Лондонские романтики и проблемы английского романтизма / Н.Я. Дьяконова. — Л. : Изд-во Ленинград. ун-та, 1970. — 232 с.
12. Зарубіжні письменники : енцикл. довід. : у 2 т. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2005.
13. Затонський Д.В. Минуле, сучасне, майбутнє (про реалізм, традиції, новаторство) / Д.В. Затонський. — К. : Вид-во «Дніпро», 1982. — 370 с.
14. Зербіно Д.Д. Наукова школа : лідер і учні (нова концепція) / Д.Д. Зербіно. — Львів : Євросвіт, 2001. — 208 с.
15. Інноваційні технології та сучасний урок літератури / упоряд. І. Кузьменчук. — К. : Вид. дім «Шкільний світ» ; Вид. Л. Галіцина, 2006. — 128 с. — (Б-ка «Шкільного світу»).
16. История зарубежной литературы XX века / под редакцией В.Н. Богословской, З.Т. Гражданской. — М. : Просвещение, 1990. — 432 с.
17. Інформація та документація. Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі. Загальні вимоги та правила : ДСТУ 3582–97. — [Чинний від 1998.01.07]. — К. : Держстандарт України, 1998. — 16 с.
18. Ісаєва О.О. Методичні рекомендації щодо підготовки і написання наукових досліджень із літератури в системі Малої академії наук України / О.О. Ісаєва // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. — 2005. — № 10. — С. 41–46.
19. Ісаєва О.О. Сучасні технології навчання у процесі викладання зарубіжної літератури / О.О. Ісаєва // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. — 2003. — № 3. — С. 37–38.
20. Історія української літературної критики та літературознавства : хрестоматія : у 3 кн. — К., 1996–1998.
21. Качуровський І. Метрика / І. Качуровський. — К. : Либідь, 1994. — 120 с.

22. *Качуровський І. Строфіка / І. Качуровський.* — К. : Либідь, 1994. — 272 с.
23. *Качуровський І. Фоніка / І. Качуровський.* — К. : Либідь, 1994. — 168 с.
24. *Крейденко В. С. Библиотечные исследования : научные основы : учеб. пособие / В. С. Крейденко.* — М. : Книга, 1983. — 143 с.
25. *Крамаренко С. Г. Інтерактивні техніки навчання як засіб розвитку творчого потенціалу учнів / С. Г. Крамаренко // Відкритий урок.* — 2002. — № 5 / 6. — С. 7–10.
26. *Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. для вищих навч. закладів / О. В. Крушельницька.* — К. : Кондор, 2003. — 190 с.
27. *Кушнарєнко Н. М. Документоведение : учеб. для вузов культуры / Н. М. Кушнарєнко.* — К. : Т-во «Знання», КОО, 2000. — 460 с.
28. *Лесин В. Словник літературознавчих термінів / В. Лесин, О. Пулинець.* — К. : Рад. шк., 1971. — 486 с.
29. *Литературная история Соединенных Штатов Америки : в 3 т.* — М. : Прогресс, 1978.
30. *Лібман З. Я. Чарльз Діккенс : Життя і творчість / З. Я. Лібман.* — К. : Дніпро, 1982. — 186 с.
31. *Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / автор-укладач Ю. І. Ковалів.* — К. : ВЦ «Академія», 2007.
32. *Літературознавчий словник-довідник / [Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін.].* — К. : ВЦ «Академія», 1997. — 752 с.
33. *Макаров А. П'ять етюдів. Підсвідомість і мистецтво : нариси з психології творчості / А. Макаров.* — К. : Рад. письменник, 1990. — 285 с.
34. *Маслюк В. П. Латиномовні поетики і риторики XVII — першої половини XVIII ст. та їх роль у розвитку теорії літератури на Україні / В. П. Маслюк.* — К. : Наук. думка, 1983. — 234 с.
35. *Мифология : энциклопедия.* — М. : Большая Рос. энцикл., 2003. — 736 с.
36. *Моклиця М. В. Модернізм у творчості письменників XX століття : навч. посіб. Ч. 2 : Зарубіжна література / М. В. Моклиця.* — Луцьк : РВВ «Вежа», 1999. — 182 с.
37. *Моклиця М. В. Основи літературознавства : посіб. для студентів / М. В. Моклиця.* — Тернопіль : Підручники і посібники, 2002. — 192 с.
38. *Моклиця М. В. Модернізм як структура. Філософія. Психологія. Поетика / М. В. Моклиця.* — Луцьк : РВВ «Вежа», 1998. — 295 с.
39. *Моруа А. Литературные портреты : пер. с фр. / А. Моруа.* — Ростов-на-Дону : Феникс, 1997. — 512 с.
40. *Моруа А. От Монтеня до Арагона / А. Моруа.* — М. : Радуга, 1983. — 677 с.

41. *Наєнко М.* Українське літературознавство : школи, напрями, тенденції / *М. Наєнко*. — К. : ВІЦ «Академія», 1997. — 320 с.
42. *Наливайко Д.* Віктор Гюго. Життя і творчість / *Д. Наливайко*. — К. : Дніпро, 1976. — 147 с.
43. *Наливайко Д. С.* Зарубіжна література XIX сторіччя : доба романтизму / *Д. С. Наливайко, К. О. Шахова*. — Тернопіль : Богдан, 2001. — 416 с.
44. *Никифорова О.* Психология восприятия художественной литературы / *О. Никифорова*. — М. : Книга, 1972. — 152 с.
45. *Павличко С. Д.* Джордж Байрон. Життя і творчість / *С. Д. Павличко*. — К. : Дніпро, 1988. — 198 с.
46. *Павличко С. Д.* Зарубіжна література : дослідження та критичні статті / *С. Д. Павличко* ; передм. *Д. Наливайка*. — К. : Основи, 2001. — 559 с.
47. *Парандовський Я.* Алхімія слова / *Я. Парандовський*. — К. : Дніпро, 1991. — 373 с.
48. *Пахаренко В.* Українська поетика / *В. Пахаренко*. — 2-е вид., доповн. — Черкаси : Відлуння-Плюс, 2002. — 320 с.
49. *Пащенко В. І.* Антична література : підручник для студентів ВНЗ / *В. І. Пащенко, Н. І. Пащенко* ; М-во освіти і науки України. — Вид. 3-є, стер. — К. : Либідь, 2008. — 720 с.
50. *Пинский Л. Е.* Ренессанс. Барокко. Просвещение : Статьи. Лекции / *Л. Е. Пинский*. — М. : РГГУ, 2002. — 830 с.
51. *Пімошенко В. Л.* Наукові дослідження : організація, методологія, інформаційне забезпечення : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / *В. Л. Пілюшенко, І. В. Шкрабак, Е. І. Славенко*. — К. : Лібра, 2004. — 344 с.
52. *Піхманець Р.* Психологія художньої творчості : теорет. та методол. аспекти / *Р. Піхманець*. — К. : Наук. думка, 1991. — 161 с.
53. *Потебня О.* Естетика і поетика слова : зб. : пер. з рос. / *О. Потебня* ; упоряд., вступ. ст., приміт. *І. Іваньо, А. Колодної*. — К. : Мистецтво, 1985. — 302 с.
54. *Сент-Бев Ш.* Литературные портреты : критич. очерки / *Ш. Сент-Бев*. — М. : Худ. л-ра, 1970. — 582 с.
55. *Сивокінь Г.* Давні українські поетики / *Г. Сивокінь*. — 2-е вид. з додат. — Харків, 2001. — 164 с.
56. Слово. Знак. Дискурс : антологія світової літературно-критичної думки XX ст. / упоряд. *М. Зубрицька*. — Львів, 1996. — 633 с.
57. *Ткаченко А.* Мистецтво слова : вступ до літературознавства : підруч. для гуманітаріїв / *А. Ткаченко*. — К. : Правда Ярославичів, 1997. — 448 с.
58. *Ткачук О.* Наратологічний словник / *О. Ткачук*. — Тернопіль : Астон, 2002. — 174 с.
59. Українська літературна енциклопедія. — Т. 1–3. — К., 1988–1995.

60. *Філіпенко А. С.* Основи наукових досліджень : конспект лекцій : навч. посіб. / *А. С. Філіпенко*. — К. : Академвидав, 2005. — 208 с.
61. *Фіськова С.* Історія німецької літератури : періоди, напрями розвитку, ідеї, постаті : навч.-метод. посіб. / *С. Фіськова*. — Львів : ПАІС, 2003. — 339 с.
62. *Франко І.* Зібрання творів / *І. Франко* : у 50 т. — К. : Наук. думка, 1976–1984.
63. Художественный мир Э.Т.А. Гофмана : сб. ст. / редкол. : *И. Ф. Бэлза* [и др.]. — М. : Наука, 1982. — 295 с.
64. *Цехмістрова Г. С.* Основи наукових досліджень : навч. посіб. для студ. виш. навч. закладів / *Г. С. Цехмістрова*. — К. : Слово, 2004. — 240 с.
65. *Шалагінов Б. Б.* Зарубіжна література від античності до початку XIX сторіччя : історико-естетичний нарис / *Б. Б. Шалагінов*. — К. : ВД «КМ Академія», 2004. — 360 с.
66. *Шалагінов Б. Б.* Шлях Гете : Життя. Філософія. Творчість : посіб. для вчителів. — Харків : Ранок, 2003. — 288 с.
67. *Шамрай А. П.* Ернст Теодор Амадей Гофман / *А. П. Шамрай*. — К. : Дніпро, 1969. — 301 с.
68. *Шейко В. М.* Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підруч. / *В. М. Шейко, Я. М. Кушнаренко*. — К. : Знання-Прес, 2003. — 295 с.

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

(Літературні журнали)

<http://maqazines.russ/ru/arion> («Арион»)

<http://maqazines.russ/ru/voplit> («Вопросы литературы»)

<http://maqazines.russ/ru/druzhba> («Дружба»)

<http://maqazines.russ/ru/zvezda> («Звезда»)

<http://maqazines.russ/ru/inostran> («Иностранная литература»)

<http://www.lqz.ru> («Литературная газета»)

<http://maqazines.russ/ru/neva> («Нева»)

<http://maqazines.russ/ru/nlo> («Новое литературное обозрение»)

http://maqazines.russ/ru/nowi_mi («Новый мир»)

ПРОГРАМА «Мистецтвознавство»

Основний рівень

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальні предмети культурознавчого напрямку містять велику духовно-творчу силу. Залучення учнів до цінностей вітчизняної та зарубіжної культурно-мистецької спадщини, збагачення їхніх знань та уявлень, усвідомлення, що мистецтво реалізується через взаємозв'язок «свого» й «чужого», від душі до душі, сприяють вихованню патріотизму як складної та багатогранної інтегративної моральної якості особистості.

Окрім того, сучасний рівень науки й освіти вимагає від учнів умінь формувати і самостійно вирішувати проблеми, що є неможливим без творчих зусиль та інтелектуального напруження юної особистості, а також без отримання нею навичок дослідницької роботи і розширення теоретичного світогляду. Отже, ознайомлення школярів із організацією творчого процесу та основними категоріями науково-дослідницької діяльності — один із важливих напрямів удосконалення навчально-виховного процесу сучасного загальноосвітнього та позашкільного навчальних закладів.

Пропонована програма є комплексно-інтегрованою, метою якої є формування компетентностей учнівської молоді в процесі вивчення вітчизняної та зарубіжної художньої культур і пошуково-дослідницької роботи.

Основні завдання програми полягають у формуванні в учнів таких компетентностей:

— *пізнавальної*: оволодіння базовими поняттями з мистецтвознавства, основами науково-дослідницької діяльності; ознайомлення з історією розвитку вітчизняної художньої культури і культури зарубіжжя, з шедеврами мистецтва різних епох і народів; вивчення спадщини видатних митців України та світу, художньо-образного змісту їх творів;

— *практичної*: опанування учнями художньо-практичних умінь та навичок; формування вмінь аналізувати, інтерпретувати та оцінювати культурні явища різних епох, мистецькі твори різних стилів, жанрів, форм через оволодіння учнями методологією наукового пізнання; набуття практичного досвіду пошуково-дослідницької діяльності; оволодіння правильним літературним мовленням у різних ситуаціях комунікації;

— *творчої*: формування творчих підходів у сфері науково-дослідницької діяльності; розвиток уяви, фантазії, художньо-образного, про-

сторового й логічного мислення та творчих здібностей; формування естетичних смаків, культури почуттів, художнього хисту;

— *соціальної*: формування особистісно-позитивного ставлення до мистецьких цінностей; виховання поваги до традицій українського народу; усвідомлення власної причетності до народних художніх традицій з одночасним розумінням особливостей інших національних картин світу; виховання культури міжнаціонального спілкування через вивчення художніх традицій народів різних країн; формування позитивних якостей емоційно-вольової сфери, уважності, наполегливості, потреби у творчій самореалізації та духовному самовдосконаленні.

Програма гуртка розрахована на навчання учнів 9–11 класів протягом одного року. Рівень навчання слухачів — основний. На опрацювання навчального матеріалу відводиться 216 год (6 год на тиждень), з яких третю частину часу заплановано на теоретичні заняття, іншу — на практичні. Кількісний склад навчальної групи — 12–15 учнів.

Концептуальною ідеєю розробленої програми є цілісний художньо-естетичний розвиток особистості на основі взаємодії різних видів мистецтва і координації знань, умінь і уявлень, залучення до світових художніх надбань, що позитивно позначається на її творчих здібностях і духовному саморозвитку. Наскрізним навчальним елементом програми є формування інтересу школярів до пошуку нових знань, дослідницької діяльності, формування навичок наукової роботи.

У змісті програми враховані вимоги Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти з галузей «Мови і літератури», «Суспільствознавство», «Естетична культура».

На заняттях гуртка використовуються різноманітні методи навчання, а саме: словесні (розповідь, пояснення, навчальна лекція, бесіда, робота з книгою, навчальна дискусія, диспут та ін.), наочні (ілюстрування, демонстрування, відеометод тощо) та практичні (вправа, дидактична гра та ін.). Також використовуються методи за типом пізнавальної діяльності учнів: репродуктивний, частково-пошуковий, дослідницький, метод проблемного викладу. Доречним є введення у роботу гуртка методу контролю і самоконтролю в навчанні.

Зміст програми передбачає використання різноманітних форм організації навчального процесу, зокрема: індивідуальне самонавчання, роботу в парах, роботу в групах, взаємонавчання груп тощо.

Поряд із груповими, колективними формами роботи проводиться індивідуальна робота з учнями. Створюються умови для диференціації та індивідуалізації навчання відповідно до творчих здібностей, обдарованості, віку, психофізичних особливостей, стану здоров'я вихованців.

Перевірка та оцінювання знань учнів здійснюється під час практичного закріплення матеріалу, а також у формі проведення конкурсів різного рівня.

Застосовуються різноманітні засоби навчання: наочні посібники, дидактичні роздаткові матеріали, репродукції, а також технічні: звукові (магнітні записи), екранно-звукові (відеофільми, кінофільми, телепередачі, відеозаписи), мультимедійна техніка.

Програма може використовуватися під час проведення занять у групах індивідуального навчання, які організовуються відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, що затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 11.08.2004 р. № 651 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України № 1123 від 10.12.2008 р.).

Програма і розподіл годин за темами є орієнтовними. Керівник гуртка може вносити зміни й доповнення в зміст програми, плануючи свою роботу з урахуванням інтересів гуртківців, стану матеріально-технічної бази закладу.

Теми програми подані в порядку зростання складності матеріалу. Педагог, враховуючи підготовку дітей, має право самостійно визначати кількість годин, які потрібні для опанування тієї чи іншої теми, і вносити до програми відповідні корективи.

Основний рівень

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні	практичні
1	Вступне заняття	3	2	1
2	Мистецтво в просторі культури	21	9	12
3	Художня культура як духовне явище. Специфіка художнього образу	18	6	12
4	Українська художня культура	39	15	24
5	Зарубіжна художня культура	60	24	36
6	Основи наукових досліджень	57	18	39
7	Екскурсії, конкурси, тематичні заходи	15	3	12
8	Підсумкове заняття	3	3	—
Разом		216	80	136

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (3 год)

Мистецтво як форма художньо-образної інтерпретації дійсного та уявного.

Особливості впливу мистецтва на людину. Функції мистецтва.

Ознайомлення з порядком і планом роботи гуртка. Організаційні питання.

Практична робота. Складання термінологічного словника.

2. Мистецтво в просторі культури (21 год)

Мистецтвознавство як сукупність спеціалізованих наук.

Види і мова мистецтва.

Візуальне мистецтво.

Жанрова палітра музичного мистецтва. Напрями масових жанрів: джаз, диско, поп, рок тощо.

Театр як синтез мистецтв. Театральні професії.

Екранні мистецтва. Художні засоби та жанри кінематографа.

Особливості створення відеокліпу.

Практична робота. Розробка таблиці «Види мистецтва».

Розробка схеми-палітри.

Підготовка мультимедійної презентації «Музичні інструменти».

Рольова гра: підготовка мінітеатральної вистави; виготовлення театральної маски.

Розробка правил побудови вичерпної доповіді.

Підготовка і виголошення доповіді (на вибір): «Що таке кіно?» або «Видатні режисери».

Створення відеокліпу.

Підготовка контрольних запитань для участі в дискусії з теми, обраної колективно. Проведення дискусії.

Дискусія «Сучасні мистецькі передачі».

3. Художня культура як духовне явище.

Специфіка художнього образу (18 год)

Зміст поняття «художня культура», художні напрями і стилі.

Художня культура рідного краю.

Художня культура і середовище. Поліхудожній образ світу.

Художній образ у системі творчого мислення. Основні художні образи.

Основні стилі в історії мистецтва.

Особливості підготовки колективних проєктів.

Особливості підготовки інтерв'ю.

Практична робота. Розробка таблиці «Художні напрями і стилі».

Написання міні-твору «Особливості культури Заходу і Сходу».

Підготовка мультимедійної презентації «Великі європейські стилі».

Захист проєктів «Пам'ятки культури і мистецтва рідного краю».

Складання карти регіонів України (з притаманними кожному регіону танцями, піснями, костюмами).

Підготовка, написання і виголошення реферату на одну із запропонованих тем.

Підготовка запитань для проведення інтерв'ю з відомим архітектором, скульптором, живописцем, музикантом та ін.

4. Українська художня культура (39 год)

Розвиток образотворчого мистецтва в Україні від найдавніших часів до кінця XVI століття. Образотворче мистецтво козацької доби (XVII–XVIII ст.). Архітектура та живопис XIX — початку XX століття. Сучасне образотворче мистецтво.

Музична культура Київської держави. Мистецтво кобзарів і лірників. Церковний спів. Музична культура XIX — початку XX століття. Сучасна музична культура в Україні.

Театральна культура: витoki й джерела. Театр на Запорозькій Січі. Шкільний театр. Сучасний драматичний та ляльковий театри.

Кіномистецтво в Україні. Ігровий кінематограф. Документальний та науково-популярний кінематограф.

Основи складання сценарію.

Практична робота. Розробка тестів для перевірки навчальних досягнень учнів із мистецтвознавчої теми на вибір.

Розробка тестів для перевірки навчальних досягнень учнів із певного предмета мистецтвознавчого напрямку.

Розробка дизайну сучасного інтер'єру в українських традиціях.

Підготовка до виконання українських народних пісень.

Складання схеми «Кобзарі та лірники в Україні».

Створення проекту-презентації «Народна музика».

Проведення анкетування серед однокласників «Моє ставлення до української пісні». Підготовка до виразного читання уривків драматичних творів.

Написання сценарію для вистави «живого вертепу».

Підготовка мультимедійної презентації «Театр корифеїв».

Складання сценарію фільму на шкільну тему.

Упорядкування відеокартотеки «Українське кіномистецтво».

Підготовка до дискусії (після перегляду фрагмента українського кінофільму). Проведення дискусії.

Захист індивідуальних проектів за темами на вибір.

5. Зарубіжна художня культура (60 год)

Європейський культурний регіон: Греція, Італія, Франція, Іспанія, Німеччина, Австрія, Англія, Нідерланди. Слов'янські країни.

Арабо-мусульманський культурний регіон. Головні риси мусульманського декоративного мистецтва. Пам'ятки арабо-мусульманської архітектури.

Африканський культурний регіон. Ритуальне та самодіяльне мистецтво в африканській культурі.

Індійський культурний регіон. Образотворче мистецтво Індії. Основні музичні інструменти та манера співу. Кінематограф Індії.

Далекосхідний культурний регіон. Естетичний феномен китайського живопису. Музичні традиції китайського народу.

Японська художня культура.

Мистецтво Кореї — «країни вранішньої свіжості».

Латиноамериканський культурний регіон. Архітектура столиць країн Латинської Америки. Латиноамериканські мелодії та ритми. Карнавал.

Північноамериканський культурний регіон. Художники. Музична культура. Мюзикли.

Голівуд — імперія кіно.

Українці у світовій культурі.

Практична робота. Створення проекту сценарію «Віденський вальс».

Дискусія «Мої враження від перегляду творів живопису».

Написання міні-твору «Російський балет: учора й сьогодні».

Розробка етапів наукового дослідження на тему: «Східні мотиви в українській орнаментіці».

Створення презентації про мечеті, мінарети, мавзолеї.

Розробка комп'ютерної карти-презентації «Розмаїття культур народів Африки».

Підготовка доповіді: «Значення ритуалу в народів Африки».

Підготовка кросворда з обраної теми.

Підготовка доповіді: «Індійський танець. Значення поз і жестів».

Підготовка до дискусії про індійське кіно.

Підготовка доповіді: «Порцеляна — гордість китайського мистецтва».

Написання твору: «Мої роздуми під час прослуховування музичних творів Китаю».

Підготовка вечора «Чаювання в японському стилі».

Розробка мультимедійної презентації «Живопис на шовку й папері».

Підготовка альбому ілюстрацій з обраної теми.

Підготовка проекту-презентації «Карнавал у Ріо».

Підготовка доповіді: «Музика Америки».

Підготовка проекту «Діснейленд у моєму місті».

Підготовка і захист індивідуальних проектів із мультимедійними презентаціями.

6. Основи наукових досліджень (57 год)

Загальна характеристика науково-дослідницької роботи. Види наукових робіт та їх специфіка.

Основні етапи наукового дослідження.

Загальна структура наукової роботи. Структура науково-дослідницької роботи учня МАН.

Формулювання і аналіз проблеми. Мета, завдання дослідження. Методи наукового дослідження, їх класифікація та взаємозв'язок. Теоретичні методи (аналіз і синтез, індукція і дедукція, класифікація, узагальнення тощо).

Експериментально-емпіричні методи.

Наукове спостереження, його особливості. Види наукового опитування, анкетування.

Використання рейтингу та тестування. Експеримент та його призначення.

Класифікація інформаційних джерел. Методика роботи з літературою й архівними документами. Правила укладання бібліографії наукових досліджень.

Оформлення результатів дослідження.

Редагування та оформлення науково-дослідницької роботи.

Підготовка наочних матеріалів та використання технічних засобів.

Особливості створення мультимедійної презентації.

Види і жанри публічних виступів. Підготовка доповіді та її виголошення. Мистецтво виголошення наукової доповіді.

Загальне поняття про дискусію. Поняття про наукову дискусію та диспут. Правила ведення дискусії.

Аналіз кращих учнівських науково-дослідницьких робіт минулих років.

Поняття про наукову конференцію.

Практична робота. Вибір теми дослідницької роботи, складання плану, визначення мети та завдань дослідження.

Визначення орієнтовних термінів виконання наукової роботи; складання індивідуального плану роботи над дослідженням.

Ознайомлення з основними рубриками довідково-інформаційного відділу в бібліотеці; складання бібліографії до певної мистецтвознавчої теми.

Укладання бібліографії з обраної дослідницької теми.

Збір інформації, структурування роботи, оформлення та редагування дослідницької роботи.

Підготовка доповіді з обраної дослідницької теми та мультимедійного проекту-презентації.

Розробка правил ведення дискусії.

Виголошення доповідей на учнівській науковій конференції.

Взаєморецензування наукових доповідей та обговорення результатів.

7. Екскурсії, конкурси, тематичні заходи (15 год)

Екскурсії до музеїв, відвідування виставок, концертів, театрів, кінотеатрів. Участь у конференціях, олімпіадах, тематичних конкурсах, вікторинах, виставках. Організація та проведення свят, концертів, вечорів.

8. Підсумкове заняття (3 год)

Підбиття підсумків роботи гуртка протягом року. Відзначення кращих вихованців. Рекомендації для подальшої роботи над науковим дослідженням.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні мають знати:

- основні періоди культурно-історичного розвитку;
- культурні регіони світу (європейський, арабо-мусульманський, африканський, індійський, далекосхідний, латиноамериканський і північноамериканський) та їх ознаки;
- основні відомості про роль та місце української культури в європейському і світовому контекстах;
- специфіку мистецтва як елементу культури;
- специфіку художніх стилів та напрямів у мистецтві;
- зміст понять «художня культура», «художній образ».
- спадщину видатних діячів вітчизняної та зарубіжної культури, художньо-образний зміст їх творів (у межах програми курсу);
- характерні ознаки наукових робіт та їх види;
- основні види читання й способи запам'ятовування інформації;
- класифікацію інформаційних джерел;
- основні види каталогів та правила оформлення каталожних карток;
- основні етапи наукової роботи та способи фіксації інформації;
- основні методи науково-дослідницької роботи;
- структурні компоненти наукового дослідження;
- стилі викладу матеріалів;
- правила оформлення результатів наукової роботи;
- правила укладання бібліографії наукових досліджень;
- правила культури мовлення, поведінки під час виступу;
- правила проведення наукової дискусії.

Учні мають уміти:

- утверджувати національні культурні пріоритети Української держави;
- висловлювати оцінні судження, враження, отримані в результаті ознайомлення з мистецькими шедеврами України та країн світу;
- порівнювати культурно-мистецькі факти і явища;
- аргументувати власну позицію щодо культурної значущості творів мистецтва;
- розрізнявати види наукових робіт;
- планувати свою роботу відповідно до етапів наукового пошуку;
- правильно складати план науково-дослідницької роботи, структурувати її зміст;

- чергувати види діяльності, визначаючи оптимальний час для кожного виду;
- визначати вид інформаційного джерела за його характерними ознаками;
- користуватися каталогами для пошуку науково-літературних та архівних документів;
- складати власну картотеку та список використаних джерел за стандартними вимогами;
- працювати за різними формами і методами дослідницької роботи;
- визначати характерні ознаки окремого методу, співвідносити його з певною групою;
- грамотно оформлювати результати дослідження;
- готувати і виголошувати доповідь;
- презентувати результати наукового пошуку;
- вести дискусію, аргументовано відстоювати власну позицію.

**ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ
ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ГУРТКА
«МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО»**

Обладнання	Кількість, шт.
<i>Апаратура</i>	
Комп'ютер	За потребою
Принтер	1
Мультимедійний проектор	1
Мультимедійна дошка	1
Магнітофон	1
Сканер	1
Копіювальний апарат	1
Накопичувач USB Flash-drive	За потребою
Відеомагнітофон	1
DVD-плеєр	1
Телевізор	1
Програвач компакт-дисків	1
<i>Канцелярське приладдя</i>	
Ватман А-1	30 аркушів
Папір друкарський	За потребою
Ручки кулькові	За потребою

Обладнання	Кількість, шт.
Олівці креслярські	За потребою
Олівці кольорові	За потребою
Фломастери	За потребою
Фарби	За потребою
Пензлики	За потребою
Ножиці	За потребою
Гумка	За потребою
Клей	За потребою
Скріпки, кнопки	За потребою
Папки	За потребою
CD-DVD-диски	За потребою

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Акінф'єв О.* Реферат як приклад дослідницької роботи учнів / *О. Акінф'єв* // Історія в школі. — 1997. — № 8. — С. 22–23.
2. *Забіяка В.* Робота зі словником / *В. Забіяка* // Дивослово. — 1998. — № 4. — С. 22–25.
3. *Здоровега В. Й.* Теорія і методика журналістської творчості : підручник / *В. Й. Здоровега*. — 2-е вид., перероб. і доп. — Львів : ПАІС, 2004. — 268 с.
4. *Ильина Т. В.* История искусств. Западноевропейское искусство / *Т. В. Ильина*. — М. : Искусство, 1983. — 204 с.
5. Історія української та зарубіжної культури : навч. посіб. / *С. М. Кланчук, Б. І. Білик, Ю. А. Горбань* та ін. ; за ред. *С. М. Кланчука*. — 6-е вид., виправ. і доп. — К. : Знання-прес, 2007. — 358 с.
6. *Кантерева Т. П.* Искусство стран Магриба / *Т. П. Кантерева*. — М., 1980. — 360 с.
7. *Кнор Н.* Розвиток природних здібностей і обдарувань ліцеїстів / *Н. Кнор* // Обдарована дитина. — 2000. — № 4. — С. 7–9.
8. *Коваль А.* Культура ділового мовлення / *А. Коваль*. — К. : Освіта, 1975. — 98 с.
9. *Ковальчук В.* Основи наукових досліджень / *В. Ковальчук* [та ін.]. — Одеса, 2001. — 217 с.
10. *Корнилович К.* Окно в минувшее / *К. Корнилович*. — Ленинград : Наука, 1968. — 148 с. : ил.
11. *Корніяка О. М.* Мистецтво гречности. Чи вміємо ми себе поводити? / *О. М. Корніяка*. — К. : Либідь, 1995. — 96 с.
12. *Котовская М. И.* Синтез искусств. Зрелищные искусства Индии / *М. И. Котовская*. — М. : Наука, 1982. — 254 с.

13. *Лукина М. М.* Технология интервью : учеб. пособие / *М. М. Лукина*. — М. : Аспект Пресс, 2005. — 192 с.
14. *Масол Л. М.* Художня культура України : навч. посіб. / *Л. М. Масол* [та ін.]. — К. : Вища школа, 2006. — 239 с.
15. Методика організації науково-дослідницької роботи : навч. посіб. для студентів та викладачів вищих навч. закладів / *Г. Артемчук* [та ін.]. — К. : Форум, 2000. — 271 с.
16. *Мещеряков А. Н.* Древняя Япония / *А. Н. Мещеряков*. — М. : Наука, 1987. — 192 с.
17. *Миллер Ю.* Искусство Турции / *Ю. Миллер*. — Ленинград-М. : Наука, 1965. — 169 с.
18. Мистецтвознавство України : зб. наук. пр. / Ін-т проблем сучасного мистецтва Акад. мистец. України ; редкол. : *А. В. Чебикін* (голова) [та ін.]. — К. : СПД Пугачов О. В., 2006. — Вип. 6–7. — 539 с.
19. *Мітіна І.* Форми і методи роботи наукового керівника з учнями-членами МАН / *І. Мітіна* // Організація науково-дослідницької діяльності учнівської молоді. — Полтава, 2005. — С. 12–14.
20. *Наливайко Д.* Очима Заходу : Рецепція України в Західній Європі XI–XVIII ст. / *Д. Наливайко* ; НАН України, Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка. — К. : Основи, 1998. — 578 с.
21. Нариси з історії кіномистецтва України / редкол. : *В. Сидоренко* (голова) [та ін.]. — К. : Інтертехнологія, 2006. — 864 с. : іл.
22. *Ничкало С. А.* Мистецтвознавство : корот. тлумач. слов. — К. : Либідь, 1999. — 208 с.
23. *Оппенгейм Л.* Древняя Месопотамия / *Лео Оппенгейм*. — М. : Наука, 1980. — 407 с.
24. *Ранджава М.* Сады через века / *М. Ранджава*. — М. : Знание, 1981. — 320 с.
25. *Сидихменов В. Я.* Китай : страницы прошлого / *В. Я. Сидихменов*. — 3-е изд., испр. и доп. — М. : Наука, 1987. — 448 с. : ил.
26. *Соколов Г.* Искусство Древней Греции / *Г. Соколов*. — М. : Искусство, 1980. — 78 с.
27. Учїться висловлюватися / *П. Білоусенко* [та ін.]. — К., 1990. — 127 с.
28. Художня культура світу : Арабо-мусульманський культурний регіон. Африканський культурний регіон. Індійський культурний регіон. Далекосхідний культурний регіон. Латиноамериканський культурний регіон. Північноамериканський культурний регіон : навч. посіб. / *Н. Є. Миропольська* [та ін.]. — К. : Вища шк., 2003. — 191 с. : іл.
29. Художня культура світу : Європейський культурний регіон : навч. посіб. / *Н. Є. Миропольська* [та ін.]. — К. : Вища шк., 2001. — 191 с. : іл.

ПРОГРАМА «Фольклор та етнографія народу України»

Початковий та основний рівні

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Фольклористика як наука виникла на основі збирання та вивчення усної словесності. Спираючись на здобуті матеріали і спостереження, перші збирачі фольклору готували ґрунт для поглибленого дослідження духовної спадщини народу, для розробки теорії та історії науки.

Коло питань, які вивчає фольклористика, широке: це дослідження основних закономірностей розвитку фольклору, його суспільної, ідейної та естетично-виховної функції в різні періоди історичного розвитку народу; вивчення його національних особливостей, місця в міжнародному науковому процесі; висвітлення фольклорно-літературних взаємозв'язків, місця та ролі народної творчості в розвитку культури.

Збирання усної словесності — школа навчання і виховання молодого покоління. Через неї молодь контактує з народом, здобуває навички збирацької праці та осмислює роль народної творчості, що сприяє пробудженню інтересу до історії, культури, формує естетичні смаки. Нині все більше відчувається потреба пізнати корені свого минулого, зберегти свою самобутність, яка найяскравіше відображена у пам'яті народу.

Метою програми є формування компетентностей особистості в процесі проведення учнями наукових досліджень у галузі української фольклористики.

Основні завдання полягають у формуванні в учнів таких компетентностей:

— *пізнавальної*: засвоєння початкових знань у галузі української фольклористики, збирацько-видавничої діяльності; ознайомлення з усною словесністю, традиційною культурою регіонів України, з музичним фольклором, календарною обрядовістю, декоративно-прикладним мистецтвом, народним календарем; пізнання специфіки науково-дослідницької діяльності;

— *практичної*: формування музичної грамотності, вмінь під час роботи з різноманітним фольклорним матеріалом, записами та розшифровкою фольклорного матеріалу, засвоєння етики спілкування в процесі записування та збирання фольклорного матеріалу, вмиле застосування отриманих знань на практиці; здобуття навичок роботи щодо організації народознавчих музеїв, гуртків, виставок, підготовки і проведення тематичних свят та обрядів; формування вмінь і навичок науково-дослідницької діяльності;

— *творчої*: набуття досвіду власної творчої діяльності; розвиток етнографічних, музичних здібностей, логічного мислення, уяви, фантазії, здатності проявляти творчу ініціативу; формування стійкого інтересу до народознавчої спадщини України, задоволення потреби у творчій самореалізації та духовному самовдосконаленні;

— *соціальної*: виховання поваги до народних духовних цінностей, дбайливого ставлення до національної минувшини; формування ціннісних орієнтацій, позитивних якостей емоційно-вольової сфери (самостійність, наполегливість, працелюбність та ін.), доброзичливості й товариськості, уміння працювати в колективі.

Програма гуртка розрахована на роботу з учнями 10–11 класів.

Програма передбачає навчання дітей у гуртках початкового та основного рівнів. На опрацювання навчального матеріалу відводиться така кількість годин: початковий — 144 год (4 год на тиждень), основний — 216 год (6 год на тиждень).

Кількісний склад навчальної групи 12–15 учнів.

Програма гуртка спрямована на формування в учнів системного мислення, вміння бачити зв'язок народознавчої творчості з предметами шкільного курсу. У змісті програми враховані вимоги Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти з галузей «Мови і літератури», «Суспільствознавство», «Естетична культура».

Програма включає елементарні відомості з літератури, географії, розкриваються питання історії, мистецтва, музики та художньої культури. Важлива роль надається історико-етнографічній, музичній підготовці, формуванню мовної культури учнів, засвоєнню знань з історії походження регіонів, районів України, вивченню традиційної культури народу, побуту, звичаїв, обрядів, календарної обрядовості, історії костюма, паспортизації фольклорного матеріалу.

Кожне заняття містить теоретичний матеріал і практичну роботу (збирання зразків народної творчості рідного краю, організація народознавчих музеїв, гуртків, участь у святах та обрядах, пропагування норми народної моралі та етики).

Програма передбачає варіативність технологій, методів, форм навчання. У процесі організації навчально-виховного циклу застосовуються як традиційні технології навчання та виховання, так і елементи інноваційних (робота в малих групах, робота в парах, «мозковий штурм», розв'язання проблем, стимуляційні ігри) та проектних технологій.

Серед традиційних методів навчання найпоширенішими є пояснювально-ілюстративні (розповідь, пояснення, бесіда, демонстрація та ін.), репродуктивні (запис та розшифровка матеріалу) та проблемно-пошукові (проблемне викладення матеріалу, пошук, спостереження, дослідження, аналіз) тощо. Неодмінною умовою вивчення є поєднання поезії, музики, гри та обрядових дійств, різних видів наочності.

Поряд із груповими формами роботи, такими як лекція, дискусія, практичні заняття, презентація, виступи-захисти, робота в музеї,

експедиції, проводиться індивідуальна робота з учнями. Зокрема, велика кількість годин передбачена для індивідуальних занять під час підготовки дітей до різноманітних конкурсів.

У процесі навчання застосовуються різноманітні засоби навчання: наочні посібники, дидактично-роздатковий матеріал, етнографічні картки, використовуються технічні засоби навчання.

Перевірка та оцінювання знань і вмінь учнів здійснюється під час виконання ними практичних робіт, а також у формі проведення вікторин, тематичних конкурсів, свят та підсумкових виставок.

Програма може використовуватися під час проведення занять у групах індивідуального навчання, які організовуються відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, що затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 11.08.2004 р. № 651 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України № 1123 від 10.12.2008 р.).

Зміст програми та розподіл годин за темами є орієнтовними. Керівник гуртка може вносити зміни й доповнення у зміст програми, враховуючи інтереси і підготовку гуртківців.

Початковий рівень

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні	практичні
1	Вступне заняття	4	2	2
2	Етнографічні регіони, райони, етнічні групи в Україні	6	4	2
3	Збирання та обробка фольклорного матеріалу	12	2	10
4	Обрядовий фольклор. Календарно-обрядові пісні. Дитячий фольклор	14	8	6
5	Давні календарні обряди і звичаї в Україні (весняно-літні, осінньо-зимові)	16	10	6
6	Родинно-обрядовий фольклор	12	6	6
7	Соціально-побутові пісні. Думи та історичні пісні	10	6	4
8	Українська міфологія	8	6	2
9	Сезонно-трудова фольклор. Обрядова землеробська фольклорна традиція	10	6	4

№	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні	практичні
10	Основи науково-дослідницької діяльності	24	8	16
11	Експерсії до етнографічних та національних музеїв, кабінетів фольклору та етнографії	10	2	8
12	Виставки, конкурси, тематичні заходи	16	2	14
13	Підсумкове заняття	2	1	1
Разом		144	63	81

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (4 год)

Фольклористика як наука. Відомі фольклористи. Значення фольклору в житті людини.

Ознайомлення з порядком і планом роботи гуртка. Організаційні питання.

Практична робота. Написання твору «Народні традиції в моїй сім'ї».

2. Етнографічні регіони, райони, етнічні групи в Україні (6 год)

Загальні поняття про основні етнографічні регіони, райони, етнічні групи в Україні. Їх перелік та історична доля (походження назв, традиційна культура, костюм, побут, звичаї та обряди, діалект, господарська діяльність, декоративно-прикладне мистецтво та ін.).

Елементарні поняття етнографії регіонів, районів, історії виникнення регіонів, районів України. Демонстрація зразків традиційної культури окремих регіонів, районів, порівняння їх за звичаями, обрядами, діалектом, костюмом, музичним інструментарієм.

Ознайомлення з основними обрядодійствами, календарною обрядовістю окремих регіонів, районів.

Практична робота. Визначення етнографічного розташування регіону, району, етнічної групи. Виготовлення етнографічної карти районів, етнічних груп, ескізів традиційного костюма, речей побуту, знарядь праці.

3. Збирання та обробка фольклорного матеріалу (12 год)

Вимоги, правила для початківця щодо записування фольклорного матеріалу. Правила роботи з диктофоном, магнітофоном. Правила техніки безпеки.

Робота над різними жанрами фольклору. Діалектні особливості певного регіону.

Основні теоретичні поняття про розшифровування та паспортизацію зібраного матеріалу.

Культура ведення бесіди, дискусії під час збирання та записування фольклорного матеріалу. Ціннісні аспекти записаного матеріалу.

Практична робота. Розшифровування фольклорного матеріалу згідно з правилами для початківця. Оформлення матеріалу згідно з паспортом. Робота з магнітофоном та диктофоном.

4. Обрядовий фольклор. Календарно-обрядові пісні. Дитячий фольклор (14 год)

Ознайомлення з календарно-обрядовими піснями (веснянками, гаївками, русальними, петрівчаними, колядками, щедрівками). Їх призначення, час виконання та художній зміст. Поняття про обрядовий фольклор, використання календарно-обрядових пісень у народних звичаях та обрядах.

Знайомство з дитячим фольклором (колискові, забавлянки, примовки, заклички, лічилки, ігрові пісні).

Художній зміст колискових пісень, проведення дитячих забавлянок, закличок, лічилок та ігор.

Основні обрядодіїства з використанням примовок, ігрових пісень, колискових, закличок.

Практична робота. Розшифровування тексту обрядової пісні, дитячого фольклору. Проведення дитячих забавлянок, ігор, закличок, лічилок. Визначення художнього змісту календарно-обрядових пісень. Запис та паспортизація пісень календарної обрядовості. Розшифровування найпростішої мелодики даного фольклорного матеріалу. Робота з магнітофоном та диктофоном.

5. Давні календарні обряди і звичаї в Україні (весняно-літні, осінньо-зимові) (16 год)

Поняття про давні календарні обряди і звичаї в Україні (весняно-літні, осінньо-зимові). Поняття «обряд» та «звичаїв» — спільність та відмінність. Ознайомлення з основними обрядами і звичаями весняного, літнього, осіннього, зимового періодів за допомогою наочних посібників (плакати, стенди, фільми та ін.) та літератури (журнали, газети, книжки та ін.).

Початкові знання про календарну та родинну обрядовість. Способи виконання різних календарних обрядодіїств. Основні дійові особи, час виконання звичаїв та обрядів певного регіону, району, етнічної групи.

Визначення обрядів і звичаїв за допомогою обрядових пісень, обрядових дійств.

Практична робота. Демонстрація календарних обрядодійств весняно-літнього, осінньо-зимового періодів. Проведення давніх календарних обрядів та звичаїв регіонів України. Виготовлення реквізитів, костюмів певного обряду, звичаю за власним задумом. Складання простих сценаріїв із використанням давніх календарних звичаїв та обрядів.

6. Родинно-обрядовий фольклор (12 год)

Загальні відомості про родинно-обрядовий фольклор: рід, родина, рідня. Знайомство з основними родинно-обрядовими звичаями та обрядами. Коротка характеристика весільних обрядів як основи родинно-обрядового фольклору. Поняття про специфіку виконання весільних, хрестильних пісень. Порівняння родинно-обрядових звичаїв.

Робота над створенням ескізів традиційного одягу весільної обрядовості, головних уборів, реквізитів.

Практична робота. Розшифровування пісень родинно-обрядового фольклору. Складання сценарію проведення одного із етапів весільного обряду. Виготовлення весільного деревця, гільця, головних уборів певного регіону, району. Паспортизація фольклорного матеріалу. Визначення художнього змісту родинного фольклору, специфіки виконання весільних, хрестильних пісень. Виготовлення ескізів весільної атрибутики (коровай, барвінок, вінки, букети, стрічки).

7. Соціально-побутові пісні. Думи та історичні пісні (10 год)

Поняття про соціально-побутові пісні. Види соціально-побутових пісень. Їхнє призначення та художньо-образний зміст. Обрядодійства, які супроводжуються соціально-побутовими піснями. Давні ознаки та прикмети реквізитів. Символічне значення вишивки.

Поняття про думи та історичні пісні. Походження дум та історичних пісень. Виконавці дум.

Практична робота. Розшифровування соціально-побутових пісень. Визначення текстової та музичної специфіки. Паспортизація фольклорного матеріалу. Робота над словами-діалектизмами.

8. Українська міфологія (8 год)

Особливості слов'янських дохристиянських вірувань.

Національний колорит української міфології.

Народні легенди та перекази про сутність і походження явищ природи, походження людини (антропогенічні), богів (теологічні), про виникнення Всесвіту (космогонічні) та ін.

Народні міфологічні образи у творах українських письменників.

Практична робота. Класифікація образів та характеристика образів української міфології.

Виготовлення ескізів образів добрих духів, лісовиків, вогню, води, неба, землі та ін.

Робота над записами та розшифруванням легенд, переказів, приказок.

9. Сезонно-трудоий фольклор.

Обрядова землеробська фольклорна традиція (10 год)

Поняття сезонно-трудоого фольклору, обрядової землеробської традиції. Основні обряди та звичаї трудоого фольклору. Особливості обрядової землеробської традиції. Прикмети та ознаки обрядодійств. Пісні трудоого фольклору, що супроводжують вирощування урожаю: сіння, поління, збір, обробка.

Особливості тексту пісень трудоого фольклору.

Практична робота. Розшифрування жниварських пісень, обжикових, їх стильові особливості. Визначення регіону, району, в якому побуває землеробська традиція. Складання сценарію обрядів сезонно-трудоого фольклору.

10. Основи науково-дослідницької діяльності (24 год)

Сутність та основні етапи організації наукового дослідження.

Види учнівських науково-дослідницьких робіт та їх структура. Ознайомлення учнів із тематикою робіт випускників гуртка.

Вибір теми. Мета, завдання, актуальність дослідження. Методи роботи. Принципи збору інформаційного матеріалу. Конспектування. Укладання бібліографії. Написання, редагування та оформлення дослідницької роботи. Розробка та створення мультимедійної презентації. Складання плану доповіді. Культура мовлення під час ведення дискусії.

Вимоги до оформлення науково-дослідницьких робіт.

Практична робота. Складання індивідуальних планів роботи.

Визначення теми, мети і завдань, методів наукового дослідження. Розробка плану-проспекту, структури наукового дослідження. Пошук і збір інформації. Написання дослідницької роботи. Оформлення наочних матеріалів. Підготовка доповіді.

Виступи учнів із результатами своїх досліджень. Обговорення виступів.

11. Екскурсії до етнографічних та національних музеїв, кабінетів фольклору та етнографії (10 год)

Загальне поняття про історію створення етнографічних і національних музеїв, народознавчих кутків, кабінетів фольклору та етнографії. Їх значення в культурному житті української спільноти.

Екскурсійні лекції.

Заняття в майстер-класах музеїв. Оформлення щоденника гуртківця, написання міні-творів щодо відвідування музеїв та народознавчих кутків і кабінетів.

12. Виставки, конкурси, тематичні заходи (16 год)

Ознайомлення із загальними принципами організації масових заходів.

Організація виставок робіт гуртківців. Участь у конкурсах, конференціях. Підготовка та проведення тематичних вікторин, свят, концертів, вечорів.

13. Підсумкове заняття (2 год)

Підбиття підсумків роботи гуртка протягом року. Відзначення кращих вихованців.

Презентація кращих учнівських науково-дослідницьких робіт.
Завдання на літо.

Основний рівень ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Розділ, тема	Кількість годин		
		Усього	Теоретичні	Практичні
1	Вступне заняття	3	1	2
2	Народна ботаніка	21	6	15
3	Українське декоративно-ужиткове мистецтво	15	6	9
4	Прозова та віршова народна творчість	36	21	15
5	Традиційне вбрання українців	12	6	6
6	Символи, атрибути та обереги	9	6	3
7	Писанкарство	12	3	9
8	Декоративна обробка дерева	21	6	15
9	Розшифровування музичного фольклору певного регіону України	24	9	15
10	Діалектологічне розшифровування фольклорного матеріалу	21	6	15
11	Науково-дослідницька діяльність	24	3	21
12	Екскурсії, виставки, конкурси, тематичні заходи	15	3	12
13	Підсумкове заняття	3	1	2
Разом		216	77	139

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (3 год)

Ознайомлення з планом роботи гуртка. Організаційні питання.

Практична робота. Розробка індивідуальних планів роботи. Гра-конкурс «Юний фольклорист».

2. Народна ботаніка (21 год)

Поняття про народну ботаніку: улюблені рослини українців — калина, верба, тополя, барвінок та ін. Їх символічні призначення. Розширення знань про магічні ознаки та прикмети народної ботаніки. Класифікація рослин добра та зла. Легенди та повір'я, знання про них. Рослинна символіка у вишивці: рушники, сорочки. Обрядодійства, в яких використані рослини, їх роль та призначення.

Практична робота. Розшифровка легенд, повір'їв, записаних в різних регіонах, районах України. Виготовлення ескізів рослин добра та зла. Робота над виготовленням зразка вишивки з рослинною символікою свого регіону, району.

3. Українське декоративно-ужиткове мистецтво (15 год)

Поняття про народне декоративно-ужиткове мистецтво: різьблення по дереву, кераміка, художнє скло, вироби зі шкіри, кістки та рогу, соломи, писанкарство, витинанки. Коротка характеристика ознак декоративно-ужиткового мистецтва різних регіонів України. Їх відмінності. Своєрідність національних ознак декоративно-ужиткового мистецтва. Визначні твори митців декоративно-ужиткового мистецтва.

Техніка безпеки. Інструменти та приладдя для роботи в різних видах декоративно-ужиткового мистецтва.

Майстри та майстрині рідного краю, міста.

Практична робота. Виготовлення моделі головного убору з соломи. Виготовлення простої витинанки. Виконання ескізів виробів із шкіри, дерева, скла свого регіону, району. Методика виготовлення предметів декоративно-ужиткового мистецтва.

4. Прозова та віршова народна творчість (36 год)

Поняття про усну народну творчість. Ознаки усної народної творчості (традиційність, багатоваріантність, усність, імпровізаційність). Елементарні поняття про прозовий жанр фольклору. Використання найкоротшого жанру фольклору. Регіональні особливості усної народної творчості: діалект, основні ознаки. Народні оповідання, легенди, перекази. Їх призначення.

Практична робота. Розшифровка прозового жанру фольклору. Визначення діалекту, говорів. Запис прозової та віршової народної творчості свого району. Коротка характеристика фольклорного матеріалу. Визначення жанру. Робота над текстом записаного матеріалу.

5. Традиційне вбрання українців (12 год)

Історія традиційного вбрання українців, поняття «одяг» та «костюм», види одягу, головні убори, прикраси, взуття.

Регіональні особливості традиційного вбрання українців: форми крою, вишивка, оздоблення. Поняття про святковий одяг та буденний, чоловічий, жіночий. Ознаки та принципи, символічне значення кольорів, узорів. Використання традиційного костюма у звичаях та обрядах різних регіонів України.

Особливості верхнього одягу, натільного, нагрудного. Їх призначення.

Способи виготовлення головних уборів: кольорові вінки, трісунки, стрічки, хустки, намітки та ін. Символіка та призначення.

Поняття поясного одягу: штани, запаски, плаhti, фоти, пояси.

Практична робота. Розшифровка традиційного вбрання різних районів, регіонів України. Особливості одягу та костюма. Виготовлення прикрас та головних уборів. Виготовлення макета давнього регіонального костюма. Робота над ескізами вишивок, нагрудного одягу, поясного, верхнього, натільного. Розшифровка традиційного жіночого та чоловічого вбрання. Їх призначення, спільність та відмінність. Використання традиційного вбрання в обрядах та звичаях.

6. Символи, атрибути та обереги (9 год)

Поняття символів, атрибутів та оберегів (стрічки, вінки, рослини, дерев'яні калатала, зірки тощо). Використання символів, атрибутів, оберегів у весільній обрядовості, календарній обрядовості та ін. Магічне та символічне значення дівочого вінка: кількість квіток, символіка, призначення.

Поняття про дерев'яні калатала. Використання їх у великодній обрядовості.

Практична робота. Виготовлення дівочих вінків, стрічок, дерев'яних калатал. Визначення обрядодійств, в яких використовуються символи, атрибути та обереги. Регіональна специфіка атрибутики. Визначення кольорів: розшифровка, символічне та оберегове призначення.

7. Писанкарство (12 год)

Поняття про розвиток писанкарства в Україні (писанки, крашанки, дряпанки).

Поняття символіки орнаменту.

Великодні ігри з писанками. Використання писанки в обрядах та звичаях різних регіонів України.

Способи виготовлення писанок. Інструменти та приладдя для роботи. Основні прийоми роботи. Правила техніки безпеки.

Практична робота. Виготовлення писанок різними способами.

8. Декоративна обробка дерева (21 год)

Поняття про декоративну обробку дерева на Україні (вирізування, випалювання, різьблення та ін.). Їх особливості.

Традиційна народна іграшка. Своєрідність регіональних ознак. Інструменти та приладдя для роботи різних видів декоративно-ужиткового мистецтва. Основні прийоми роботи. Правила техніки безпеки.

Практична робота. Виготовлення поробок декоративно-ужиткового мистецтва різних видів за вибором.

9. Розшифрування музичного фольклору певного регіону України (24 год)

Розшифрування музичного фольклору (пісенний жанр, прозовий жанр фольклору). Її специфіка та особливості.

Класифікація календарної обрядовості (веснянки, гаївки, колядки, русальні, петрівчані, весільні пісні та ін.). Особливості діалекту різних регіонів України. Визначення обрядодійств певного регіону України. Паспортизація фольклорного матеріалу.

Практична робота. Виготовлення зразків записаного фольклорного матеріалу. Робота з магнітофоном, диктофоном. Текстова розшифровка.

10. Діалектологічне розшифрування фольклорного матеріалу (21 год)

Елементарні поняття із діалектологічного розшифрування фольклорного матеріалу. Початкові поняття принципів діалектологічного розшифрування. Регіональні діалектні особливості мови конкретного регіону, району.

Практична робота. Визначення певного регіону, району за говорами, говірками та ін. Їх особливості. Текстова розшифровка та записи відповідно до вимог діалектологічного розшифрування (м'які звуки, крапки, коми, апострофи, закінчення фрази, наголоси та ін.). Розшифрування фольклорного матеріалу свого регіону, району. Виготовлення зразків діалектологічного розшифрування.

11. Науково-дослідницька діяльність (24 год)

Визначення напрямів роботи. Актуалізація знань про структурні компоненти науково-дослідницької роботи, вимоги щодо оформлення матеріалу.

Збір, структуризація та оформлення матеріалу з теми дослідження. Виготовлення наочності для захисту наукової роботи.

Вимоги до доповіді.

Практична робота. Поповнення термінологічного словника. Складання індивідуального плану роботи. Написання та оформлення

дослідницької роботи. Підготовка мультимедійної презентації. Складання плану захисту роботи. Підготовка доповіді.

Проведення учнівської науково-практичної конференції. Виступи учнів із результатами своїх досліджень. Обговорення виступів.

12. Екскурсії, виставки, конкурси, тематичні заходи (15 год)

Екскурсії до музеїв, бібліотек, наукових установ, вищих навчальних закладів. Організація виставок робіт гуртківців. Участь у конкурсах, конференціях. Підготовка та проведення тематичних вікторин, свят, концертів, вечорів.

13. Підсумкове заняття (3 год)

Підбиття підсумків роботи гуртка протягом року. Відзначення кращих вихованців.

Презентація кращих учнівських науково-дослідницьких робіт.

Рекомендації щодо подальшого навчання і продовження науково-дослідницької діяльності.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні мають знати:

- поняття про фольклористику, імена визначних фольклористів;
- основні етнографічні регіони, райони, етнографічні групи України;
- традиційну культуру певного регіону, району України;
- основні календарно-обрядові звичаї та обряди з використанням календарних пісень;
- різновиди родинно-обрядових пісень;
- специфіку виконання весільних пісень;
- основні види соціально-побутових пісень;
- давні козацькі, рекрутські пісні окремих регіонів України;
- особливості слов'янських дохристиянських вірувань;
- образи української міфології;
- поняття про обрядову землеробську традицію;
- стильові особливості обрядових пісень;
- символічні рослини українців, легенди і повір'я про них;
- види декоративно-ужиткового мистецтва різних регіонів України;
- регіональні особливості усної народної творчості;
- основні види та особливості традиційного українського одягу;
- технологію виготовлення елементів народного одягу;
- основні символи, атрибути, обереги українців;
- поняття про розвиток писанкарства в Україні;
- великодні ігри з писанками;
- способи виготовлення писанок;
- вимоги, правила записування фольклорного матеріалу;
- поняття про розшифровування та паспортизацію зібраного матеріалу;

- правила техніки безпеки;
- правила культури спілкування;
- особливості організації дослідницької роботи;
- структуру наукового дослідження;
- методологію дослідження;
- правила оформлення результатів наукової роботи;
- правила культури мовлення, поведінки під час виступу.

Учні мають уміти:

- визначати географічне розташування регіону, району, етнічної групи;
- визначати регіони за діалектними особливостями;
- працювати з магнітофоном, диктофоном;
- вести бесіду з носієм фольклору щодо запису фольклорного матеріалу;
- дотримуватись правил культури спілкування;
- порівнювати етнографічні регіони, райони за їх традиційною культурою: побутом, діалектом, костюмом, звичаями, обрядами тощо;
- характеризувати стильові особливості календарно-обрядових, родинно-побутових та соціально-побутових пісень;
- характеризувати особливості текстової та музичної специфіки календарно-обрядових, родинно-побутових та соціально-побутових пісень;
- описувати обрядові традиції українців;
- розшифровувати символічні образи українських народних пісень;
- розпізнавати ознаки декоративно-ужиткового мистецтва;
- характеризувати регіональні особливості усної народної творчості;
- розшифровувати прозову та віршову усну народну творчість;
- характеризувати регіональні особливості традиційного одягу певного регіону: основні ознаки та прикмети, символічні значення кольорів, узорів;
- визначати обрядодійство, в якому використовуються символи, атрибути, обереги;
- описувати технологію виготовлення писанок, символіку орнаменту;
- характеризувати вироби з дерева, шкіри та ін.;
- аналізувати своєрідність регіональних ознак декоративного мистецтва;
- записувати, розшифровувати, паспортизувати фольклорний матеріал;
- визначати регіон, район за говорами, говірками тощо;
- виготовляти ескізи народного костюма;
- виготовляти ескізи весільної атрибутики;
- виготовляти елементи традиційного українського одягу;
- складати сценарії народних свят;
- організувати власну науково-дослідницьку діяльність;

- формулювати мету і завдання дослідження, аргументувати вибір проблеми;
- застосовувати різні методи дослідження;
- використовувати різні інформаційні джерела для збору наукового матеріалу;
- правильно оформлювати результати дослідження;
- презентувати власну науково-дослідницьку роботу;
- скласти план захисту наукового дослідження і виголошувати промову;
- дотримуватись правил мовленнєвої поведінки під час захисту;
- практично застосовувати знання щодо організації виставок та проведення масових заходів.

**ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ
ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ГУРТКА
«ФОЛЬКЛОР ТА ЕТНОГРАФІЯ НАРОДУ УКРАЇНИ»**

Обладнання	Кількість, шт.
<i>Музичні інструменти</i>	
Синтезатор з програмуванням	1
Фортепіано	1
Народні інструменти	За потребою
<i>Апаратура</i>	
Диктофон	За кількістю вихованців
Навушники	За кількістю вихованців
Магнітофон	1
Програвач компакт-дисків	1
Відеокамера	1
DVD-плеєр	1
Телевізор	1
Комп'ютер	За потребою
Принтер	1
Мультимедійний проектор	1
Мультимедійна дошка	1
Сканер	1
Копіювальний апарат	1
Накопичувач USB Flash-drive	За потребою

Обладнання	Кількість, шт.
<i>Канцелярське приладдя, інструменти та матеріали</i>	
Папір друкарський	За потребою
Ватман А-1	100 аркушів
Ручки кулькові	За потребою
Олівці креслярські	За потребою
Олівці кольорові	За потребою
Фломастери	За потребою
Фарби	За потребою
Пензлики	За потребою
Ножиці	За потребою
Гумка	За потребою
Клей	За потребою
Скріпки, кнопки	За потребою
Папки	За потребою
Стенди для виставки	За потребою
Набори інструментів та матеріалів для виготовлення поробок декоративно-ужиткового мистецтва різних видів (індивідуальний список)	За потребою
CD-DVD-диски	За потребою

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антологія української народної творчості. Закувала зозуленька. — К. : Веселка, 1989. — 606 с.
2. Антонович Є. А. Декоративно-прикладне мистецтво / Є. А. Антонович, Р. В. Захарчук-Чугай, М. Є. Станкевич. — Львів : Світ, 1992. — 270 с.
3. Бабенко Н. Родинне дозвілля як культурна діяльність / Н. Бабенко // Посвіт : зб. наук. пр. УЦКД. — 1997. — № 1. — С. 27–30.
4. Бекетова В. М. Музей і майбутнє : тенденції розвитку музеїв у світі на межі тисячоліть / В. М. Бекетова // Музей і майбутнє : доп. та повідомлення наук. конф. до Міжнар. дня музеїв (травень 1997) / В. М. Бекетова (упоряд.). — Дніпропетровськ : Поліграфіст, 1998. — С. 8–14.
5. Васіна З. Український літопис вбрання / З. Васіна. — К. : Мистецтво, 2006. — 448 с.
6. Воловик А. Ф. Педагогіка дозвілля / А. Ф. Воловик, В. А. Воловик. — Х. : ХДАК, 1999. — 332 с.

7. *Воропай О.* Звичаї нашого народу / *О. Воропай*. — К. : Оберіг, 1993. — 448 с.
8. *Гармаш І.І.* У годину дозвілля / *І.І. Гармаш*. — К. : Урожай, 1992. — 256 с.
9. *Григорницький В.В.* Народні свята / *В.В. Григорницький*. — Ужгород : Карпати, 1989. — 146 с.
10. *Грицай М.С.* Українська народно-поетична творчість / *М.С. Грицай, В.Г. Бойко, А.Ф. Дунаєвська*. — К. : Вища шк., 1983. — 389 с.
11. *Грушевський М.* Історія української літератури / *М. Грушевський*. — К. : Либідь, 1993. — 528 с.
12. *Дмитренко М.К.* Уроки народознавства / *М.К. Дмитренко*. — К., 1995. — 224 с.
13. Етика спілкування. — К. : Либідь, 2006. — 400 с.
14. Етика ділового спілкування : курс лекцій / *Т.К. Чмут, Г.Л. Чайка, М.П. Лукашевич, І.Б. Осечинська*. — 2-е вид., стереотипне. — К. : МАУП, 2003. — 208 с.
15. Етнографія України : навч. посіб. / за ред. *С.А. Макаруча*. — Львів : Світ, 1994. — 520 с.
16. *Жарков А.Д.* Организация культурно-просветительной работы / *А.Д. Жарков*. — М. : Просвещение, 1989. — 237 с.
17. *Жарков А.Д.* Технология культурно-досуговой деятельности / *А.Д. Жарков*. — М., 1998. — 248 с.
18. *Іваницький А.І.* Українська народна музична творчість : посіб. для вищих та середніх навч. закладів / *А.І. Іваницький*. — К. : Музична Україна, 1990. — 336 с.
19. *Килимник С.* Український рік у народних звичаях / *С. Килимник*. — К. : Кобзар, 1994. — 528 с.
20. *Ковалевський О.В.* Українські традиції / *О.В. Ковалевський*. — Харків : Фоліо, 2003. — 573 с.
21. *Ковальчук О.В.* Українське народознавство / *О.В. Ковальчук*. — К. : Освіта, 1994. — 336 с.
22. *Ковбасенко Л.І.* Мала академія наук України як пріоритетна форма позашкільної освіти / *Л.І. Ковбасенко* // Обдарована дитина. — 2001. — № 3. — С. 30–34.
23. Культура і побут населення України : навч. посіб. / *В.І. Наулко* та ін. — К. : Либідь, 1991. — 232 с.
24. Культура і побут населення України : навч. посіб. / *В.І. Наулко, Ф.А. Артюх, В.Ф. Горленко* та ін. — К. : Либідь, 1993. — 282 с.
25. *Курочкін О.В.* Новорічні свята українців / *О.В. Курочкін*. — К. : Наук. думка, 1978. — 190 с.
26. *Макарова О.* Як писати роботу на конкурс МАН / *О. Макарова* // Шкільний світ. — 2005. — № 40. — С. 8–10.
27. *Максимович М.* Дні та місяці українського селянина / *М. Максимович*. — К. : Обереги, 2002. — 189 с.

28. *Мяловицький А. В.* Культура і побут — сила нації / *А. В. Мяловицький, Г. А. Оганян.* — К. : Україна, 2001. — 352 с.
29. *Ніколаєва Т. О.* Український костюм / *Т. О. Ніколаєва.* — К. : Дніпро, 2005. — 320 с.
30. *Новак С.* Наш рік / *С. Новак.* — Дрогобич : Коло, 2003. — 132 с.
31. *Новий О. Г.* Прошу прийняти / *О. Г. Новий.* — Чернівці : Факел, 1995. — 560 с.
32. *Павлюк С. П.* Українське народознавство / *С. П. Павлюк.* — Львів : Фенікс, 1994. — 608 с.
33. *Пономарьов А.* Українська минувшина / *А. Пономарьов.* — К. : Либідь, 1994. — 256 с.
34. *Пугач В. Г.* Українознавство / *В. Г. Пугач.* — К. : Зодіак — Еко, 1994. — 399 с.
35. Різдвяні свята в Україні : етнограф. нарис з доданням укр. нар. пісень / Альянс-Концерн. — К. : Музична Україна, 1992. — 152 с.
36. Свято в нашому домі / упорядк. *В. Ю. Келембетова.* — К. : Реклама, 1981. — 120 с.
37. *Семашко О. М.* Стан та перспективи модернізації культурно-дозвіллевої діяльності в Україні : досвід соціол. дослідж. / *О. М. Семашко, Є. І. Суїменко.* — К. : Мінкультури, 1994. — 82 с.
38. *Скуратівський В.* Вінець / *В. Скуратівський.* — К. : УСГА, 1994. — 240 с.
39. *Скуратівський В. Т.* Український народний календар / *В. Т. Скуратівський.* — К. : Техніка, 2003. — 384 с.
40. *Соломченко О. Г.* Писанки українських Карпат / *О. Г. Соломченко.* — Ужгород : Карпати, 2004. — 238 с.
41. *Сосенко К.* Різдво — коляда і щедрий вечір / *К. Сосенко.* — К. : Укр. письменник, 1994. — 286 с.
42. *Стеченко Д. М.* Методологія наукових досліджень : підруч. / *Д. М. Стеченко, О. С. Чмир.* — 2-е вид., перероб. і доп. — К. : Знання, 2007. — 317 с.
43. *Тормоса Ю. Г.* Основи наукових досліджень : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / *Ю. Г. Тормоса.* — К. : КНЕУ, 2003. — 76 с.
44. Український вертеп : метод. матеріали для молоді : зб. сценаріїв вертепів / під ред. *Ю. Я. Микитки.* — Л., 2003. — 408 с.
45. Українські народні звичаї в сучасному світі. — К. : Фенікс, 1990. — 35 с.
46. *Цимбалюк Н. М.* Стан та перспективи модернізації культурно-дозвіллевої діяльності в Україні / *Н. М. Цимбалюк* // Посвіт. — 1999. — № 1. — С. 48–50.
47. *Шевнюк О. Л.* Культурологія : навч. посіб. / *О. Л. Шевнюк.* — К. : Знання-Прес, 2004. — 353 с.
48. *Юрченко Т.* Дослідницька робота як засіб активізації творчих здібностей учнів / *Т. Юрченко* // Завуч. — 2004. — № 29. — (вкладка).

ПРОГРАМА «Літературна творчість»

Основний та вищий рівні

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Формування в учнів глибоких і стійких інтересів до творчої діяльності є однією з основних передумов становлення й розвитку творчої особистості.

Пропонована програма гуртка літературної творчості спрямована на формування в учнів системного і масштабного мислення, засвоєння норм грамотності та культури мовлення й письма, літературознавчої термінології, аналітичного погляду на проблеми сьогодення і стан культури взагалі.

Програма враховує сучасні досягнення літературознавчої науки, різноманітність літературного процесу на сучасному етапі та розрахована на трирічне навчання за двома рівнями: основним та вищим. На опрацювання навчального матеріалу відводиться така кількість годин: основний рівень (учні 5–8 класів) — 1 рік — 144 год (4 год на тиждень); вищий рівень (учні 9–11 класів) — 2 роки навчання — по 216 год (6 год на тиждень). Кількість слухачів гуртка — 10–15 осіб.

Метою програми є формування компетентностей особистості в процесі творчої і науково-дослідницької діяльності учнів у галузі літератури:

- *пізнавальної*: засвоєння понять про природу творчості; поглиблення теоретико-літературознавчих знань; формування професійного інтересу до літературного процесу в усіх його проявах;

- *практичної*: поступове оволодіння творчою майстерністю: вироблення вміння вести спостереження над способами і прийомами типізації та індивідуалізації характерів художніх творів, побудовою композиції та сюжету, мовою і особливостями віршування, написання творів різних жанрів, навчання елементам версифікації та редагування власних текстів та текстів інших авторів; вироблення навичок самостійної навчальної і науково-дослідницької роботи;

- *творчої*: набуття досвіду власної творчої діяльності, розвиток творчих здібностей, образного і логічного мислення, уяви, фантазії, здатності самостійно знаходити образи (теми) для реалізації власного оригінального творчого потенціалу; формування потреби у творчій самореалізації та духовному самовдосконаленні;

- *соціальної*: виховання самостійного творчого бачення та аналітичного підходу до літературних явищ, починаючи з написання твору до активної участі у літературних конкурсах різного рівня, літературних заходах краю; виховання інтересу до мистецького жит-

тя і літературного зокрема, потягу до читання новинок літератури, часописів; розвиток загальної культури, моральних якостей, громадянської позиції; виховання поваги до творчого доробку, думки та позиції інших; реалізація творчих здібностей; формування позитивних якостей емоційно-вольової сфери, таких як самостійність, працелюбність, вимогливість, доброзичливість і товариськість.

Робота за даною програмою розрахована на дітей, що мають потяг до літературної творчості.

У змісті програми враховані вимоги Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти з галузей «Мови і літератури», «Суспільствознавство», «Естетична культура».

На заняттях гуртка використовуються такі методи: словесні (повідь, лекція, бесіда та ін.), наочні (ілюстрування, демонстрування, відеометод тощо), практичні (методичні прийоми: постановка завдання, планування його виконання, оперативного стимулювання, регулювання і контролю, аналізу підсумків практичної роботи, виявлення причин недоліків, корегування); проблемно-пошукові (проблемне викладення матеріалу, пошук, спостереження, дослідження, аналіз), методи формування пізнавального інтересу (пізнавальні та творчі ігри, навчальні дискусії, введення до змісту занять цікавих оповідей), методи контролю і самоконтролю.

У ході роботи передбачені теоретичні, практичні, індивідуальні заняття, екскурсії, виступи (участь у літературно-мистецьких вечорах, презентаціях книг тощо). Окрема кількість годин відводиться для підготовки та участі в літературних конкурсах, зокрема у Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України.

Для розвитку творчих здібностей заплановано проведення занять «У майстерні письменника», на яких розглядаються кращі твори з доробку майстрів слова (класиків чи письменників-сучасників) або ж організовуються зустрічі з поетами, прозаїками, драматургами. У цьому контексті на допомогу керівнику гуртка пропонується користуватися календарем річниць чи інших знаменних дат культурного життя України чи зарубіжжя.

Застосовуються різноманітні засоби навчання: наочні посібники, дидактичні роздаткові матеріали, репродукції, технічні засоби (звукові, екранно-звукові).

Перевірка та оцінювання знань і вмінь учнів здійснюються у формі тестування, виконання творчих та тестових завдань, а також під час проведення вікторин, літературних ігор, участі в конкурсах тощо. Велика увага приділяється роботі над творами, написаними учнями (уважне прочитання керівником гуртка учнівського твору, його аналіз: звернення уваги на відтворення настрою твору, наявність несподіваних і точних образів, деталей, за потреби — рими, витримки ритмічного малюнка, що задавався автором на початку твору.

У прозовому творі звертається увага на створення цілісної тематичної і настроєвої картинки, на композиційну та логічно-психологічну переконливість створеного).

Програма може використовуватися під час проведення занять у групах індивідуального навчання, які організовуються відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, що затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 11.08.2004 р. № 651 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України № 1123 від 10.12.2008 р.).

Програма є орієнтовною. Керівник гуртка має право з власних міркувань визначати кількість годин для засвоєння тих чи інших тем, моделювати зміст програми.

Основний рівень

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні	практичні
1	Вступне заняття	2	1	1
2	Роди і жанри літератури. Проза	10	6	4
3	Взаємовплив мистецтв та їх енергетично-рушійні елементи	14	8	6
4	Поезія	16	10	6
5	Обрядово-календарна поезія	4	2	2
6	Драматичні твори	10	6	4
7	Технічний бік віршування	16	8	8
8	Від гумору до сарказму	6	2	4
9	Ліро-епічні жанрові форми	6	4	2
10	Визначальні елементи художності та ознаки приналежності твору до певного літературного стилю	10	6	4
11	Традиції та новаторство в літературі	12	6	6
12	У майстерні письменника	10	—	10
13	Підготовка до літературних конкурсів	12	6	6
14	Екскурсії, конкурси, тематичні заходи	14	2	12
15	Підсумкове заняття	2	1	1
Разом		144	68	76

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Літературна творчість та її складові.

Ознайомлення з порядком і планом роботи гуртка. Організаційні питання.

Практична робота. Виконання творчого завдання: підготовка розповіді «За що я люблю книги».

2. Роди і жанри літератури. Проза (10 год)

Роди і жанри літератури.

Спільне і відмінне в художній прозі, поезії, драматургії.

Проза. Проза «велика» (жанрові форми прози).

«Малі» жанрові форми прози.

Практична робота. Написання тесту.

Виконання творчого завдання: складання автопортрета або опису свого товариша. Аналіз написаного.

3. Взаємовплив мистецтв та їх енергетично-рушійні елементи (14 год)

Види мистецтв. Роль мистецтва в суспільстві. Значення елементів казковості, несподіванки, іронії, самоіронії, кумедного в художньому творі. Література — дзеркало життя.

Стиль письменника (оригінальність митця) та стильові напрями в літературі.

Практична робота. Літературні ігри, вікторини.

Робота над творами, написаними учнями.

4. Поезія (16 год)

Образ як основний елемент художності. Засоби створення образу: тропи прості (епітет, порівняння).

Вірші «кольорові», вірші «чуттєві».

Звучання вірша: алітерація, асонанси, анафора та її види; дисонанси, явище «зьяння».

Тропи складні. Різновиди метафори.

Підсилювальні художні прийоми (риторичні фігури, градація, тавтологія).

Практична робота. Літературні ігри, вікторини.

Виконання творчих завдань.

Робота над творами, написаними учнями.

5. Обрядово-календарна поезія (4 год)

Особливість різдвяних образів. Вертеп.

Народне мистецтво як потужне і невичерпне джерело творчої енергії.

Практична робота. Виконання творчих завдань.

Робота над творами, написаними учнями.

6. Драматичні твори (10 год)

Жанрові форми драматургії.

Дійові особи, персонажі. Роль позасценічних дійових осіб.

Практична робота. Дискусія «Герой — антигерой».

Написання тесту з творчим завданням (створити діалог на обрану тему, розіграти анекдотичну ситуацію).

Робота над творами, написаними учнями.

7. Технічний бік віршування (16 год)

Все про риму та римування.

Ритмічний малюнок вірша (двоскладові стопи, трискладові стопи).

Деякі віршові форми: акровірш, брахіколон.

Курийозні вірші (фігурні, каліграми, паліндроми).

Поняття про строфу і строфіку.

Деякі малі строфічні форми (хайку, рубаї, танка).

Із народного джерела — веснянки, заклички.

Практична робота. Виконання творчих завдань на визначення віршових розмірів.

Робота над творами, написаними учнями.

8. Від гумору до сарказму (6 год)

Жанрові особливості гуморески, епіграми, байки, пародії.

Практична робота. Виконання творчих завдань: написання байки, епіграми, гуморески.

Робота над творами, написаними учнями.

9. Ліро-епічні жанрові форми (6 год)

Сюжетні твори (балада, поема).

Поняття про цикл творів.

Практична робота. Виконання творчого завдання: написання твору-роздуму «Воскресіння Христове». Аналіз творів.

10. Визначальні елементи художності та ознаки приналежності твору до певного літературного стилю (10 год)

Мова твору.

Художня деталь.

Практична робота. Літературні розваги (мовні ігри на дописування останнього речення до поданого тексту, вставки в текст необхідної деталі чи пропущеного слова з обґрунтуванням свого вибору).

Робота над творами, написаними учнями.

11. Традиції та новаторство в літературі (12 год)

Проблема традицій і новаторства в літературі.

Вірш автологічний.

Нетрадиційні віршові форми (верлібр, вірш у прозі).

Єдність змісту і форми твору.

Засади ідейно-тематичного та ідейно-художнього аналізу літературного твору.

Знайомство зі «Словником літературознавчих термінів», «Словником рим», «Словником синонімів».

Знайомство з літературними часописами (журналами «Дніпро», «Вітчизна», «Київ», місцевими літературними періодичними виданнями тощо).

Практична робота. Аналіз запропонованого твору.

12. У майстерні письменника (10 год)

Розгляд, аналіз кращих творів з добруку майстрів слова (класиків, письменників-сучасників). Зустрічі з поетами, прозаїками, драматургами. Проведення майстер-класів.

13. Підготовка до літературних конкурсів (12 год)

Різновиди літературних конкурсів. Загальні правила оформлення матеріалів щодо участі в літературних конкурсах.

Види і жанри публічних виступів.

Вимоги до оформлення творчих робіт.

Наочні матеріали та технічні засоби.

Основи ведення дискусії.

Практична робота. Оформлення творчих робіт згідно з вимогами.

Виразне читання власних творів.

Підготовка мультимедійної презентації. Складання доповіді. Виступ перед захистом. Аналіз виступів.

14. Екскурсії, конкурси, тематичні заходи (14 год)

Екскурсії до музеїв, науково-дослідницьких інститутів, редакцій літературних видавництв, бібліотек. Відвідування літературних студій, гуртків, клубів, товариств, книгарень, виставок, театрів тощо.

Презентація власної творчості.

Участь у конкурсах. Підготовка та проведення тематичних вікторин, свят, вечорів.

15. Підсумкове заняття (2 год)

Підбиття підсумків роботи гуртка протягом року. Читання власних творів. Завдання на літо.

Вищий рівень, перший рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні	практичні
1	Вступне заняття	3	1	2
2	Літературні жанри. Проза	15	9	6
3	Природа художньої літератури як мистецтва	42	24	18
4	Поезія	24	12	12
5	Різдво та сакральний зміст обрядово-календарної поезії	6	6	—
6	Драматургія	12	6	6
7	Технічний бік віршування	24	12	12
8	Композиція твору	15	9	6
9	Гумор, сатира	12	6	6
10	Складові літературного процесу	15	9	6
11	У майстерні письменника	15	-	15
12	Підготовка до літературних конкурсів. Популяризація досягнень	15	6	9
13	Екскурсії, конкурси, тематичні заходи	15	2	13
14	Підсумкове заняття	3	1	2
Разом		216	103	113

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (3 год)

Література як вид мистецтва та його завдання.

Ознайомлення з порядком і планом роботи гуртка. Організаційні питання.

Практична робота Виконання творчого завдання: написання твору-мініатюри — візитівки (автопортрета, автобіографії). Аналіз робіт.

2. Літературні жанри. Проза (15 год)

Літературні жанри.

Система епічних жанрів.

Деякі особливості жанрових форм (роман — повість — оповідання: спільне і відмінне).

Практична робота. Виконання творчого завдання: написання новели.
Написання міні-тесту.
Літературні ігри, вікторини.
Робота над творами, написаними учнями.

3. Природа художньої літератури як мистецтва (42 год)

Мистецтво в житті людини.
Художня правда твору.
«Чуттєвий» діапазон жанрових форм сучасної літератури та причини, що його зумовлюють.
Стиль письменника. Стильові напрями в літературі.
Періодизація літератури (доба середньовіччя, ренесанс, бароко, просвітництво, романтизм та його види).
Реалізм та його види.
Новий час — нове бачення: імпресіонізм, експресіонізм.
Поняття про авангард і модерн.
Представники «нових хвиль» в українській літературі початку ХХ століття. Мартиролог Яра Славутича.
Практична робота. Літературні ігри, вікторини.
Написання тесту.
Робота над творами, написаними учнями.

4. Поезія (24 год)

Особливості поетичної тканини твору.
Творення поетичного образу. Прості тропи і складні тропи. Асоціативне мислення, уява, фантазія у творенні образу.
Підсилювальні засоби експресії (риторика, градація, тавтологія).
Вірш автологічний.
Практична робота. Літературні ігри, вікторини.
Виконання творчих завдань.
Написання тесту.
Робота над творами, написаними учнями.

5. Різдво та сакральний зміст обрядово-календарної поезії (6 год)

Зміст і форма народно-поетичних жанрів зимового циклу.
Казка. Притча. Вертеп. Текст і підтекст.
Практична робота. Виконання творчих завдань: розшифровка архаїчної символіки обрядово-календарної поезії, казки; порівняльна характеристика казки і притчі як різних жанрів літератури; аналіз образного світу вертепу.

6. Драматургія (12 год)

Драматичні жанри та їх особливості. Радіоп'єса. Одноактівка. Моноп'єса.
Дійові особи, позасценічні образи та їх роль в ідеї драматичного твору.
Герой — антигерой, персонаж, дійові особи.

Практична робота. Уявно-«театральні» ігри.

Виконання творчих завдань: написання сценарію святкового вечора на обрану тему, драматичного твору на основі прозаїчного (оповідання чи новели).

Аналіз учнівських робіт.

7. Технічний бік віршування (24 год)

Рима, римування, віршові розміри.

Вірш традиційний і верлібр.

Строфіка й астрофічність.

Образність і автологічність.

Поняття «тверді поетичні форми» (тріолет, рондель, октава, газель, хайку, сонет).

Практична робота. Виконання творчих завдань. Написання тесту. Вивчення статті зі «Словника літературознавчих термінів» на вибір. Робота над творами, написаними учнями.

8. Композиція твору (15 год)

Архітектоніка твору.

Ідейно-тематичний та ідейно-художній аналізи твору.

Практична робота. Письмовий та усний аналіз запропонованих художніх творів про Воскресіння Христове.

Робота над творами, написаними учнями.

9. Гумор, сатира (12 год)

Гумористичні та сатиричні жанри. Елемент іронії, самоіронії, жарту в поезії.

Історія жанру епіграми. Пародія.

У майстерні пародиста (гумориста).

Мова як визначальний стильовий елемент та роль художньої деталі у творі.

Практична робота. Виконання творчого завдання: написання епіграми, пародії на улюблений твір товариша по перу.

Робота над творами, написаними учнями.

10. Складові літературного процесу (15 год)

Публіцистика, літературно-художня критика та їх роль у літературному процесі.

Роль часописів та альманахів у літературному процесі.

Перекладна література, її роль у літературному та суспільному житті.

Практична робота. Виконання творчих завдань: написання відгуку або рецензії на твори товариша; літературного перекладу.

Робота над творами, написаними учнями.

11. У майстерні письменника (15 год)

Розгляд, аналіз кращих творів із доробку майстрів слова (класиків, письменників-сучасників). Зустрічі із поетами, прозаїками, драматургами, перекладачами. Проведення майстер-класів.

12. Підготовка до літературних конкурсів.

Популяризація досягнень (15 год)

Правила оформлення матеріалів щодо участі в літературних конкурсах.

Вимоги до оформлення творчих робіт.

Основи виготовлення наочності для захисту роботи.

Підготовка доповіді. Культура діалогу. Культура ведення дискусії.

Загальні вимоги щодо підготовки рукописів до видання. Редагування матеріалів. Основи співпраці з редакційними відділами видань.

Практична робота. Оформлення роботи відповідно до вимог. Підготовка мультимедійної презентації. Складання доповіді. Виступ перед захистом. Аналіз виступів.

Підготовка рукописів до видання.

13. Екскурсії, конкурси, тематичні заходи (15 год)

Екскурсії до музеїв, науково-дослідницьких інститутів, редакцій літературних видавництв, бібліотек. Відвідування літературних студій, гуртків, клубів, товариств, книгарень, виставок, театрів тощо.

Презентація власної творчості.

Участь у конкурсах. Підготовка та проведення тематичних вікторин, свят, вечорів.

14. Підсумкове заняття (3 год)

Підбиття підсумків роботи гуртка протягом року. Читання власних творів. Завдання на літо.

Вищий рівень, другий рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні	практичні
1	Вступне заняття	3	1	2
2	Стиль письменника. Стильові напрями в літературі, течії, школи	27	18	9
3	Складники поетичної майстерності	27	15	12
4	Духовна література в контексті сучасності	24	12	12

№	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні	практичні
5	Технічний бік віршування	18	9	9
6	Особливості композиційної побудови творів різних жанрових форм	15	6	9
7	Від іронії до сарказму	12	6	6
8	Публіцистика та літературно-художня критика в літературному процесі	15	9	6
9	Художня перекладна література	9	6	3
10	Бесіди, дискусії узагальнюючого характеру	15	9	6
11	У майстерні письменника	15	—	15
12	Підготовка до літературних конкурсів	21	9	12
13	Екскурсії, конкурси, тематичні заходи	12	2	10
14	Підсумкове заняття	3	3	—
Разом		216	105	111

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (3 год)

Функції художньої літератури. Роль митця в суспільстві.

Ознайомлення з порядком і планом роботи гуртка. Організаційні питання.

Практична робота. Виконання творчого завдання: написання твору «Що найбільше запам'яталося з подій літа».

Читання власних нових творів. Обговорення.

Робота над творами, написаними учнями.

2. Стиль письменника.

Стильові напрями в літературі, течії, школи (27 год)

Стиль письменника, стильові напрями в літературі, літературні течії, угруповання, школи.

Періодизація літератури.

Особливості розвитку української літератури (барокова література, український романтизм, сентименталізм, реалізм, символізм, імпресіонізм).

Літературні угруповання початку ХХ століття на Україні.

Змістовні характеристики префіксів *нео-* та *пост-*. Неоромантизм, неокласицизм та постмодернізм.

Спільне та відмінне в позиціях модерну та авангарду.

Практична робота. Проведення літературних ігор, вікторин.

Робота над творами, написаними учнями.

3. Складники поетичної майстерності (27 год)

Особність поетичного мистецтва та роль поезії в житті та мистецтві.

Прості та складні художні тропи.

Підсилювальні прийоми виразності та експресії.

Мова твору, художня деталь як показники майстерності та індивідуального стилю.

Актуалізація знань про художній засіб паралелізму. Амебейна композиція.

Практична робота. Проведення літературних ігор, вікторин.

Виконання творчого завдання: написання міні-твору із застосуванням того чи іншого художнього тропа.

4. Духовна література в контексті сучасності (24 год)

Література духовного змісту та її інтеграція в сучасне життя. Сучасна духовна література. Поняття інтенційності.

Твори філософського та медитативного характеру.

Драматургія та її жанри. Особливості драматургії на сучасному етапі.

Практична робота. Проведення літературних ігор, вікторин.

Виконання творчого завдання: написання притчі.

Робота над творами, написаними учнями.

Проведення бесіди-дискусії на тему «Герой — антигерой».

5. Технічний бік віршування (18 год)

Основні поняття теорії віршування. Поетична фоніка, метрика, строфіка.

Тверді строфічні форми (октава, рондель, тріолет, сонет та його різновиди; ронсарова строфа, онегінська строфа; малі традиційні форми східної поезії).

Практична робота. Проведення літературних ігор, вікторин.

Виконання творчого завдання: розстановка пропущених рим, слів у поетичному творі.

Вивчення статті зі «Словника літературознавчих термінів» на вибір.

Робота над творами, написаними учнями.

6. Особливості композиційної побудови творів різних жанрових форм (15 год)

Компоненти композиції. Ретроспекція як засіб композиції.

Ідейно-тематичний та ідейно-художній аналізи творів.

Практична робота. Проведення літературних ігор, вікторин.

Робота над творами, написаними учнями.

7. Від іронії до сарказму (12 год)

Жанри гумору та сатири. Пародія. У майстерні гумориста.

Практична робота. Виконання творчого завдання: написання пародії або епіграми на твори товариша.

Робота над творами, написаними учнями.

8. Публіцистика та літературно-художня критика у літературному процесі (15 год)

Із історії альманахів та часописів.

Сучасні популярні періодичні видання.

Персоналії критиків.

Практична робота. Виконання творчого завдання: написання відгуку (рецензії) на твори товариша. Аналіз робіт.

9. Художня перекладна література (9 год)

Роль перекладацтва в діалозі різних національних літератур.

Проблеми художнього перекладу.

Практична робота. Робота над творами, написаними учнями.

10. Бесіди, дискусії узагальнюючого характеру (15 год)

Особливості літературного процесу на сучасному етапі.

Жанри та популярні жанрові форми сучасності.

Сучасна українська есеїстика.

Професіоналізм митця та шляхи досягнення професіоналізму. Різниця між ремісництвом та мистецтвом.

Практична робота. Виконання творчого завдання: підготовка виступу на тему «Улюблена книга, улюблений автор».

Робота над творами, написаними учнями. Підготовка творів до друку.

11. У майстерні письменника (15 год)

Розгляд, аналіз кращих творів з доробку майстрів слова (класиків, письменників-сучасників). Зустрічі із поетами, прозаїками, драматургами, перекладачами. Проведення майстер-класів.

12. Підготовка до літературних конкурсів (21 год)

Правила оформлення матеріалів щодо участі в літературних конкурсах.

Вимоги до оформлення творчих робіт.

Основи публічного виступу. Культура ведення дебатів.

Практична робота. Підготовка матеріалів до літературних конкурсів.

Оформлення творчої роботи відповідно до вимог. Підготовка мультимедійної презентації. Складання доповіді. Виступ. Обговорення виступів.

13. Екскурсії, конкурси, тематичні заходи (12 год)

Екскурсії до музеїв, науково-дослідницьких інститутів, редакцій літературних видавництв, бібліотек. Відвідування літературних студій, гуртків, клубів, товариств, книгарень, виставок, театрів тощо.

Презентація власної творчості.

Участь у конкурсах. Підготовка та проведення тематичних вікторин, свят, вечорів.

14. Підсумкове заняття (3 год)

Підбиття підсумків роботи гуртка протягом року. Нагородження кращих гуртківців. Рекомендації щодо подальшої творчої діяльності.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні мають знати:

- зміст основних понять із літературознавства: «художня література як мистецтво слова», «художній образ у літературі», «тема та ідея художнього твору», «композиція і сюжет художнього твору», «мова художнього твору», «зміст і форма літературного твору», «основи віршування», «літературні види, роди, жанри», «літературний процес, закономірності розвитку літератури», «художні методи і літературні напрями», «стиль письменника; стильові напрями в літературі, течії, школи»;
- основи творчої діяльності;
- правила оформлення результатів творчої роботи;
- варіанти виготовлення наочності для захисту творчої роботи;
- правила культури мовлення, діалогу, поведінки під час виступу, ведення дискусії.

Учні мають уміти:

- вдумливо читати художній твір, визначати його найсильніші в художньому плані моменти;
- аналізувати твір, обґрунтовуючи власну оцінку;
- удосконалювати власну творчу майстерність (включати уяву, фантазію; створювати настрої та бачення деталі; виправляти «кульгавий» ритм; замінювати неякісну, неточну деталь на доречний і логічно та настроєво вмотивований художній образ; одну і ту ж «тему» подавати в різних стильових ключах; відрізняти декларативність від емоційно наповненого і вагомого художнього образу (твору);
- вивершувати власний стиль письма;
- редагувати творчі роботи;
- виконувати творчі завдання щодо написання творів різних жанрів і стилів, літературного перекладу;
- оформлювати творчий доробок для участі в літературних конкурсах, у Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН України;

- захищати і презентувати результати творчої діяльності, аргументовано відстоювати власну позицію;
- бути уважним і чуйним співрозмовником;
- доброзичливо оцінювати доробок товариша;
- організовувати робочий час для систематичної творчої діяльності.

**ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ
ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ГУРТКА
«ЛІТЕРАТУРНА ТВОРЧІСТЬ»**

Обладнання	Кількість, шт.
<i>Апаратура</i>	
Комп'ютер	За потребою
Принтер	1
Мультимедійний проектор	1
Мультимедійна дошка	1
Магнітофон	1
Сканер	1
Копіювальний апарат	1
Накопичувач USB Flash-drive	За потребою
Відеомагнітофон	1
DVD-плеєр	1
Телевізор	1
Програвач компакт-дисків	1
<i>Канцелярське приладдя</i>	
Ватман А-1	30 аркушів
Папір друкарський	За потребою
Ручки кулькові	За потребою
Олівці креслярські	За потребою
Фломастери	За потребою
Ножиці	За потребою
Гумка	За потребою
Клей	За потребою
Скріпки, кнопки	За потребою
Папки	За потребою
CD-DVD-диски	За потребою

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Базилевський В. О.* І зав'язь дум, і вільний лет пера: літературно-критичні статті, есе, студія одного вірша / *В. О. Базилевський*. — К. : Рад. письменник, 1990. — 318 с.
2. *Биби́к С. П.* Словник епітетів української мови / *С. П. Биби́к, С. Я. Єрмоленко, Л. О. Пустовіт* ; за ред. *Л. О. Пустовіт*. — К. : Довіра, 1998. — 432 с.
3. *Бурячок А. А.* Орфографічний словник української мови / *А. А. Бурячок*. — 2-е вид., доопрац. — К. : Наук. думка, 2002. — 464 с.
4. *Бурячок А. А.* Словник українських рим / *А. А. Бурячок, І. І. Гурин*. — К. : Наук. думка, 1979. — 338 с.
5. *Бутенко Н. П.* Словник асоціативних норм української мови / *Н. П. Бутенко*. — Львів : Вища шк., 1979. — 120 с.
6. *Бутенко Н. П.* Словник асоціативних означень іменників в українській мові / *Н. П. Бутенко*. — Львів : Вища шк., 1989. — 328 с.
7. *Галич О.* Теорія літератури / *О. Галич, В. Назарець, Є. Васильєв*. — К. : Либідь, 2001. — 487 с.
8. *Дорофієва Н. І.* Зарубіжна література : слов.-довід. / *Н. І. Дорофієва*. — Харків : Видавництво «Світ дитинства», 2000. — 226 с.
9. Зав'язь № 3. Колективна збірка-посібник гуртка літературної творчості. — Харків, 2005. — 175 с.
10. *Качуровський І.* Метрика / *І. Качуровський*. — К. : Либідь, 1994. — 116 с.
11. *Качуровський І.* Строфіка / *І. Качуровський*. — К. : Либідь, 1994. — 271 с.
12. *Качуровський І.* Фоніка / *І. Качуровський*. — К. : Либідь 1994. — 162 с.
13. *Коваленков А.* Простое и непростое : основы стихосложения / *А. Коваленков*. — М. : Дет. л-ра, 1970. — 80 с.
14. *Коломієць М. П.* Короткий словник перифраз / *М. П. Коломієць, Є. С. Регушевський* ; за ред. *М. М. Пилинського*. — К. : Рад. шк., 1985. — 151 с.
15. *Коломієць М. П.* Словник фразеологічних синонімів / *М. П. Коломієць, Є. С. Регушевський* ; за ред. *В. О. Винника*. — К. : Рад. шк., 1988. — 198 с.
16. *Коптілов В.* Теорія і практика перекладу : навч. посіб. / *В. Коптілов*. — К. : Юніверс, 2002. — 280 с.
17. *Культура української мови / С. Я. Єрмоленко, Н. Я. Дзюбишина-Мельник* [та ін.]. — К. : Либідь, 1990. — 304 с.
18. *Левин В. А.* Воспитание творчества / *В. А. Левин*. — М. : Зна-ние, 1977. — 64 с.

19. *Ленець К. В.* Короткий російсько-український словник контрастивної лексики / *К. В. Ленець, Л. О. Ставицька*. — К. : Довіра, 2002. — 284 с.
20. Літературна Харківщина : довід. — Х. : Майдан, 1995. — 367 с.
21. Літературний щоденник / уклад. *М. Терещенко*. — К. : Дніпро, 1966. — 442 с.
22. Літературознавчий словник-довідник / за ред. *Р. Т. Гром'яка*. — К. : Академія, 1997. — 749 с.
23. *Лукаш М.* Від Боккаччо до Аполлінера / *М. Лукаш*. — К. : Дніпро, 1990. — 510 с.
24. *Лучик А. А.* Російсько-український та українсько-російський словник еквівалентів слова / *А. А. Лучик*. — К. : Довіра, 2004. — 495 с.
25. Обернений частотний словник сучасної художньої прози. — К. : Спалах, 1998. — 958 с.
26. *Огієнко І.* Український стилістичний словник / *І. Огієнко*. — Львів : 3 друк. Наук. тов-ва ім. Шевченка, 1924. — 495 с.
27. Орфографічний словник української мови / Уклали *С. І. Головащук, М. М. Пецак, В. М. Русанівський, О. О. Тараненко*. — К. : Довіра, 1999. — 992 с.
28. *Полюга Л. М.* Словник антонімів української мови / *Л. М. Полюга* ; за ред. *Л. С. Паламарчука*. — 2-е вид., доп. і випр. — К. : Довіра, 1999. — 275 с.
29. *Полюга Л. М.* Словник синонімів української мови / *Л. М. Полюга*. — К. : Довіра, 2001. — 477 с.
30. *Поспелов Г. Н.* Проблемы литературного стиля / *Г. Н. Поспелов*. — М. : Изд-во МГУ, 1970. — 330 с.
31. Російсько-український словник синонімів / [*Н. П. Башнякова, Г. П. Вишневська, Г. М. Пилинський* та ін. ; за ред. *М. Пилинського*]. — К., 1995. — 265 с.
32. *Славутич Я.* Розстріляна муза / *Я. Славутич*. — К. : Либідь, 1992. — 183 с.
33. Словник синонімів української мови : у 2 т. / *А. А. Бурячок, Г. М. Гратюк, С. І. Головащук* та ін. — К. : Наук. думка, 1999–2000.
34. Словник сполучуваності слів української мови : найуживаніша лексика / уклад. *І. П. Сахно, М. М. Сахно*. — Д. : Вид-во Дніпропет. ун-ту, 1999. — 544 с.
35. Словник труднощів української мови : близько 15000 слів / *Д. Г. Гринчишин, А. О. Капелюшній, О. М. Пазяк* та ін. ; за ред. *С. Я Єрмоленко*. — К. : Рад. шк., 1989. — 336 с.
36. Словник фразеологізмів української мови. — К. : Наук. думка, 2008. — 1104 с.

37. *Стеченко Д. М.* Методологія наукових досліджень : підруч. / *Д. М. Стеченко, О. С. Чмир.* — 2-е вид., перероб. і доп. — К. : Знання, 2007. — 317 с.
38. Тлумачний словник української мови / уклад. *Т. В. Ковальова, Л. П. Коврига.* — Харків : Синтекс, 2002. — 672 с.
39. Українська літературна енциклопедія. — К. : УРЕ ім. М. П. Бажана. — Т. 1 : А-Г. — 1988. — 536 с.
Т. 2 : Д-К. — 1990. — 576 с.
Т. 3 : К-Н. — 1995. — 496 с.
40. *Уліщенко В.* Зарубіжна проза ХХ століття в школі / *В. Уліщенко.* — Харків : Світ дитинства, 2002. — 256 с.
- 41 *Чуковский К. И.* Высокое искусство / *К. И. Чуковский.* — М. : Сов. писатель, 1988. — 348 с.
42. *Эткинд Е.* Разговор о стихах / *Е. Эткинд.* — М. : Дет. лит., 1970. — 239 с.

ЗМІСТ

Вступ	3
Зміст і структура програм дослідницько- експериментального напрямку позашкільної освіти	5

НАУКОВЕ ВІДДІЛЕННЯ ФІЛОЛОГІЇ ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВА

Програма «Юні мовознавці»	10
Програма «Українська мова»	33
Програма «Українське літературознавство»	44
Програма «Зарубіжна література»	56
Програма «Мистецтвознавство»	77
Програма «Фольклор та етнографія народу України»	88
Програма «Літературна творчість»	105

Навчально-методичне видання

**ПРОГРАМИ
З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

ДОСЛІДНИЦЬКО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИЙ НАПРЯМ

Випуск 2

Упорядники *О. В. Лісовий, С. О. Лихота*
Відповідальний за випуск *О. В. Лісовий*

Підписано до друку 01.11.2010 р. Формат 60 x 84 1/16
Друк цифровий. Папір офсетний 80 г/м2.
Зам. № 19-М/01 від 29.07.2010. Наклад 500 прим.

Видавництво: ТОВ «Інформаційні системи»
03058, м. Київ, просп. Космонавта Комарова, 1, корп. 8
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
серія ДК № 3351 від 22.12.2008 р.